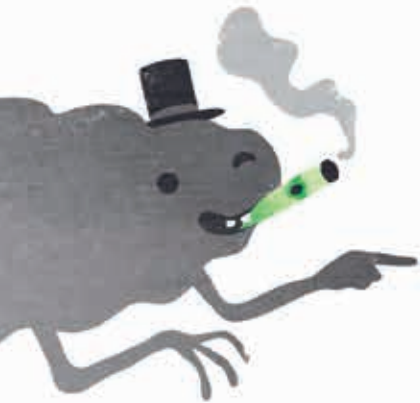

HAITALLISET TUET KESTÄVÄN KEHITYKSEN ESTEINÄ

Tukipolitiikan hinta meillä ja maailmalla

Kirjoittajat Titta Lassila, Mikaela Eriksson, Katja Hennier, Meri-Tuulia Hurri, Niina Karttunen, Saara Puranen, Kirsi Chavda, Humberto Ossemane, Tove Selin ja Samuli Liuskari

Toimitus Titta Lassila / Suomen luonnonsuojeluliitto

Taitto Emmi Jormalainen

Kuvitus Ilja Karsikas

Grafiikka Varpu Laakkonen ja Liisa Hulkko

Paino aDigi Oy

Julkaisija Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Julkaistu Helsingissä helmikuussa 2014

ISBN (NID): 978-952-9693-68-9

ISBN (PDF): 978-952-9693-69-6

Verkossa www.haitallisettuet.fi

Kiitämme Suomen ulkoasiainministeriötä, joka on myöntänyt raportin julkaisemiseen kehitysviestintätukea.

Kiitokset myös: Jouni Nissinen, Eero Yrjö-Koskinen, Otto Bruun, Risto Saarikivi, Tapani Veistola, Taina Hanhikoski, Risto Sulkava & Henri Purje

Raportin sisällöstä vastaavat kirjoittajat, eikä se kaikilta osin välttämättä edusta Suomen luonnonsuojeluliiton kantaa.

Painettu 100 %:lle kierrätyspaperille (Cocoon)

SISÄLLYS

Alkusanat.....	2
1. Johdanto	3
2. Tukipolitiikan johdonmukaisuus	8
2. 1. Suomen haitalliset tuet	
2. 2. Euroopan unioni: johdonmukaisuutta etsimässä	
3. Tuot vs. luonnon monimuotoisuus & terveet ekosysteemit	11
3. 1. Metsät	
3. 2. Kalastus	
4. Tuot vs. ruokaturva & vesivarat	16
4. 1. Vesi ja kastelu	
4. 2. Maatalous	
4. 3. Biopolttoaineet	
5. Tuot vs. ilmastonmuutos & energia	27
5. 1. Fossiiliset polttoaineet	
5. 2. Kehityspankit	
5. 3. Liikenne & infrastruktuuri	
6. Yritystuet	37
7. Haitallisista hyödyllisiin – tukireformin esteet & mahdollisuudet	39
8. Johtopäätökset	43
Liite	45
Lähdeluettelo	46

ALKUSANAT

Haitalliset tuet tulleet tiensä päähän

Jatkuvaan talouskasvuun ja ympäristön kannalta haitallisiin tukikiin perustuva talousjärjestelmä yskii monissa teollisuusmaissa. Talouskehitys, joka on perustunut ympäristölle aiheutettujen haittojen ulkoistamiseen, on ajautunut vaikeuksiin koska sen perustana oleva luonnonympäristö voi huonosti.

Perusongelmana on talouskasvun mittarina käytettävä bruttokansantuote, joka ei ota ympäristölle aiheutettuja haittoja huomioon kansallisissa vertailuissa. Sama pätee kansainväliseen talousjärjestelmään: ympäristön pilaamista ja sosiaalista hyvinvointia ei voi mitata rahassa. Ajan myötä tämä epäkohta on käynyt kestäättömäksi, ja se uhkaa koko ihmiskunnan tulevaisuutta.

Valtiot jatkavat kuitenkin vanhojen toimintatapojen pönkittämistä ikään kuin mikään ei olisi muuttunut. Kaikissa maissa on toimintaloikoja, joista pidetään kiinni, vaikka niiden kielteiset vaikutukset ympäristöön ja sosiaaliseen hyvinvointiin ovat ilmeisiä.

Suomen luonnonsuojeluliitto päätti keväällä 2013 tarttua härkää sarvista ja laatia haitallisia tukia koskevan selonteon, joka paneutuu ympäristön tilaa ja sosiaalista hyvinvointia heikentävien tukien ylläpitoon Suomessa, EU:ssa ja kansainvälisissä rahoituslaitoksissa. Tehtävä osoittautui haasteelliseksi, sillä se edellytti paneutumista tukijärjestelmiin, jotka ovat monimutkaisuudessaan vertaansa vailla.

Raportti julkistetaan nyt maaliskuun kehysriihen kynnyksellä, jossa hallituksen tulisi päättää miljardien eurojen säästöohjelmasta. Tuloverotuksen kiristämisen ja julkisen talouden leikkausten sijaan olisi toivottavaa että hallitus aloittaisi leikkaukset haitallisista tuista. Niiden asteittainen karsiminen edistäisi kestävä kehitystä tukevaa rakennemuutosta. Sen käynnistäminen on välttämätöntä kaikkialla maailmassa, mikäli haluamme varmistaa että tämä planeetta säilyy elinkelpoisena myös tuleville sukupolville.

Helsingissä, 14.2.2014

Eero Yrjö-Koskinen

toiminnanjohtaja

Suomen luonnonsuojeluliitto

1. JOHDANTO

Kestävää kehitystä haittaavat tuet on aihepiirinä paitsi uskomattoman laaja, myös yhtä moniselitteinen. Mikä on tuki? Entä ympäristölle haitallinen tuki? Mikä muu määrittelyyn vaikuttaa kuin haittavaikutukset ympäristölle? Ja mitä lopulta on kestävä kehitys?

Tämän hankkeen tarkoituksena oli antaa raamit sille, mistä puhumme kun puhumme haitallisista tuista, ja kuinka laajoja voivat tukipolitiikkamme osin näkymättömätkin vaikutukset olla. Globaalin talouskriisin ravistellessa sekä yhteiskuntamme että talousjärjestelmämme rakenteita on erityisen otollista tarkastella globaalia taloudenhoitoa suurennuslasin avulla. Yhteisten rahojemme tuhlaaminen on jokaista koskettava asia, mutta harvalla on edes tietoa siitä, kenen rahoja käytetään ja mihin. Moderni raha on näkymätöntä, aineetonta, jopa abstraktia, ja sen virtauksien seuraaminen vaatii salapoliisityötä.

Keskustelu ympäristölle ja kestäväälle kehitykselle haitallisista tuista kattaa vero-, elinkeino- ja ympäristöpolitiikan, mutta kyse on myös laajemmin teollistuneiden (ja siten suuria tukia jakavien ja suuria veroja keräävien) valtioiden globaalivastuusta ja politiikan johdonmukaisuudesta. Kyse on myös siitä, millaista kehitystä tuemme kehittyvissä maissa. Kestäväälle kehitykselle haitallisten tukien analysointi voi laajentua kokonaisvaltaiseksi yhteiskunnalliseksi keskusteluksi, joka yhdistää kauppaa, ulko-, sisä- ja kehityspolitiikan sektorit. Globalisoituneessa maailmassa kehityspolitiikkaa ei voi erottaa muusta politiikanteosta, vaan kansallisten ja monikansallisten intressien aiheuttamat syy- ja seuraussuhteet on nähtävä, tunnistettava ja tunnustettava.

Monet taloudelliset tuet ovat aikanaan näyttäneet perustelluilta. Nyt ne ovat lukinneet meidät kestävämmälle polulle, joka ajaa meitä kohti umpikujaa. Kuumaisen maapallomme tila on niin kriittinen, ettei meillä ole enää varaa lyödä laimin ilmastonmuutoksen, luonnonvarojen ylikulutuksen, ruokaturvan heikkenemisen, valtamerten happamoitumisen ja luonnon monimuo-

toisuuden häviämisen vastaisia toimia. Planeettamme rajat ovat jo tulossa vastaan. Olemme myös vastuussa siitä, etteivät toimeemme aiheuta resurssianastuksia tai ihmisten eriarvoisuuden lisääntymistä, vaikka ne tapahtuisivatkin kaukana kokemuspiiristämme.

Meillä ei myöskään ole enää varaa heittää rahaa kankkulan kaivoon. Ekonomisti Nicholas Stern totesi vuonna 2006 julkaistussa ilmastonmuutoksen ekonomiaa puineessa raportissaan, että ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja sopeutumiseen panostettavat toimet tulisivat maksamaan noin prosentin maailman bruttokansantuotteesta, kun taas se, ettei mitään tehdä, aiheuttaisi globaaliin bruttokansantuotteeseen 5–20 prosentin vähenemän. Sternin tuloksia on kritisoitu, mutta selvää on, että myös taloudelliset argumentit tukevat poliittista suunnanmuutosta. On halvempaa muuttaa suuntaa nyt kuin vuosikymmenten kuluttua. Vuonna 2008 alkaneen maailmanlaajuisen taantumun synnyttämässä taloustilanteessa, jossa modernin kapitalismin kaikkivoipaisuuden kupla on puhjennut eikä tuhlailua tulisi enää katsoa läpi sormien, on julkisen varallisuuden jaossa pyrittävä johdonmukaisuuteen, läpinäkyvyyteen ja tasa-arvoon.

Tukiaisten soppa on niin saka ja täynnä sattumia, että lusikan työntäminen sen pintaa syvemmälle on vaikeaa. Joskus tuntuu, että aiheesta saisivat puhua vain talouden ja elinkeinoelämän asiantuntijat, mikä pitää useimmat ympäristöstä ja oikeudenmukaisesta kehityksestä kiinnostuneet ihmiset keskustelun ulkopuolella. Kaikilla on kuitenkin oikeus ymmärtää julkisten tukien mittasuhteista, motiiveista, mekanismeista ja vaikutuksista sen verran, että rakentavaa julkista keskustelua voidaan käydä.

Tämä selvitys on kohdistettu ensisijaisesti suomalaisille poliittisille päättäjille sekä eduskunnassa että Euroopan parlamentissa. Raportin tarkoituksena on myös tuoda haitalliset tuet laajempaan julkiseen keskusteluun sekä auttaa kansalaisjärjestöjä osallistumaan siihen. Tavoitteenamme on, että tukipolitiikkaa käsiteltäisiin kokonaisvaltaisesti paitsi talouspoliittisena, myös ympäristö- ja kehityspoliittisena kysymyksenä.

Kuinka lähestyä aihetta?

Aiheen laajuudesta ja monimutkaisuudesta huolimatta tämä selvitys pyrkii avaamaan ympäristölle ja kestäväälle kehitykselle haitallisia tukia mahdollisimman kattavasti. Kaikki tärkeimmät tukisektorit käsitellään lyhyesti. Hankkeen puitteissa ei pystytä syventymään yhteenkään yksittäiseen sektoriin sen ansaitsemalla panostuksella, mutta tarkoituksena on antaa selkeä yleiskuva kyseenalaisten tukiaisten vaikutuksista.

Muutamaa seikkaa on aluksi syytä selventää:

- Selvityksen painopiste on globaalissa kestävässä kehityksessä. Tukien haitallisuutta ja oikeutusta tarkastellaan ympäristön ohella poliittisen johdonmukaisuuden, globaalivastuun, tasa-arvon, taloudellisuuden ja läpinäkyvyyden näkökulmasta. Tämä lähestymistapa haastaa kansalliset intressit ja jättää samalla väistämättä joitakin kotimaassa merkittäviä kysymyksiä vähemmälle huomiolle.
- Selvityksessä on hyödynnetty ainoastaan jo olemassa olevaa tutkimustietoa ja useiden eri tahojen tuottamia raportteja, eikä hankkeen puitteissa olla kartoitettu tai arvioitu yksittäisiä tukia. Lukuisten lähteiden vuoksi myös tukien kartoitusmenetelmät ja määritelmät vaihtelevat, jolloin luvut eivät sellaisenaan ole vertailukelpoisia keskenään. Esitettyjen lukujen tarkoitus on havainnollistaa tukien mittakaavaa sekä nostaa pöydälle tukipolitiikan taloudellinen merkitys, ei tehdä suoraviivaista vertailua.
- Kysymykseen *Mikä on tuki?* pyritään vastaamaan mahdollisimman kattavasti. Tuki on muutakin kuin rahaa. Kaikkia tuen muotoja ei kuitenkaan pystytä huomioimaan, joten jatkoselvityksille on edelleen olemassa selkeä tarve.

Kestävälle kehitykselle haitalliset tuet – niin mitkä?

Tuen käsitteen avaa sen yksinkertaisimmassa muodossa esimerkiksi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD (2005):

Tuki on julkishallinnon tuottajille tai kuluttajille synnyttämä lisätulo tai kustannuksen alenema.

Julkisilla tuilla tavoitellaan talouskasvua ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Niiden tulisi lisätä tasa-arvoa ja turvallisuutta sekä ohjata yhteiskuntaa parempaan, tehokkaampaan tai kestävämpään suuntaan. Kaikkien tukien takana on jokin yleishyödyllisyyteen vetoava peruste, mikä vaikeuttaa tukien haitallisuuden arviointia sekä uudistusten tekoa. Tuen tavoite voi olla esimerkiksi (suluissa tukiesimerkki):

- ruoan tuotannon lisääminen tai ylläpito (maataloustuet);
- energiaturvallisuus tai -omavaraisuus (turve, hiili, maakaasu);
- teknologian ja teollisuuden kehittäminen (uusiutuva ja ei-uusiutuva energia, kaivokset);
- kilpailukyyn vahvistaminen (energiaverot);
- sosiaalisen tai taloudellisen tasa-arvon lisääminen ja köyhyyden poistaminen (ruoka, vesi, polttoaineet, sähkö);
- ilmastonmuutoksen torjunta (biopolttoaineet); tai
- ympäristönsuojelu (maatalouden ympäristötuet).

Tukea voi antaa suoraan rahana valtion budjetista tai epäsuorasti esimerkiksi verotuksen, säädösten tai lainsäädännön puitteissa. Tuki voi siis olla sekä aktiivista että passiivista. Tueksi voi lopulta laskea hyvin monenlaiset mekanismit, jotka hyödyttävät yhtä enemmän kuin toista, muuttavat kilpailuasetelmaa keinotekoisesti tai helpottavat vaikkapa yrityksen toimintaa tietyssä ympäristössä.

Tuen periaate on yleensä olla väliaikainen; sen tarkoituksena on toimia tukea tarvitsevan kainalosauvoina siihen saakka kunnes omat jalat kantavat, tai toimia katalyyttinä jonkin reaktion tai toiminnan syntymisessä. Sen jälkeen tuen tulisi muuttua tarpeettomaksi.

OECD on listannut tuet niiden siirtomekanismin perusteella:

Budjettituet	a) Suorat tuet , esim. avustukset tai maksut kuluttajille tai tuottajille. b) Verotuksen budjettivaikutukset , esim. verohelpotukset, poikkeukset, korvaukset, rajoitukset ja vähennykset, korkovähennykset, verolykkäykset ja -etuudet.
Julkisten tavara- ja palveluhankintojen alihinnoittelu	esim. infrastruktuuri- ja täydennyspalveluhankinnat, hallituksen tutkimus- ja kehityksenot.
Pääomakustannusten tuet	esim. edulliset lainat, lainan tai velan takaukset, velkojen anteeksianto.
Markkinamekanismien kautta vaikuttavat epäsuorat tuet (säädökset)	a) Kotimaahan kohdistuvat säädökset , esim. hintasääteily, määräkontrollit, julkishankintasäädökset, lainsäädäntö. b) Ulkomaankaupan säädökset , esim. tuonti- ja vientitariffit (tullit) ja tullien ulkopuoliset esteet.

YK:n ympäristöohjelma UNEP on määritellyt tuille minimivaatimukset, joiden tulisi täyttyä, jotta tuki on hyväksyttävissä myös pitkällä tähtäimellä:

- **oikein kohdennettu:** tuen tulisi kohdistua sille jolle se on suunniteltu ja jolla on siihen oikeus;
- **tehokas:** tuki ei saisi heikentää tuottajien tai kuluttajien kykyä tuottaa tai käyttää palveluja tehokkaasti;
- **kestävälle pohjalle rakennettu:** tuen tulee perustua huolelliseen analyysiin hyödyistä ja kustannuksista;
- **käytännöllinen:** tuen tulee olla riittävän edullinen ja helposti hallinnoitava;
- **läpinäkyvä:** tuen määrän ja hyödynsaajien on oltava julkisesti tiedossa;
- **ajallisesti rajattu:** tuella täytyy olla määräaika, jotta tuen saajat eivät jää riippuvaisiksi tuesta ja nosta kustannuksia hallitsemattomiksi.

Hyvistä aikeista huolimatta kaikki tuet eivät kuitenkaan toimi reaali maailmassa toivotusti, tai sitten ne on alusta alkaen suunniteltu huonosti. Tällaiset tuet voivat olla joko turhia, jolloin niistä ei ole hyötyä muttei juuri haittaakaan, tai suorastaan haitallisia. Haittavaikutukset voivat kohdistua kansalaisiin, ympäristöön, talouteen tai pitkällä tähtäimellä usein kaikkiin kolmeen.

Suomen valtiovarainministeriön haitallisten tukien kartoituksessa (2013) todetaan, että ”joidenkin tukien kohdalla tuen alkuperäiset tavoitteet näyttäisivät vanhentuneen tai asetetut tavoitteet poikkeavan todellisista vaikutuksista”. Tällaisten tukien uudistaminen on perusteltua myös ilman ympäristönäkökulmaa.

Kestävälle kehitykselle haitalliset tuet tuhoavat maapallon pääomavarantoja

Periaatteessa ympäristölle haitallisia ovat **kaikki tuotantoa kasvattavat tai luonnonvarojen kulutusta lisäävät tuet, joiden vaikutuksesta saastuminen, jätteiden määrä ja luonnon hyväksikäyttö lisääntyvät** (OECD 2005). Laajemmin ympäristölle haitallinen tuki voidaan ymmärtää sellaiseksi tueksi, joka on ristiriidassa kestävä kehityksen – ympäristön suojelun, tehokkaan luonnonresurssien tai energian käytön tai kestävä tuotannon – kanssa. Siten ympäristölle haitallinen tuki on samalla haitallinen myös kestävä kehitykselle. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan yleisesti tämänhetkisen hyvinvoinnin ylläpitoa yhteiskunnassa tavalla, joka ei ylikuormita maapallon elämää ylläpitävää järjestelmää.

Tukien haitallisuutta kannattaa lähestyä myös talouden ja rahan näkökulmasta. Rahan tuhlaaminen ja huono taloudenpito ei ole kenenkään mielestä järkevää saati kestävä. Haitallisen tuen aiheuttamien ympäristö- tai muiden vaikutusten korjaamiseen kuluu myös julkisia varoja. Kieroutuneen tai järjettömän tuen (engl. *perverse subsidy*) määritelmä ottaa luonnonvarojen tuhlauksen lisäksi huomioon rahan tuhlauksen: ”[t]uki, joka on haitallinen sekä ympäristölle että taloudelle, vaikka siitä olisikin hyötyä tuen vastaanottajille.”

Pearce (2003) määrittelee tuen **kestävälle kehitykselle haitalliseksi** mikäli se:

- a. vaikuttaa negatiivisesti yhteen tai useampaan seuraavista pääomavarannoista:
 - luonnonpääoma, mukaan luettuina ekosysteemipalvelut;
 - ihmispääoma, kuten terveys, tieto ja osaaminen;
 - sosiaalinen pääoma, toisin sanottuna yhteiskuntaa koossa pitävät ihmisten ja instituutioiden väliset suhteet, mukaan luettuina turvallisuus, luottamus, oikeudet maahan ja resursseihin sekä epätietoisuus;
- b. estää teknologista muutosta;
- c. edesauttaa väestönkasvua; ja/tai
- d. lisää köyhyyttä.

Kestävää kehitystä haittaavat tuet – joiden perusteena tulisi olla poikkeuksellisen vahva sosiaalinen tai taloudellinen motiivi – harvoin hyödyttävät haavoittuvimpia ryhmiä kuten alkuperäiskansoja tai köyhiä pienviljelijöitä. Päinvastoin, tuet eivät huomioi heidän oikeuksiaan ja vaikeuttavat heidän kestäviä elintapojaan. Samanlaisesti ympäristö kärsii, joko paikallisella tai globaalitasolla.

Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (Convention on Biological Diversity, CBD 2011) mukaan ”*luonnon monimuotoisuudelle haitalliset kannustimet ovat lähtöisin toimintalinjoista tai käytännöistä, jotka aiheuttavat kestäväntöntä, biodiversiteettiä tuhoavaa käytöstä – usein toisten tavoitteiden saavuttamiseen suunniteltujen menettelyjen sivuvaikutuksena*”. Ekosysteemien ja luonnon monimuotoisuuden kannalta haitalliset tuet vaikuttavat ympäristöön kahdella tavalla:

1. **Luonnonvarojen kulutuksen alihinnoittelu**, mikä johtaa ylikulutukseen sekä sosiaalisiin ongelmiin (esimerkiksi paikallisten ihmisten pakkosiirtoihin).
2. **Tuotannon lisääntyminen**, mikä lisää ympäristötuhoja ja saastumista.

Nämä kaksi vaikutusta yhdessä aiheuttavat sen, että ihmiskunta sekä käyttää liikaa pinta-alaa että synnyttää liikaa saasteita ja jätteitä, estäen yhä laajemmin ekosysteemien uusiutumisen. Toiminta on siten sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti kestäväntöntä.

Kun kestäväille kehitykselle haitallisten tukien toimintaperiaatteet on määritelty, olisi hyödyllistä tarttua myös muihin haitallisiin kannustimiin jotka toimivat tuen lailla. Tällaisia ovat muun muassa säädökset ja lait, joilla hallitaan maa- ja metsätalouden, kaupankäyntiä tai luonnonvarojen. Luonnonsuojeluliiton selvityksessä havainnollistetaan esimerkiksi Euroopan unionin erilaisiin tu-

kijärjestelmiin perustuvaa kauppapolitiikkaa, koska sen vaikutukset kehittyvissä maissa ovat paikallistasolla suuria, mutta monet muut lainsäädännön kierot tukiaiset on rajauksen puitteissa jouduttu jättämään huomiotta.

Kenelle ja millaiseen toimintaan annettu tuki voidaan katsoa haitalliseksi?

Valtiot jakavat rahaa hallitusten tärkeiksi linjaamiin käyttötarkoituksiin, mikä vaikuttaa merkittävästi koko yhteiskunnan rakenteisiin eli siihen kuinka hyvin tase-arvo toteutuu, millainen arvo luonnolle asetetaan ja millaista energiantuotantoa ja kulutuskäyttämistä tuetaan. On lopulta kyse arvoista. Mikä on toimivassa ja tyytyväisessä yhteiskunnassa tärkeää?

Kestävän kehityksen kannalta haitalliset tuet kohdistuvat elinkeinoelämän sektoreille, jotka ovat **ympäristöherkkiä**, eli niillä on suoria vaikutuksia elolliseen tai elottomaan ympäristöön:

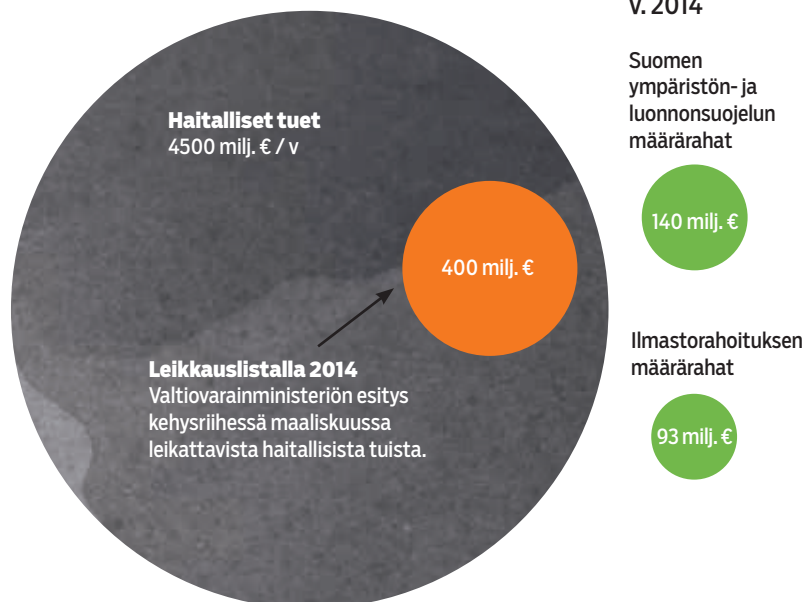
- Maatalous
- Kalastus
- Energiantuotanto (fossiiliset polttoaineet, biopolttoaineet)
- Liikenne
- Metsätalous
- Vesitalous ja kastelu
- Raskas teollisuus, kaivostoiminta
- Jätteidenkäsittely
- Energian ja luonnonresurssien kulutus

Tukia kanavoidaan ympäristöherkille sektoreille sekä suoraan valtion budjettimäärärahoista, julkisista rahastoista että erilaisten kehityshankkeiden kautta. Valtio-omisteiset yritykset saavat usein suoraa tukea, mutta myös yksityistä sektoria tuetaan monin eri tavoin. Tukiaisia ovat myös kehityspankkien – Maailmanpankkiryhmä, Euroopan investointipankki, Euroopan jälleerakennus- ja kehityspankki – kautta kulkeva rahoitus ja lainat, joihin myös Suomi välillisesti osallistuu.

Euroopan unionin monet poliittiset kokonaisuudet, kuten yhteinen maatalous- ja kalastuspolitiikka sekä taloudelliset yhteistyöohjelmat sisältävät verotuksen, säätelyn ja muiden politiikan ohjaamien mekanismien kautta tietyille toimijoille välittyvää tukea, joka parantaa tuensaajan asemaa kilpailussa muita saman sektorin (esimerkiksi energia) toimijoita vastaan. Kilpailijat voivat olla samassa maassa tai toisella puolella maapalloa; siten tukipolitiikan globaali vaikutus ovat hankalasti ennakoitavissa. Taloudelliset yhteistyöohjelmat, jotka ohjaavat kaupankäyntiä tiettyyn suuntaan, sisältävät myös ympäristölle haitallisia tukia, vaikka ne eivät suoraan kohdistu millekään ympäristöherkälle

Suomen ympäristölle haitalliset tuet 2014

(ympyrän koko kuvaa tuen / määrärahojen määrää)

Lähteet: Valtiovarainministeriön selvitys 2013. Hallituksen talousarvio 2014

sektorille. Kyse on siis monimutkaisista, maailmanlaajuisista tukiverkoista.

Haitallinen tukipolitiikka & planeetan rajat

Vuonna 2000 YK:n vuosituhatjulistus esitteli vuosituhattavoitteet, joista toivottiin ratkaisua maailman köyhyysongelmaan. Vuosituhattavoitteiden – muun muassa köyhyden vähentäminen, universaali koulutus ja ympäristön kestävyys – määrääjäksi asetettiin vuosi 2015. Määräajan lähestyessä päätettiin luoda uudet, entistä kokonaisvaltaisemmat tavoitteet ihmisarvoiselle tulevaisuudelle, joka toteutuisi ympäristön kanto- ja uusiutumiskyvyn rajoissa. Uusia tavoitteita kutsutaan kestävä kehityksen tavoitteiksi. Kansainvälisten kestävä kehityksen tavoitteiden tulisi olla määritetty vuonna 2015. Ihmisväestön ennustetaan ylittävän yhdeksän miljardin rajan vuonna 2050, joten kestävä kehityksen saavuttaminen on valtava maailmanlaajuinen haaste.

Planeettamme elämää ylläpitävä järjestelmä järkkyy jo, sillä jatkuvan kasvun ja globalisaation ajama

talousjärjestelmämme rikkoo sitä nopeammin kuin se pystyy uudistumaan. Esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden häviäminen, ilmastonmuutos, typen ja fosforin kierron häiriintyminen, valtamerten happamoituminen, makean veden hupeneminen ja kestäättömät maankäytön muutokset ovat ilmiöitä, jotka on nopeasti pysäytettävä. Kestävät elinkeinot, vesi- ja ruokaturva, puhdas energia, terveet ekosysteemit ja hyvät hallintotavat ovat lähtökohtia kestäväälle kehitykselle, kuten myös globaali tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.

Selvityksessä tukia tarkastellaan kestävä kehityksen olennaisimpien osien kautta. Tukipolitiikkaa lähestytään aluksi poliittisen johdonmukaisuuden näkökulmasta, minkä jälkeen tukisektoreita käsitellään 1) luonnon monimuotoisuuden ja terveiden ekosysteemien, 2) ruokaturvan ja vesivarojen, sekä 3) ilmastomuutoksen ja energian kautta. Selkeyden vuoksi aihealueet oli mielekästä jakaa, vaikka jaon olisi voinut toteuttaa myös toisin.

2. TUKIPOLITIIKAN JOHDONMUKAISUUS

2.1. Suomen haitalliset tuet

”Hallituksen tavoitteena on tehdä tulevaisuuden Suomesta hiilineutraali yhteiskunta, nostaa Suomi ympäristötekniikan ykkösmaaksi ja kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta.”

Näin linjataan pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa (2011), joka painottaa ekologisesti kestävästä kasvusta ja työllisyyttä.

Hiilineutraalius, edelläkävijyys ympäristötekniologiassa sekä syvälinen ympäristötietoisuus vaativat Suomelta johdonmukaista politiikkaa. Tällä hetkellä toinen käsi siivoaa samalla kun toinen vielä sotkee. Energiantuotantoa, ympäristöystävällistä, innovatiivista ja vastuullista yritystoimintaa sekä kansalaisten kulutuskäyttäytymistä ohjataan ja säädellään verotuksen ja tukien kautta. On siis välttämätöntä muuttaa sekä omaa tukipolitiikkaamme että suhtautumistamme EU:n tukijärjestelmään, jotta hallitusohjelman kirjaus saavutetaan.

Sekä Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD, Kansainvälinen energiajärjestö IEA, Maailmanpankki että Kansainvälinen valuuttarahasto IMF ovat nostaneet esiin ympäristölle haitallisten tukien, erityisesti fossiilisten polttoaineiden tukien, ongelmat. Kyseessä on valtava, koko maailmantalouden rakenteita heilutteleva kysymys, johon Suomen on reagoitava sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Miljardeja euroja mustaa tukea

Suomen ympäristölle haitallisia tukia selvitettiin vuonna 2013. Ympäristöministeriön (YM) kattavan selvityksen mukaan suoraan mitattavissa olevia potentiaalisesti haitallisia tukia on Suomessa vajaat 4 miljardia euroa. Valtiovarainministeriön (VM) mukaan ympäristörasitusta lisäävien tukien potti ylittää 4,5 miljardiin euroon vuodessa. Näistä 2,7 miljardia euroa on niin sanottuja punaisia eli ympäristölle suoraan haitallisia tukia ja vajaat 1,8 miljardia euroa ”keltaisia” eli mahdollisesti haitallisia tukia.

Erot YM:n ja VM:n selvitysten tuloksissa selittyvät suurelta osin sillä, että VM on huomioinut myös päästöoikeuksien ilmaisjaon EU:n päästökaupassa (180 mil-

joonaa euroa) sekä asuntolainojen korkovähennyksen (540 milj. euroa). Tosin, VM ei ole laskenut mukaan lainkaan metsätalouden tukia, joita YM tarkasteli yhteensä yli 96 miljoonan euron arvosta. Näistä kuitenkin vain 16,5 miljoonaa euroa arvoitiin mahdollisesti ympäristölle haitallisiksi.

Mitä tarkoittaa se, että Suomessa on jaossa 4,5 miljardia euroa haitallisia tukia? Tukisumma vastaa yli kahden euroa päivässä jokaista 5,4 miljoonaa suomalaista kohti – samalla kun yhä yli 20 prosenttia maailman väestöstä elää alle puolella siitä.

4,5 miljardin euron tukisummaa voi yrittää laittaa perspektiiviin myös vertaamalla sitä vaikka työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) kaikkiin energiutuksiin vuoden 2014 talousarvioesityksessä, jotka tähtäävät energia- ja materiaalitehokkuuden sekä uusiutuvan energian lisäämiseen. Näiden tukien arviomäärärahat ovat yhteensä vajaat 228 miljoonaa euroa eli 5 prosenttia haitallisiin tukiin valuvista julkisista varoista. Pelkästään energiasektorin haitallisia tukia on VM:n mukaan 829 miljoonaa euroa eli yli kolme ja puoli kertaa enemmän kuin kestäväan energiantuotantoon varattua rahaa, joka sekin jakautuu usealle vuodelle.

OECD ja IEA ovat laskeneet, että Suomessa tuettiin vuonna 2011 fossiilista energiantuotantoa 1,8 miljardilla eurolla. Suomen osan tekee vielä mustemmaksi se, että fossiilituet olivat suhteessa ilmastorahoituksen kaikista vertailluista teollisuusmaista suurimpia; yli 50 kertaa enemmän kuin ilmastorahoitus (46 milj. euroa; vuosien 2010–2012 keskiarvo).¹ Esimerkiksi Ruotsin suhdeluku samassa vertailussa oli 8.

Talous vie ja kehitys vikisee

Miten Suomen haitallisten tukien suuruus vertautuu ympäristönsuojeluun käytettäviin varoihin? Vuoden 2014 talousarvioesityksessä ympäristöhallinnon toimintamenoihin ja ympäristön- ja luonnonsuojeluun on varattu yhteensä vajaat 90 miljoonaa euroa, mikä on 2 prosenttia VM:n raportin sisältämistä haitallisista tuista.

Myös Suomen kehitysyhteistyön määrärahat tuntuvat almuilta haitallisten tukien rinnalla. Vuodelle 2014 on varattu valtion budjetista varsinaiseen kehitysyhteistyöhön 892 miljoonaa euroa. Summa on viidennes VM:n arvioimista potentiaalisesti haitallisista tuista. Samalla Suomella ei ole varaa saavuttaa kansainvälisesti sovittua tavoitetta kehitysyhteistyömäärärahojen 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuudesta. Vuoden 2013 päättyessä Suomi tavoitti päästökauppatulojen ansiosta 0,6 prosenttia, kun taas vuonna 2014 osuus tulee olemaan korkeintaan 0,55 prosenttia, ellei päästökaupasta saada tuntuvia lisätuloja.

Suomen ulkoasiainministeriön tavoitteiden mu-

¹ Ilmastorahoituksella tuetaan toimia, joilla autetaan kehitysmaita hillitsemään ilmastonmuutosta ja sopeutumaan sen seurauksiin. Suomen maksuosuuden arvioidaan olevan vuonna 2020 noin 70-200 miljoonaa euroa vuodessa. Lisätietoa: Kepan ajankohtaiskatsaus 13/2013, Ilmastorahoitus ja Suomi. Miten maksamme ilmastovelkamme?

kaan vuonna 2014 ”puututaan kehityksen esteisiin edistämällä kehitystä tukevaa politiikkajohdonmukaisuutta Suomessa, EU:ssa ja globaalitasolla”, sekä ”edistetään kehitysmaiden osallistumista kansainväliseen kauppaan sekä talouskehityksen laajapohjaisuutta ja köyhyyttä vähentävää vaikutusta”. Nähtäväksi jää, kyetäänkö Suomessa puuttamaan kehityksen vaikeimpiin esteisiin vai jäävätkö nämä tavoitteet vain hurskaiksi toiveiksi.

2.2. Euroopan unioni: johdonmukaisuutta etsimässä

Euroopan unioni on sitoutunut kehitys- ja kauppapolitiikassaan edistämään globaalia kestävästä kehitystä ja yhdenvertaisuutta. EU-komissio, jolla on yhteisössä toimeenpanovalta, on linjannut, että ”EU:n tulee valita oikea yhdistelmä sääädöksiä, työkaluja ja resursseja ollakseen vaikuttava ja tehokas taistelussa köyhyyttä vastaan kestävä kehityksen puitteissa”.

Vuodesta 2005 lähtien kaikkea EU:n taloudellista ja poliittista vuorovaikutusta kehitysmaiden kanssa on sitouduttu kehittämään kehityspoliittisen johdonmukaisuuden pohjalta. Vuonna 2009 voimaan tullut Lissabonin sopimus² vahvisti johdonmukaisuuden merkitystä ja kaikkien jäsenmaiden ja EU-instituutioiden aktiivista osallistumista tulosten saamiseksi. Komissio tarjoaa myös ohjeistuksen poliittisten päätösten ja kaupanteon taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristövaikutusten arvioimiseksi kehitysmaissa³.

Kauppapolitiikan epäsuorilla tuilla arvaamattomia paikallisia vaikutuksia

Dohan kehityskierros (Doha Development Agenda, DDA) käsittää Maailman kauppajärjestö WTO:n alaiset jatkuvat kauppaneuvottelut, joissa otetaan kantaa myös kehityskysymyksiin. EU:n kuten kaikkien kehitysteiden maiden osalta Dohan neuvotteluissa on tunnistettu haitallisia tukia, joiden vähentäminen tukisi kaupan tasa-arvoistamista. Esimerkkejä ovat vientituet, tullimaksut sekä kansalliset tuet tuotteille, jotka ovat tärkeitä vientitukkeita kehitysmailla. Haitallisten tukien minimoiminen nähdään yhtenevänä vapaakaupan laajentamisen kanssa.

Taloudellisissa ulkosuhteissaan EU pyrki toteuttamaan kehityspoliittisia sitoumuksiaan pääasiassa kauppasopimusten sekä yleisen tullietuusjärjestelmän (GSP; Generalized System of Preferences) ja sitä tukevan ”kehitystä tukevan kaupan” eli Aid for Trade -strategian

avulla. WTO-neuvotteluiden jumiuduttua erilaiset kahdenväliset sopimusjärjestelyt ovat yleistyneet. Kaupan esteiden avaaminen ja sinänsä hyvät tavoitteet eivät kuitenkaan ole toteutuneet kehittyvien maiden kansalaisten kannalta kestäväällä tavalla. EU:n kiire kauppaneuvotteluissa, neuvottelukapasiteetin epäsuhta sekä alueellisten erojen ja sopimusten ylenkatsominen ovat aiheuttaneet suuria ongelmia monille kehitysmailla.

Nousevia ratkaisumalleja, joita EU hyödyntää matkalla kohti tasapuolisempaa globaalipolitiikkaa, ovat muun muassa yritysten yhteiskuntavastuujärjestelmä, Reilun kaupan aloitteet sekä Kansainvälisen työjärjestö ILO:n työelämän perusoikeuksia koskevat sopimukset ja ihmisarvoisen työn toimintaohjelma. On erittäin toivottavaa, että EU vaihtaisi lähestymistapansa kaupan edistämistä vastuullisuuteen, joka ulotettaisiin paitsi suuryrityksiin ja niiden alihankintaketjuihin, niin myös pankkeihin ja rahastoihin.

Rahoituksen saralla EU on ottanut askeleita läpinäkyvyyden ja raportoinnin lisäämiseksi. Haitallisten ja turhien verotukien ja epäsuorien tukirakenteiden purkamisen kannalta valtioiden ja yritysten liiketoiminnan läpinäkyvyys, veroparatiisitalouden kitkeminen ja verotustietojen raportointivelvollisuus ovat välttämättömiä toimenpiteitä. Ne mahdollistavat verottajan, median ja kansalaisten pääsyn rahoitustietoihin.

Käytännössä EU:n kehityspolitiikka ja globaali talouspolitiikka eivät usein istu yhteen ongelmitta. Pahimmillaan kehityspolitiikkaa on käytetty edistämään unionimaiden kauppapoliittisia intressejä. Niin kauan kuin EU toteuttaa kauppapolitiikkaa yrittämällä ainoastaan kuorruttaa sitä kehitys-, kestävyys- ja köyhyyden vähentämislausemilla, ei ulkopolitiikasta tule aidosti kestävää tai oikeudenmukaista.

WTO:n uusi globaali kauppasopimus, josta päästiin lähes kahdenkymmenen vuoden väennön jälkeen suppeaan yhteisymmärrykseen Baliilla loppuvuodesta 2013, ei kehitysjärjestöjen mukaan tuonut muutosta pohjoinen-etelä-epätasapainoon. Yhdysvaltain ja EU:n voimakkaasti ajama vapaakauppapolitiikka asettaa yhä köyhimmät, maataloudesta riippuvaliset maat ja niissä asuvat viljelijät eriarvoiseen asemaan suhteessa rikkaisiin maihin, jotka suojaavat maataloustuotantoaan ja edistävät sen vientiä massiivisin tukijärjestelmin. Kauppaneuvottelujen suurimpia voittajia ovat monikansalliset yritykset, jotka saavat vapaan liikkuvuuden ja pääsyn kaikille markkinoille, suuria yritystukia sekä vähäisen vastuun kaupantekonsa ja investointiensä seurauksista.

Esimerkiksi Kambodžan tapaus (ohessa) osoittaa, että kansainvälisesti vaihdettavien maataloustuotteiden kysynnän lisääntyminen johtaa usein sekä ekologisiiin että sosiaalisiin ongelmiin. Silti kauppa ja investointeja tuetaan ja niitä sääteleviä lakeja on vain vähän.

² Lissabonin sopimus verkossa: http://europa.eu/lisbon_treaty/index_fi.htm

³ Lisätietoa Euroopan komission verkkosivuilta: http://ec.europa.eu/governance/impact/index_en.htm

Katkeraa sokeria kupissasi

Euroopan unioni (EU) lanseerasi vuonna 2001 ohjelman, jolla vähiten kehittyneet maat voivat tuoda muita tuotteitaan kuin aseita verovapaasti ja tuontikiintiöitä. Ohjelman nimi on *Everything But Arms*, EBA, ja se on osa EU:n kehitysmaita suosivaa tariffipolitiikkaa (*Generalized System of Preferences*, GSP). Paraikaa EBA:n piiriin kuuluu 49 maata. EBA:lla on ylevät periaatteet auttaa vähiten kehittyneitä maita pääsemään EU:n markkinoille. Periaatteessa EU:n tuontivapauspoliittikan ei pitäisi aiheuttaa vahinkoa, ja jos se niin tekee, tuontivapauden pitäisi silloin päättyä.

Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut Kambodžassa, missä paikalliset ihmiset ovat menettäneet kotinsa ja peltonsa thaimaalaisen Khon Kaen Sugarin ja paikallisen liikemiehen hallitsemien Koh Kongin sokeriruokoplantaasiin ja sokerinjalostustehtaan tieltä. Sokerin ostaa EU-markkinoille brittiläinen Tate & Lyle Sugars -yhtiö, ja sokeri tuodaan verovapaasti.

Maakaappauksia, murhia ja oikeustoimia

Kambodžan länsiosassa sijaitsevan Koh Kongin alueen asukkaiden murheet alkoivat vuonna 2006, jolloin Koh Kong Plantation Co Ltd ja Koh Kong Sugar Industry Co Ltd saivat Kambodžan hallitukselta haltuunsa 20 000 hehtaaria maata. Kyseessä oli taloudellinen maahankinta, mutta juuri mitään kompensatioita ei maksettu maansa menettäneille, mutta ne laillisesti omistaneille noin 3000:lle ihmiselle. Maakaappausta vastustaneita ihmisiä ammuttiin ja hakattiin. Heidän peltonsa on hävitetty, poltettu ja myrkytetty tehtaan päästöillä ja heidän karjaansa on varastettu ja tapettu. Vuonna 2007 murhattiin paikallinen aktivisti An. Heinäkuussa 2013 Tate & Lyle -yhtiötä syytettiin lapsityön käyttämisestä plantaaseilla, mutta yhtiö kielsi tämän täysin.

Paikalliset viljelijät ovat valittaneet Koh Kong -yhtiön toimista oikeuteen. Myös Thaimaan ihmisoikeuskomissio tutkii asiaa. Vuosien 2011-2013 aikana eurooppalaiset ja kambodžalaiset järjestöt ovat kampanjoineet ja valittaneet asiasta myös EU:hun. Tammi-kuussa 2011 mm. silloinen Euroopan parlamentin ihmisoikeuskomitean puheenjohtaja Heidi Hautala vetosi kauppakomissaari Karel de Guchtin ja ulkoasiainedustaja Catherine Ashtonin, jotta he puuttuisivat asiaan ja peruisivat hankkeen EBA-tuen. Lokakuussa 2012 Euroopan parlamentti teki asiasta julkilausuman. Heinäkuussa 2013 järjestöt vetosivat jälleen komissaari Guchtin ja vaativat toimia, ja eettisen sokerin järjestö Bonsucro keskeytti Tate & Lylen jäsenyyden.

Sokeri Suomessa

EU-politiikan myötä Suomen kotimaista sokerintuotantoa on ajettu alas viimeisen vuosikymmenen ajan. Suomeenkin tuodaan sokeria Euroopan markkinoilta. On siten mahdollista, että kahvikupissasi on Kambodžan verisokeria.

Tove Selin

Bangkok, Thaimaa

Kirjoittaja on Kepa Mekongin kehityspoliittinen asiantuntija

Lisätiedot:

<http://www.boycottbloodsugar.net/>

Bittersweet Harvest – A Human Rights Impact Assessment of the European Union's Everything But Arms Initiative in Cambodia, by Equitable Cambodia and Inclusive Development International, September 2013 Germany and Cambodia. Luettavissa verkossa: www.equitablecambodia.org/newsarchives/docs/Bittersweet_Harvest_Final.pdf

Haitallisten tukien mittakaava EU:ssa

Euroopan talousalue käsittää maailman suurimmat kansainväliset markkinat. Euroopan unionissa kestäväälle kehitykselle haitallisia tukia jaetaan sekä yhteisestä kassasta että jäsenvaltioiden omista budjeteista. Budjettitukiin lukeutuvat suorat tuensierrot, tuotteiden ja

palveluiden toimittaminen sekä infrastruktuurin tarjoaminen. Budjetin ulkopuolisia tukia taas ovat toimeentulo- ja hintatuet, valtion tulonmenetykset (esimerkiksi verohelpotusten muodossa), erityiskohtelu (esimerkiksi markkinoille pääsyssä) sekä hinnoittelu, joka ei vastaa kokonaiskustannuksia. Euroopan unionissa tunnistettavia haitallisesti vaikuttavia tukiaisia on ryhmitelty liitteessä.

3. TUET VS. LUONNON MONIMUOTOISUUS & TERVEET EKOSYSTEEMIT

Useimmat kestäväälle kehitykselle haitalliset tuet vaikuttavat negatiivisesti luonnon monimuotoisuuteen ja ekosysteemien elinvoimaisuuteen. Erityisen rikkaita elinympäristöjä maailman uhanalaisille lajeille tarjoavat metsät ja meret, joiden yhä intensiivisempää hyödynämistä tuetaan runsaasti. Tehometsätalous ja liikakalastus ovat sosioekonomisilta vaikutuksiltaan tuhoisia ihmisille, jotka ovat suoraan riippuvaisia luonnonresursseista. Metsätalouden ja kalastuksen tuet ovat pitkällä tähtäimellä myös taloudelle haitallisia, sillä metsien ja merten arvo ilmastomme, ruokamme ja terveytemme takaajina on korvaamaton.

3.1. Metsät

Vaikutusalue	Kyseenalaisten tukien mittakaava vuodessa
Suomessa	79,5 miljoonaa euroa*; kansalliset tuet, kuten Kemera-tuet + kymmeniä miljoonia euroja yritystukia metsäteollisuudelle
EU:ssa	Ei kokonaisarviota
Maailmassa	Lähes 92 000 miljoonaa euroa**
Mitä väliä?	Metsäsektorin tuet ovat usein ympäristönäkökulmasta väärin suunnattuja. Ne uhkaavat luonnon monimuotoisuutta, vesivarantoja sekä paikallisten oikeuksia ja elinkeinoja. Metsäkato ja siihen liittyvät maankäytön muutokset aiheuttavat noin 10 % maailman hiilidioksidipäästöistä.***

* YM 2013, VM 2013; luvut vuodelta 2011.

** Myers & Kent 2001; arviot 1990-luvulta, joten luvut ovat vanhentuneita ja siten ainoastaan suuntaa-antavia. Kaikki dollareista muunnetut luvut on muunnettu euroiksi tarkasteluvuoden viimeisen päivän valuuttakurssin mukaan (31.12.). Ilman epäsuoria tukia ja ulkoisvaikutuksia noin 35 miljardia euroa vuodessa.

*** IPCC 2013.

Metsäsektoria tuetaan sekä suoraan että epäsuorasti. Osa tuesta liikkuu kestävyuden kannalta harmaalla alueella. Tukia ohjataan muun muassa erilaisten julkishankkeiden ja kehitysyhteistyön, tutkimuksen, valtio-omisteisten yritysten, veroetujen ja kauppayhteistyön kautta. Tukijoina toimivat sekä valtiot, EU että rahoituslaitokset. Maailmanlaajuisesti metsäsektorille kohdennettujen tukien määrä on noin 3–4 prosenttia kaikista jaossa olevista tuista. Myers ja Kent (2001) arvioivat, että kaikki lähes 92 miljardia euroa vuosittaisia globaaleja tukia (mukaan luettuina mitattavissa olevat ulkoisvaikutukset) metsäsektorille ovat ympäristölle haitallisia.

Myersin ja Kentin luvut ovat 1990-luvulta. Euroopan metsäinstituutti (EFI) tutki 13 EU-jäsenmaan metsäsektorin tukia ja selvitti, että välillä 1990–1999 julkisia, suorita tukia annettiin yhteensä yli 8,9 miljardia euroa. Myös Suomi oli mukana tutkimuksessa. Suhteutettuna näiden 13 maan metsien kokonaispinta-alaan, olivat tuet keskimäärin 333 euroa / metsähehtaari⁴. Avokätisimmin tukia jakoi Ranska, yli 2,6 miljardia euroa, kun Suomen suorat tuet metsäsektorille olivat vajaat 1,2 miljardia, josta EU:n osuutta 44 miljoonaa euroa (4 prosenttia).

EFI:n selvityksen mukaan Suomessa tuettiin metsäteollisuutta suurin avustuksin 52 eurolla per metsähehtaari. Tuot suuntautuivat lähinnä metsänhoitoon. Suorien tukien lisäksi metsäteollisuus sai 1990-luvun kuluessa suorina verohelpotuksina 1,1 miljardia euroa ja epäsuorina helpotuksina 15 miljoonaa euroa.

Tärkeimpiä EFI:n tutkimuksen nostamia huomioita EU:n ja sen jäsenmaiden tukipolitiikan ongelmista metsäsektorilla ovat:

- riittämättömät järjestelmät metsäteollisuuden seurantaan ja arviointiin sekä vaikutusten mittaamiseen – erityisesti ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten suhteen;
- hiilensidonnan käyttö yhtenä metsityksen tavoitteena liian kevyin perustein, ts. tieteellinen pohja hiilivarastojen mittaamisessa ja arvottamisessa on hatara;
- taustatieto metsän todellisesta laadusta puuttuu, ts. metsän määritelmä on liian laaja, eikä yleensä perustu metsän luonnonarvoihin;
- metsän hoidon ja/tai suojelun strategia ja sen tavoitteet on huonosti määritelty.

EU-tukiaisten kokonaissummaa on vaikea arvioida. EFI:n tutkimus käsitti ainoastaan 400 miljoonaa euroa EU-tukia. EU:n erikoisraportti vuodelta 2004 kuitenkin arvioi, että noin 1500 miljoonaa euroa EU-tukiaisia käytettiin välillä 1992–1999 pelkästään maatalousmaan metsittämiseen.

⁴ On huomioitava, että ”metsän” käsite ei ole yksiselitteinen. EFI:n tutkimuksessa, kuten valtaosassa alan kirjallisuutta, käytetään FAO:n määrittelyä, joka luokittelee metsäksi myös puuplantaasit sekä harvapuustoiset metsämaat.

Metsähankkeet uhkaavat maaoikeuksia ja paikalliselinkeinoja, mikä on rahoittajan vastuu?

Metsätalouden tuilla on ristiriitaisia vaikutuksia tuetaviin kohteisiin. Metsäyhteistyö voi esimerkiksi lisätä työllisyyttä kehittyvissä valtioissa, mutta nostaa samalla teollisuudesta aiheutuvien päästöjen määrää. Torjunta-aineiden käyttö voi taata varmemman sadon, mutta samalla vaikuttaa haitallisesti vesistöjen laatuun. Uusien puuviljelmien perustaminen sekä niiden tukeminen on kiistanalaista, sillä niiden vaikutukset ovat niin hyvässä kuin pahassa taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöllisiä: väärin kohdennettu tuki lisää esimerkiksi metsäyhtiöiden siirtymistä kehittyviin maihin halvan tuotannon perässä. Vuosittain perustetaan noin 4,5 miljoonaa hehtaaria uusia viljelymetsiä, joista kaksi miljoonaa hehtaaria Kiinaan, jossa maa-, työ- ja ihmisoikeusloukkauksia on dokumentoitu tiuhaan⁵. Uusien viljelymetsien eli puuplantaasien rahoituksesta 75 prosenttia tulee erilaisten tukien muodossa. Kiinassa ongelmana on myös heikko vesitilanne, mikä vaikuttaa ihmisten ohella ympäristöön. Aavikoitumisen edetessä Kiinassa on viimeisen 50 vuoden aikana kuivunut 243 järveä.

Suomen tärkeimmät globaalit tukimuodot keskittyvät kauppaa ja metsäkehitysyhteistyöhön. Vuonna 2012 Suomen maksatukset metsäsektorille olivat noin 40 miljoonaa euroa. Suomi toteuttaa metsäyhteistyötä kehittyvien valtioiden kanssa ja edistää yhdessä EU:n kanssa tuonnin vapauttamista tukeakseen kehitysmaiden talouskasvua. Suomen kolme eniten metsätaloustukea saavaa valtiota ovat Kenia, Vietnam ja Tansania. Suomi on osallisena useissa metsien inventointiin, suojeluun ja kestävään käyttöön liittyvissä hankkeissa, joista esimerkkejä ovat Andien alueellinen metsäkumppanuus ja Keski-Amerikassa toteutettava Finnfor II.

Suomi on mukana Euroopan metsäinstituutin EFI:n koordinoimassa REDD+ -ohjelmassa⁶. Ohjelman tarkoituksena on metsäkadon ja metsän laadullisen heikkenemisen hidastaminen sekä metsien hiilivaraston kasvattaminen. Rahoitus tulee muun muassa valtion kehitysyhteistyövaroista, ja mukana on yli 70 kumppanuusmaata. EFI:n vuosiraportin mukaan ohjelma on saanut vuonna 2012 tukia 2,1 miljoonaa euroa, josta valtion osuus on yli 1,1 miljoonaa euroa. Mutta mitä haittaa voi olla metsäkadon vastaisten toimien tukemisesta?

Mukana oleville kehitysmaille, joiden metsäluonnon monimuotoisuus on usein hyvin rikasta, annetaan korvauksia metsäkatoa hillitsevillä toimilla saavutettujen tulosten perusteella. Kukin maa laatii oman strategiansa, maiden rahoitustarpeen vaihdeltaessa 4,3 miljoonasta lähes 40 miljoonaan Yhdysvaltain dollariin. EFI:n REDD+ -ohjelmassa on havaittu heikkouksia esimerkiksi kulujen arvioinnissa, mikä aiheuttaa tukien väärinkohdennusta ja epätasaista jakautumista. Ympäristöjärjestöt, pienviljelijät ja kansalaisliikkeet ovat myös kritisoineet REDD+ -järjestelmää byrokraattisuudesta, monimutkaisuudesta ja epäoikeudenmukaisuudesta. Tukisummat jäävät usein korruptoituneen hallinnon rattaisiin sen sijaan, että ne päätyisivät korvaamaan paikallisten, metsistä suoraan riippuvaisten ihmisten tulonmenetyksiä. REDD-rahaa kohdennetaan usein metsittämiseen ja muihin päästökauppaan linkittyviin hiilensidontahankkeisiin, joiden riskinä ovat maakaupaukset, paikallistarpeiden ylenkatsominen ja kompensointi puute⁷.

Suurin periaatteellinen ongelma tähänastisissa REDD+ -aloitteissa on se, että toimilla – joihin kulutetaan valtavat määrät rahaa – hoidetaan seurauksia, ei itse ongelmaa. REDD+ -ohjelmat eivät ole puuttuneet siihen, että metsäkadon taustalla on usein suoraan tai epäsuorasti teollinen maa- tai metsätalous. Julkisen tuen antoa REDD- tai muihin hiilensidontahankkeisiin tulisi harkita tarkkaan ja tehdä se vasta perusteellisten selvitysten ja kuulemisten jälkeen. Tällä hetkellä tuet voivat olla kestävä kehityksen kannalta enemmän haitaksi kuin hyödyksi.

Suomessa valtio jakaa vuosittain yritystukia, joista esimerkiksi vuonna 2012 metsäyhtiö UPM sai noin viisi miljoonaa euroa. Yhtiö on vuosina 2008–2012 saanut vastaavan summan joka vuosi. UPM:illä on puupeltoja Uruguayssa ja Mozambikissa. Metso Paper Oyj:lle on myönnetty tukea vuosina 2000–2011 yli 32 miljoonaa euroa ja Stora Ensolle noin 20 miljoonaa euroa. Stora Ensolla on eukalyptusplantaaseja Kiinan lisäksi Uruguayssa ja Brasiliassa, missä ongelmana ovat erityisesti maanomistuskiistat, eroosion lisääntyminen ja vesivarojen kuivuminen⁸.

Johdonmukaisen kehityspolitiikan ja kestävä kehityksen kannalta on tärkeää pitää huolta, etteivät valtion tukemien yritysten toiminta tai monenkeskiset suojeluhankkeet (kuten REDD+) ole ristiriidassa kehitysyhteistyön ja oikeudenmukaisen paikalliskehityksen kanssa.

5 Katso esimerkiksi Mika Koskisen dokumenttielokuva Stora Enson puuplantaaseista Kiinassa: Punaisen metsän hotelli (Suomi, Kiina 2001). Autlook Filmsales. www.redforesthotelthemovie.com. Valtion sijoitusyhtiö Solidium omistaa vähemmistöosuuden Stora Enso Oyj:stä.

6 REDD+ on lyhenne sanoista Reduced Emissions from Deforestation and forest Degradation. "+" on lisäelementti, joka integroi mukaan metsien suojelun, kestävä käytön ja hiilivarastojen kasvattamisen.

7 Esimerkiksi Intiassa pelätään adiwasiin ja muiden metsistä elävien ihmisryhmien puolesta, ks. The Forest Rights Act: <http://www.forestrightsact.org/climate-change/item/10-redd-a-new-danger-for-adivasis-and-forest-dwellers>; Madagaskarilla paikalliset pienviljelijät ovat jääneet jättihankkeesta ilman korvauksia, ks. <http://www.redd-monitor.org>: http://www.redd-monitor.org/Chappelle_S_2013_REDD_in_Madagascar_You_cant_see_the_wood_for_the_carbon_Bastal_Amis_de_la_Terre.

8 Yle uutisoi suomalaisyritysten innosta investoida etelään 24.9.2013: http://yle.fi/uutiset/kemijarvelta_brasiliaan__nain_suomalainen_metsateollisuus_rynnii_etelaan/6842143; Maailma.net kertoi Brasilian maakiistoista 29.4.2013: http://maailma.net/artikkelit/stora_enson_ja_maattomien_valit_kiristyvat_jalleen_brasiliassa

Suomen kansalliset tuet

Kestävän metsätalouden rahoituslain alaisilla tuilla on suoria haittavaikutuksia biodiversiteettiin (esimerkiksi kunnostusojitusten ja metsäteiden rakentamisen tuet) tai ne ovat tarpeetonta yritystukea, kuten nuoren metsän hoidon ja uudistushakkuiden tuet.⁹

Valtiovarainministeriön ja ympäristöministeriön selvityksissä käytettyä jaottelua mukailen myös tässä haitalliset tuet on jaoteltu punaisiin eli selvästi kestäväälle kehitykselle haitallisiin tukiin sekä keltaisiin tukiin, jotka ovat mahdollisesti kestäväälle kehitykselle haitallisia.

Haitallinen tuki (VM & YM 2013)	Milj. €	Punainen vai keltainen tuki?
Nuoren metsän hoito	23	K
Energiapuun korjuu- ja haketus-tuki	18	K, *
Suunnittelu- ja toteutus-selvitykset	15	K
Metsäviljelyn tuki	8	K
Metsätien teko ja perusparannus	7	P
Kunnostusojitusten tuki	4	P
Metsänuudistamisen tuki	3	P
Tuki terveyslannoituksille	1,5	K, *
Yhteensä	79,5	

* Osin perusteltuja tukia.

Suosituksia:

- Suomen on lakkautettava YM:n listaamat punaiset metsäsektorin kansalliset tuet (noin 14 milj. euroa) sekä arvioitava ja uudelleensuunnattava loput lähes 65 milj. euroa keltaisia tukia siten, että ne kohdistuvat ympäristönsuojeluun ja ilmastonmuutosta hillitsevään toimintaan, kuten metsäluonnon suojeluun, ennallistamiseen ja hoidon edistämiseen.
- Suomen on uudistettava metsän virallista määritelmää luonnontilaperusteiseksi, lisättävä luonnonarvojen kartoitusta sekä metsäteollisuuden taloudellisten ja ympäristövaikutusten seuranta ja arviointia.
- Suomen on yhä arvioitava kriittisesti metsäsektorin kehitysyhteistyötä sekä hiilensidonta- ja REDD+-hankkeiden rahoittamista. Tukea tulee antaa vain hankkeille, jotka suunnitellaan, valmistellaan ja toteutetaan yhdessä paikallisväestön kanssa ja jotka hyödyttävät paikallisia. Asiaa on pidettävä esillä EU:ssa ja kansainvälisessä keskustelussa.
- Metsäsektorin yritystukia tulee myöntää vain erikoistapauksissa ja perusteellisen ja puolueettoman ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin jälkeen. Yrityksiltä on myös vaadittava tuen ehdoksi säännöllistä raportointia vastuunkannon toteutumisesta.

3.2. Kalastus

Vaikutusalue	Kyseenalaisten tukien mittakaava vuodessa
Suomessa	Miljoona euroa*, mutta ei merkittäviä kansallisia haitallisia tukia.
EU:ssa	1 253–3 400 miljoonaa euroa**; mm. kalastus-alusten modernisointi- ja poltto-ainetukia. Kalastussopimusten ja verohelpotusten kautta saatavat epäsuorat tuet eivät ole mukana laskelmissa.
Maailmassa	14 000 miljoonaa euroa***; kalastuskapasiteettia lisääviä tukia.
Mitä väliä?	85 % maailman kalakannoista on loppuun kulutettuja tai ylikalastettuja, millä on järjestyttävät vaikutukset valtamerten ekosysteemeihin. Tehokalastus on tuhoisaa myös köyhien maiden kalastuselinkeinolle. Merikalastuksen huono hallinto aiheuttaa vuosittain arviolta 35 miljardin euron taloudelliset tappiot.****

* Oceana 2013: keskiarvo vuosilta 2000-2013; yhteensä €13,3 miljoonaa kansallisia "pahoja tai rumia" tukia.

** IEEP 2002, arvio (€1,253 mrd) ka. vuosilta 2000-2006; Oceanan (2011) laskelma (€3,3 mrd) vuodelta 2009, samoin Sumaila ym. (2013) samansuuruisen arvio. WWF ym. (2011) esittämä arvio €3,4 mrd vuodelta 2009.

*** Sumaila ym. 2013, arvio vuodelta 2009. Tuot yhteensä n. €26 mrd, mutta osa voidaan katsoa hyödyllisiksi.

**** FAO 2010, Maailmanpankki 2009.

Kalastussektorin tukeminen on selkeä esimerkki rahan heittämisestä kankkulan kaivoon, ja vieläpä merten hyvinvoinnin kustannuksella. Maailmanpankki arvioi vuonna 2009, että merikalastuksen huonojen hallintotapojen taloudelliset kustannukset ovat maailmanlaajuisesti 50 miljardia dollaria – noin 35 miljardia euroa – vuodessa. Tämä on yli puolet merenelävien maailmankaupasta. Kalastussektori saa suoraa julkista tukea arviolta 35 miljardia dollaria eli yli 24 miljardia euroa vuodessa, mikä vastaa 20 prosenttia maailman kalansaaliin arvosta (2009). Aiemmat arvot 1990-luvulta ovat tuplasti suurempia.

YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön FAO:n mukaan 85 prosenttia maailman kalakannoista on joko kokonaan tai osittain ylikalastettuja. EU:n vesillä tilanne ei ole sen parempi, sillä Välimeren kalakannoista 88 prosenttia ja pohjoisen Atlantin kalakannoista 39 prosenttia ovat pahasti ylikalastettuja. Tämä selittää osin sen, miksi 60 prosenttia EU-alueella syömästämme kalasta on tuotu muualta. Kalanviljely on lisääntynyt, ja esimerkiksi suomalaisten suosiman norjalaisen kassilohen viljely rehevöittää rannikkovesiä ja uhkaa luonnonkantojen terveyttä.

⁹ Greenpeacen, WWF:n, Luonto-Liiton ja Suomen luonnonsuojeluliiton leikkauslista haitallisille tuille 16.2.2012: http://www.sll.fi/ajankohtaista/liitto/2012/Kehysriihi_leikkauslista_lopullinen_16-02-12.pdf

Tehokalastuksen kasvu lisää myös sivusaalisongelmaa. Vuosittain maailmassa heitetään arviolta 30 000 miljoonaa kiloa kalaa kuolleena mereen. WWF arvioi sivusaaliin olevan jopa 40 prosenttia maailmaan kokonaissaaliista. EU:n vesillä 20–98 prosenttia saaliista heitetään hukkaan. Verkkoihin tarttuu vuosittain almittaisten kalojen ohella 300 000 valasta, delfiiniä ja pyöriäistä. Pahinta tuhlausta on katkarapujen pohjatroulaus. Yhtä kalastettua katkarapukiloa kohti jää kiinni jopa 10 kiloa muita mereneläviä. Katkaraputroulareihin joutuminen on esimerkiksi merikilpikonnien ja meriheivosten uhanalaisuuden keskeinen syy.

Valtava määrä ihmisiä maailman rannikkoalueilla on riippuvaisia merten antimista. Yhteensä lähes 50 miljoonaa ihmistä työskentelee kalastussektorilla, heistä 95 prosenttia kehitysmaissa.

Kalastussektorin hyvät, pahat ja rumat

Hyödylliset kalastustukimuodot edistävät kalavaran-tojen suojelua sekä tukevat pyyntihintojen valvontaa. Näihin kuuluvat esimerkiksi merentutkimus- ja suoje-luohjelmat¹⁰.

Haitallisia, ”pahoja”, tukia ovat kaikki ylikapasiteetin kasvua edistävät tuet. Ne kannustavat kasvattamaan laivastojen kokoa ja kalastustehoa, johtavat tuoton keinotekoiseen kasvuun ja lisäävät siten ylikalastusta. Tällaisia tukia ovat:

- polttoainetuki/polttoaineen verohelpotus,
- moottoreiden vaihtoon tarkoitettu tuki (joka on suurimmaksi osaksi osa modernisointitukea, sillä suurin osa modernisointiin tarkoitetuista tuista menee moottoreiden vaihtoon, jolloin laivoista tulee yhä tehokkaampia. Tehokkuuden kasvua ei suoraan tueta, mutta valvonnan puutteen vuoksi näin on helppo toimia),
- markkinoinnin rahoittaminen,
- kalastussatamien rahoittaminen,
- kylmävarastojen rakentaminen,
- laivojen kunnostus- ja modernisointituet (jolloin laivoista tulee yhä tehokkaampia, arviolta 2–3 prosentin kasvu joka vuosi);
- lisäksi kalastuksen kehittämishankkeet, verovähennykset (yleensä juuri polttoaineverovähennykset) sekä
- kehitysmaiden kanssa tehdyt kalastussopimukset, jotka luovat epätasa-arvoa kalastussektorille.

Polttoainetuet kattavat yli 20 prosenttia globaaleista kalastustuista. Ne vähentävät suoraan kalastustoiminnan kustannuksia sekä mahdollistavat kalastamisen kauempana ja pidempään, kuin se muuten olisi mahdol-

lista. Polttoaineen verohelpotukset johtavat myös ylikapasiteetin kasvuun, sillä laivojen täytyy olla suuria, jotta on kannattavaa lähteä omaa merta edemmäs kalaan. Laivat ovat paisuneet jopa kolme kertaa suuremmiksi kuin mikä olisi kalakantojen kannalta kestävä.

Tulkinnanvaraiset, ”rumat” tuet voivat tapauskohtaisesti johtaa joko negatiivisiin tai positiivisiin tuloksiin. Julkisesti tuettaviin kyseenalaisiin hankkeisiin kuuluu niin kalastajien tukiprojekteja, tukien takaisinmaksuohjelmia kuin yhteisöjen kehityshankkeita.

EU on kalastajan tukiverkko

Euroopan kalastussektori sai Oceana-mertensuojelujärjestön mukaan vuonna 2009 EU:lta tukia 3,3 miljardia euroa yhteisen kalastuspolitiikan (CFP, Common Fisheries Policy) puitteissa. Järjestön tuoreemman selvityksen mukaan EU:n kalastustuet ovat vuosina 2000–2013 olleet yhteensä 12,9 miljardia euroa, josta 4,9 miljardia on ollut jäsenmaiden omaa kansallista tukea. Brittiläisen ajatuspaja nef:n (the new economics foundation) mukaan EU:n kalatalousrahaston EKTR:n suorat tuet olivat välillä 2007–2013 615 miljoonaa euroa vuodessa ja uuden Euroopan meri- ja kalatalousrahaston tuet olisivat vuosittain 929 miljoonaa euroa.

EU on jo Johannesburgin huippukokouksessa vuonna 2002 sitoutunut lakkauttamaan ylikapasiteettia ja laitonta kalastusta ylläpitävät kalastustuet. Euroopan kalatalousrahaston tarkoituksena on edistää kestävää tasapainoa kalakantojen ja EU-laivaston kalastuskapasiteetin välillä, mutta rahoituspäätökset eivät seuraa tavoitetta¹¹. Lähes puolet EKTR:n tukipotista on mennyt Espanjalle. Tukea käytetään pääsääntöisesti uusien massiivisten kalastusalusten rakentamiseen siitä huolimatta, että CFP-sopimuksessa kehoitetaan panostamaan ylikapasiteetin vähentämiseen.

Vuonna 2009 Suomi sai Oceanan mukaan EU:lta kalastustukia noin 60 miljoonaa euroa – kolminkertaisesti kotimaisen saaliin arvon verran. Suomi käyttää tukia pääasiassa tiedotushankkeisiin ja kalastusalusten kehittämiseen. Suomen kansalliset tuet ovat vuosittain noin miljoonan euron luokkaa. Esimerkiksi Espanjaan verrattuna ovat Suomen kalastustuet maltillisia.

Ajatuspaja nef tutki 43 EU-vesien kalakantaa ja las-ki, että palauttamalla ylikalastetut kannat hyvään tilaan saataisiin yli kolmen miljardin euron vuosisäästöt sekä luotaisiin 100 000 työpaikkaa. Liikakalastuksen tukeminen on EU:lta karhunpalvelus omalle kalatalousalalleen, jonka elinkyky ja tuottavuus kärsivät tuista enemmän kuin hyötyvät.

¹⁰ Itämeren suojeleluun liittyvistä EU-tason tutkimushankkeista löytyy lisätietoja esim. täältä: http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/documentation/studies/index_en.htm

¹¹ Artikla 4 EKTR. Ecologic Institute tutki jäsenmaiden EKTR-tukihakemuksia v. 2011. Tutustu tutkimustuloksiin verkossa: <http://ocean2012.eu/publications/47-european-fisheries-fund-sustainability-criteria>

EU tukee liikakalastusta

WHO:n arvion^[1] mukaan noin miljardille ihmiselle kala on pääasiallinen eläinproteiinin lähde. Kalastajien määrä on kasvanut kahdeksankertaisesti 1970-luvulta 1990-luvulle, mutta kalakannat eivät ole kasvaneet samaa tahtia. Sen sijaan kalakannat ovat globaalisti laajalti liikakalastettuja. Seuraukset ovat ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti haitallisia.

EU aiheuttaa liikakalastusta ylläpitämällä suurta kalastuslaivastoa. Erityisesti EU:n tukipolitiikka kalastusaluksien rakentamiselle ja teolliselle kalastamiselle on haitallista kestäväälle kalastukselle, ja siten kestäväälle kehitykselle. EU antaa tukea esimerkiksi kalastusaluksien polttoaineisiin ja laitehankintoihin.

EU neuvottelee kehitysmaiden kanssa kahdenvälisiä kalastussopimuksia, joiden perusteella EU:n kalastusluksukset pääsevät kalastamaan näiden maiden vesille. Kalastusoikeudet maksavat, mutta EU tukee eurooppalaista kalastusteollisuutta maksuissa merkittävästi. Selvityksen mukaan^[2] EU korvaa eurooppalaiselle kalastusteollisuudelle 75 % näiden kalastusoikeuksien hinnasta. Tämä tekee kalastusteollisuuden liiketoiminnasta hyvin kannattavaa, ja se mahdollistaa lisäinvestoinnin yhä suurempiin kalastusaluksiin.

Kehitysmaat ja niiden asukkaat sen sijaan kärsivät kalastussopimuksista ja EU:n tukipolitiikasta. Isojen eurooppalaisten alusten saapuminen Länsi-Afrikan vesille aiheutti kalakantojen hupenemisen 2000-luvun alussa niin, että paikallisilta loppui mahdollisuus elinkeinon ja ravintoon. Liikakalastus johtaa ympäristölliseen katastrofiin ja useat kalalajit ovat vaarassa hävitä kokonaan. Lisäksi kestävät kalakannat turvaavat kalastuselinkeinon ja työllisyyden säilymisen pidemmällä aikavälillä – myös Euroopassa.

Samuli Liuskari, Kehys ry

^[1] http://www.who.int/nutrition/topics/3_foodconsumption/en/index5.html

^[2] Le Manach F, Chaboud C, Copeland D, Cury P, Gascuel D, et al. (2013) European Union's Public Fishing Access Agreements in Developing Countries. PLoS ONE 8(11) Luettavissa osoitteessa: <http://www.plosone.org/article/fetchObject.action?uri=info%3doi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0079899&representation=PDF>

Kalastussopimukset ja siirtolaisuus

Euroopan laivastoja löytyy eniten Atlantin valtamereltä, Tyyneltämereltä ja Intian valtamereltä. Yli 700 EU:n lipulla varustettua kalastusalusta pyydystää yli miljoona tonnia kalaa Euroopan ulkopuolisilla vesillä. Kahdenvälisiin kalastussopimuksiin on kirjattu, että paikallisilla on oikeus lähivesiinsä, mutta eurooppalaisten troolareiden koosta johdun lähivesiinkin ei jää enää kalaa paikallisille.

Esimerkiksi Mauritanialle EU maksoi 70 miljoonaa euroa kalastussopimuksesta. Se on noin kuudesosa Mauritanian vuosibudjetista. Kaksivuotinen sopimus uusittiin syyskuussa 2012.¹²

Monet elinkeinonsa menettäneet afrikkalaiskalastajat ovat päätyneet työn perässä vaaralliselle merimatkalle kohti Eurooppaa. Vuonna 2006 EU alkoi reagoida laittomaan siirtolaisuusongelmaan ja solmi kahdenvälisiä yhteistyösopimuksia muun muassa vahvasti kalastuksesta riippuvaisen Senegalin kanssa. Kalastusvesiä pyritään valvomaan satelliittijärjestelmin ja kansainvälisin poliisioperaatioin.

EU:n kalastuspolitiikan epäsuorat vaikutukset siirtolaisuuden lisääntymiseen aiheuttavat myös rahanmenoa. Ajanjaksolla 2011–2013 Kreikka sai EU:n palauttamisrahastolta 97,9 miljoonaa euroa meriteitse saapuneiden siirtolaisten palauttamiseen lähtömaihinsa ja 129,7 miljoonaa euroa rajavalvontaan, mutta vain 19,95 miljoonaa euroa pakolaisrahastosta esimerkiksi turvapaikanhakijoiden vastaanottoon ja kotouttamistoimiin.

Suosituksia:

- Suomen tulee kansallisessa ohjelmatyössä ja tukitoimissa huomioida kalakantojemme pitkän tähtäimen elinvoimaisuus.
- Suomen tulee aktiivisesti edistää sitä, että Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toiminta noudattaa kestävä kehityksen periaatteita ja päätöksissä nojataan tieteellisiin tutkimustuloksiin. Kalastuskapasiteettia lisäävistä tuista on luovuttava ja varat ohjattava suojeluun, tutkimukseen ja seurantaan. Suomen tulisi kohdentaa rahaston kautta vastaanottamansa varat kalastuksen ympäristökestävyyden vahvistamiseen sekä muuhun vesialueiden hyvinvointia edistävään työhön, kuten lohi- ja taimenjokien ennallistamiseen, kalateihin ja hylkeille turvallisiin pyydyksiin.
- Suomen tulee edistää tukien jaon ja raportoinnin sekä kalateollisuuden kirjanpidon avoimuutta, vastuullisuutta ja läpinäkyvyyttä sekä kansallisella että EU-tasolla.
- Suomen tulee varmistaa, että Suomen ja EU:n kalastustoiminta ei yllirasita kehitysmaiden kalakantoja tai vaaranna kehitysmaiden kalastajien ruokaturvaa ja mahdollisuutta ansaita elantonsa.

¹² Tietoja EU:n kahdenvälisistä kalastussopimuksista löytää täältä: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/agreements/index_fi.htm

4. TUET VS. RUOKATURVA & VESIVARAT

Maailman köyhien ihmisten ja luonnonmullistuksille alttiiden alueiden ruokaturva heikkenee Euroopan tukipolitiikan seurauksena. Kotitarveviljelijöiden viljelysmaita kaapataan rehtuotantoon ja muutetaan bioenergiapelloiksi, eivätkä kehittyvät maat kykene kilpailemaan tuettua maatalouttamme vastaan. EU:n bioenergia- ja maatalouspolitiikalla on laajoja ja ennakoimattomia vaikutuksia monissa viljavissa tropiikin maissa. Keinokasteleluun ja veden alihinnoitteluun maailmassa kulutetusta tukisummasta riittäisi 300 euroa jokaista lähes 770 miljoonaa henkeä kohti maailmassa, joka yhä elää ilman puhdasta vettä. Globaalien ongelmien ratkaisuihin olisi siis varaa, mutta poliittinen tahto puuttuu.

4.1. Maatalous

Vaikutusalue	Kyseenalaisten tukien mittakaava vuodessa
Suomessa	1 433 miljoonaa euroa*; suorat tuottajatuot, rakennetuet, energiaveron palautus jne.
EU:ssa	83 000 miljoonaa euroa**; kilpailukykyperusteiset suorat tuot, vientituet, kehitysapu teolliselle karjankasvatukselle, torjunta-aineiden alhainen arvonlisävero, lannoitustuet jne.
Maailmassa	310 000-510 000 miljoonaa euroa***; tuottajatuot & muut tuot
Mitä väliä?	Maataloustuet lisäävät globaalia eriarvoisuutta ja heikentävät perinteisten maaseutuelinkeinojen asemaa. Ympäristö kärsii yhä intensiivisemmäksi muuttuvasta tuotannosta ja lihankulutuksen lisääntymisen heikentää ruokaturvaa ja kiihdyttää ilmastonmuutosta.

* VM & YM 2013.

** OECD 2013, luku vuodelta 2012; Withana ym. 2012.

*** OECD 2011, Myers & Kent 2001; pienin luku on tuorein arvio, josta tuottajatuotien osuus n. 190 mrd euroa. Suurin, myös piilotuet sisältävä luku on vanhentunut.

Suomen maatalouspolitiikka riippuu tiukasti EU:n päätöksistä, joten tukien tarkastelu kannattaa aloittaa EU-tasolta, yhteisestä maatalouspolitiikasta (CAP; Common Agricultural Policy). CAP:n tavoitteisiin kuuluu paitsi unionin elintarviketuotannon turvaaminen, myös ympäristönsuojelu, tuotantoeläinten hyvinvoinnin pa-

rantaminen sekä maatalousyhteisöjen elinvoimaisuuden säilyttäminen.

EU:n maatalouspolitiikan yhtenä tavoitteena on suosia kauppasuhteissa kehitysmaita vähentämällä omien maataloustuotteiden vientitukia. Vientituet ovat pitkään aiheuttaneet EU:n ylituotannon niin kutsuttua dumpausta eli tukien avulla alihinnoitellun ruoan vientiä kehitysmaihin, mikä on heikentänyt maiden oman maataloustuotannon kilpailukykyä. Uudella politiikalla pyritään parantamaan kehitysmaiden mahdollisuuksia myydä omia maataloustuotteitaan ulkomaille. EU tuo vuosittain maataloustuotteita kehitysmaista noin 60 miljardin euron arvosta; tuplasti enemmän kuin Yhdysvallat ja enemmän kuin viisi muuta suurta tuojamaata (Yhdysvallat, Japani, Kanada, Australia ja Uusi-Seelanti) yhteensä.

Vuonna 2014 alkavalla kaudella EU:n maatalouspolitiikan painopisteitä siirretään kohti kestäviä viljelymenetelmiä, innovointia, tutkimusta ja tiedonvälitystä, sekä oikeudenmukaisempaa tukijärjestelmää. Maataloussektoria koskevat päätökset ovat merkittäviä, sillä sen osuus EU:n budjetista on yhä 40 prosenttia, vaikka se onkin kutistunut vuosien saatossa runsaasti. Vuosina 2007–2013 keskimääräinen eurooppalaisperhe maksoi 277 euroa vuodessa maataloustukea CAP:n kautta.

EU:n vihreä maatalousuudistus antaa kuitenkin odottaa itseään. Lähes puolella EU:n maatalousmaasta viljelijöitä ei velvoiteta tekemään ympäristöä suojelevia toimenpiteitä, ja yli neljänneksellä viljelymaasta ei tarvitse toteuttaa biodiversiteetin ja maaperän kannalta hyödyllistä vuoroviljelyä. Tukikaudelle 2014–2020 ympäristön kannalta tärkeämpää ympäristökorvausta leikkattiin suhteessa enemmän kuin muita maataloustukia, joten varoja ympäristönhoidollisiin toimenpiteisiin on yhä vähemmän tarjolla.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ongelmana on paitsi kestävämmän tuotannon salliminen myös eriarvoisuus. Suorista CAP-tuista 85 prosenttia menee 18 prosentille maatalousyrittäjiä. Kaikki jättitukien saajat eivät ole viljelijöitä vaan maataloussijoittajia. Pientilalliset ja luomuviljelijät saavat CAP-tukea suhteessa huomattavasti vähemmän kuin suurmaanomistajat.

Suomen maatalous elää tuilla

Suomessa noin 55 prosenttia vesistöjen rehevöittävästä typpikuormituksesta ja 65 prosenttia fosforikuormituksesta on peräisin maataloudesta (Miettinen & Koikkalainen 2012). Sektorin kasvihuonekaasupäästöt ovat noin 7 prosenttia maamme kokonaispäästöistä. Maataloudessa luonnon monimuotoisuutta uhkaavat maatalousmaan käytön tehostuminen, tilakoon kasvu

Haitallinen tuki (VM & YM 2013)	2011 Milj. €	2014 esitys Milj. €	Punainen (P) vai keltainen (K) tuki?
Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)	559	499	P
Maatalouden ympäristötuki (+ eläinten hyvinvoinnin edistäminen, siirtomääräraha 2 v);	300	369	K
Luonnonhaittakorvaus (LFA-tuki)	422	423	K
Maatalouden rakennetuet (Makeran rahoitus ja korkotuki)	95,9	92	K
Maatalouden energiaveron palautus	50	50	P
Porotalouden edistämisen tuet	6,2	?	K
Yhteensä	1433,1	> 1433	

ja entistä intensiivisemmät tuotantotavat. Maatalous on ennen synnyttänyt ja ylläpitänyt Suomessa arvokkaita perinneluontotyyppejä, mutta tehotuotannon ympäristövaikutukset ovat lähinnä negatiivisia. Tilakoon kasvattaminen lisää riippuvuutta fossiilisista tuotantopanoksista, kuten lannoitteista ja koneista, vähentäen tuotannon ympäristöystävällisyyttä ja energiatehokkuutta.

EU:n maataloustuet voidaan Suomen osalta jakaa kahteen osaan: EU:n jakamat suorat tuet ja EU:n osaksi rahoittamat kansalliset tuet (luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristötuki). Tukia täydennetään kansallisista varoista maksettavalla pohjoisella tuella, Etelä-Suomen kansallisella tuella, luonnonhaittakorvauksen lisäosalla sekä joillakin maatalouden rakennetuilla.

Sinänsä perustellut ja hyvää tarkoittavat tuet kuten ympäristökorvaus ja siihen sisältyvä eläinten hyvinvoinnin tuki ovat osin haitallisia, sillä ne esimerkiksi lisäävät karjan ja siten myös lannan määrää, mikä on aiheuttanut esimerkiksi turvepeltojen raivausta lannanlevityksimaaksi. Tällaisilla toimilla on haitallisia vesistö- ja ilmastovaikutuksia.

Valtiovarainministeriö on esittänyt vuodesta 2005 lähtien voimassa olleen maatalouden energiaveron palautuksen poistoa vuodesta 2016 alkaen, mutta maa- ja metsätalousministeriö (MMM) vastustaa ajatusta. MMM perustelee tukea sillä, että sen avulla on voitu alentaa maatalouden kustannuksia tasapuolisesti koko maassa, mikä on ministeriön mielestä välttämätöntä kotimaisen tuotannon säilymiselle. Lisäksi ministeriön mukaan maatalouden uusiutuvien energianlähteiden käyttöä ja energiatehokkuutta on jatkuvasti lisätty.

Suosituksia:

- Kansalliset maatalouden tuet tulee kohdistaa tilojen ympäristökorvauksiin, jotka hyödyttävät luonnon monimuotoisuutta, vesiensuojelua, maaperän kasvukuntoa, ilmastomuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista, eläinten hyvinvointia, terveellistä ruoantuotantoa ja maaseudun hyvinvointia.
- Kaikilta tuensaajilta tulee vaatia ympäristön kannalta tehokkaampia ympäristötoimenpiteitä ja ympäristökorvauksen kriteerit yhtenäistää koko EU:n tasolla.
- EU:n maatalouspolitiikan tulee olla linjassa kansainvälisten sitoumusten (YK:n biodiversiteettisopimus) ja EU:n vesipuite-, meri-, lintu-, luonto-, nitraatti- ja teollisuuspäästödirektiivien kanssa. Maataloustuet tulee kohdistaa ekosysteempipalvelujen (kuten lajien ja luontotyyppien sekä kotieläinten geneettinen monimuotoisuus, hiilivarastot) turvaamiseen, ravinteiden kierrätykseen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon tukemiseen.
- Maataloussektorin viennin ja tuonnin tukemisen täytyy perustua tarkkoihin selvityksiin tuen sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista sekä tuojaj- että viejämaassa. Maataloustuotteiden kansainvälisessä kaupassa tulee noudattaa varovaisuusperiaatetta ja tasavertaisuutta.
- Teollisen lihantuonnin ulkois- ja haittavaikutukset tulisi pyrkiä sisällyttämään nykyistä paremmin lihan hintaan. Teollisen lihantuotannon tuet tulisi lakkauttaa asteittain.

Soijan verovapaus: tuplatukea EU:n maataloudelle?

EU jäsenmaiden tukee maatalouttaan niin voimakkaasti, ettei köyhemmillä mailla ole mahdollisuutta päästä Euroopan elintarvikemarkkinoille – ainakaan tasapuolisina kilpailijoina. Markkinoita pyritään avaamaan epäsuorilla tukiaisilla, kuten vero- ja tullivapauksilla ja -helpotuksilla. Motiivit globaalin etelän viennin helpottamiseksi ovat kuitenkin markkinatalouden pelisääntöjen mukaisesti itsekkäitä: tuotteita, joita EU:ssa ei pystytä tuottamaan riittävästi suhteessa kysyntään tai tarpeeksi halvalla, täytyy saada tuotua helposti kauppaa paikkaamaan vajetta. Yksi tällaisista maataloustuotteista on soija.

Vuonna 2008 soijaa tuotettiin 220 miljoonaa tonnia. Suurimmat tuottajat olivat Yhdysvallat, Brasilia ja Argentiina. EU kuluttaa eniten soijaa maailmassa. Väestönkasvun ja elintason nousun odotetaan lisäävän globaalia soijan kysyntää 300 miljoonaan tonniin vuoteen 2020 mennessä, jolloin sekä Kiinan että EU:n soijantuonti ylittäisi 40 miljoonaa tonnia vuodessa.

Uusien soijaviljelmien tieltä on raivattu etenkin Amazonin sademetsää, Cerrado- ja Chaco-savanneja sekä viimeisiä Atlantin rannikkosademetsiä. Karjatalouden laajeneminen on Amazonin sademetsähakkuiden merkittävin suora syy ja soijaviljelmien laajeneminen tärkein metsäkatoa epäsuoraan aiheuttava tekijä. Argentiinassa, Boliviassa, Brasiliassa ja Paraguayssa metsää raivataan keskimäärin 3,7 miljoonaa hehtaaria vuosittain, mikä vastaa Alankomaiden pinta-alaa.

Lihansyönti lisää soijan kysyntää

Lihan, kananmunien ja maitotuotteiden kulutuksen kasvu elintason noustessa on tärkein yksittäinen syy kasvaneeseen soijan tuotantoon. Suomeen tuoduista

soijajakeista 98 prosenttia tuodaan rehuteollisuuden tarpeisiin, loppu jalostetaan muun elintarviketeollisuuden käyttöön. Viimeisen viiden vuoden aikana maahan tuodun rehusoijan määrä on vaihdellut 150–200 miljoonan kilon välillä vuodessa. EU:hun tuodusta soijasta yli 70 % päättyy sian- ja broilerinrehuksi.

Soijan leviämisenä Etelä-Amerikassa on pimeä puolensa. Teolliset soijaviljelmät ovat lisänneet työttömyyttä ja yksipuolistaneet paikallista ruokavaliota. Maankäyttöoikeuksien loukkaukset, pakko- ja lapsityövoima, sekä murhat ja ristiriidat paikallisyhteisöjen kanssa ovat soijan tuotantoon liittyviä sosiaalisia ongelmia. Soijaviljelmien työntekijät ovat usein alipalkkattuja eikä heillä ole terveydenhoitoa tai oikeusturvaa.

Brasiliassa soija työnsi altaan yli 2,5 miljoonaa pienviljelijää pelkästään Paranán osavaltiossa ja yli puoli miljoonaa Rio Grande do Sulissa. Soijan leviytystä Argentiinaan on yli 60 000 pientilaa kadonnut suurviljelmien tieltä. Paraguayssa soijaviljelmät peittävät yli 25 prosenttia viljelypinta-alasta.

Soijan tuonti EU:hun on verovapaata. Myös EU:n rajoitukset brasilialaisen lihan tuonnille ja sitä kautta EU:ssa lisääntynyt lihakarjan kasvatus ovat lisänneet rehusoijan tuontia. Soijan verovapauden avulla EU pyrkii tyydyttämään kotimarkkinoidensa rehunkysyntää ja vahvistamaan omaa lihantuotantoaan. Kyseessä on kuitenkin taloudellisesti kestävätilanne: EU:n veronmaksajien rahaa kuluu omien viljelijöidemme maataloustukiin, mutta samalla syntyy tulonmenetyksiä maataloustuonin vero- ja tullivapauksien takia. Meidän maksamamme hinta on kuitenkin pieni verrattuna siihen, kuinka kalliiksi tällainen politiikka tulee Etelä-Amerikan pienviljelijöille ja ympäristölle.

4.2. Vesi ja kastelu

Vaikutusalue	Kyseenalaisten tukien mittakaava vuodessa
Suomessa	Veden halpa hinta?
EU:ssa	Kastelun tuet, juomaveden alhainen arvonlisävero, porakaivojen kaivuutuet, jätevedenkäsittelyn alhaiset kustannukset, ei korvausvelvollisuutta veden saastuttamisesta.*
Maailmassa	Lähes 230 miljardia euroa**; lähinnä kasteluun
Mitä väliä?	Makean veden varannot ovat ehtymässä ja ne ovat jakautuneet hyvin epätasaisesti. Tukien poisto voisi laskea globaalia vedenkulutusta 20-30 %, mikä vähentäisi tukiaisten aiheuttamaa vesipulaa ja ympäristökuormitusta.

* Withana ym. 2012.

** Myers & Kent 2001; arviot 1990-luvulta. Ilman epäsuoria tukia ja ulkoisvaikutuksia noin 50 miljardia euroa vuodessa.

Puhdasta makeaa vettä tuetaan ympäri maailman niin teollisissa kuin kehittyvissä maissa. Molemmissa pääsääntöiset ja suurimmat tukimuodot ovat viljelyn kas- teluvesien tukeminen sekä käyttöveden alihinnoittelu.

Riittääkö vettä tuhlattavaksi asti?

Maapallon vesivarannoista noin prosentti on makeaa, puhdasta ja ihmiskunnalle käyttökelpoista sekä saavutettavissa, toisin sanoen ei esimerkiksi jäätyneenä jäätiköissä. Vuonna 1950 puhdasta ja käyttökelpoista vettä oli vuosittain käytettävissä noin 17 000 m³ henkeä kohti, mutta vuonna 1995 luku oli pudonnut noin 7300 kuutiometriin per henki. Määrän vähentyminen johtuu lähinnä väestönkasvusta sekä vesistöjen saastumisesta. Käytettävissä olevasta vesimäärästä reilu kolmannes on uusiutuvaa ja suhteellisen luotettavasti saatavilla olevaa vettä. Maailmanlaajuisesti keskimääräinen vedenkulutus oli vuonna 1995 henkeä kohti noin 620 kuutiometriä.

Vedestä puhuttaessa on tärkeää pitää mielessä, että vesivarat jakautuvat maapallolla hyvin epätasaisesti. Toisaalla vesivarannot ovat hyvinkin runsaat, kun taas toisaalla todella niukat. OECD:n laskelmien mukaan vuonna 2020 vesipulasta tulee kärsimään 250 miljoonaa ihmistä. Tämä on 75 prosentin lisäys vuoden 1995 tasoon. Maailman vesivarannoista 65 prosenttia kuluu kasteluun, 25 prosenttia menee teollisuudelle ja loput 10 prosenttia kotitalouksien käyttöön.

Veden eri tukimuodot

Kaikki veteen liittyvät tuet ovat kulutusta lisääviä tukia. Veden kulutusta tuetaan esimerkiksi juomaveden toimituskuluja halvemmalla hinnalla, maanviljelijöiden kasteluveden verovähennysoikeudella sekä kastelujärjestelmien ja vesi-infrastruktuurin rakentamiseen myönnettävillä avustuksilla tai niihin myönnettävillä matalakorkoisilla lainoilla.

Monet maat tukevat vedenkulutusta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden takia. Ideana on, varsinkin kehitysmaissa, ollut tukea köyhimmän väestön oikeutta puhtaaseen käyttöveteen. Käytännössä tällaiset tuet ovat kuitenkin lähes aina tukeneet ennemminkin maan hyvin toimeentulevaa väestönosaa kuin köyhimpiä. Syynä on se, että julkisen sektorin vesijakelu rajoittuu pääsääntöisesti kaupunkeihin ja sielläkin nimenomaan varakkaimpien asuinalueille. Maaseudun köyhät ihmiset asuvat yleensä vesi-infrastruktuurin ulottumattomissa ja joutuvat näin ollen ostamaan käyttövetensä yksityisiltä toimijoilta kovempaan – keskimäärin noin 12-kertaiseen – hintaan kuin mitä tuettu vesi maksaa. Kehittyvissä maissa 80–90 prosenttia rikkaimmasta viidenneksestä hyötyy julkisesta vesihuollosta, kun taas köyhimmästä viidesosasta vain 30–50 prosenttia. Tämä johtaa siihen, että köyhät saattavat joutua käyttämään jopa 20 prosenttia tuloistaan vesilaskun maksamiseen.

Sama ilmiö liittyy kasteluvesien tukeen: tuki maksetaan yleensä kastelupinta-alan eikä kulutetun veden mukaan. Näin ollen maanviljelijät, joilla on enemmän viljelymaata, hyötyvät tuista enemmän kuin pienviljelijät. Hyvätuloisilla viljelijöillä on myös varaa investoida vesipumppuihin ja muuhun infrastruktuuriin, jolla vettä saadaan hyödynnettyä.

Kehitysmaille koituvat kustannukset vesituista olivat jo vuonna 1993 alihinnoitellun käyttöveden johdosta noin 13 miljardia dollaria, ja ”katoavasta” vedestä eli vuotavien vesiputkien, vesivarkauksien ja ilmaisiasiakkaille – kaikki eivät maksa vedestään – jaettavan veden takia noin 9 miljardia dollaria. Vuonna 2001 arvioitiin näihin kahteen menevän yhteensä 25 miljardia dollaria vuodessa. Kasteluveteen tukeen arvioidaan käytettävän 20–29 miljardia dollaria vuosittain (pääasiassa Aasiassa). Tanskalaisen Institut for Miljøvurderingin (IMV) arvion mukaan vesitukiin kului 1990-luvulla kehitysmaissa vuosittain yhteensä 52 miljardia dollaria.

OECD-maissa vettä tuetaan lähinnä avustuksin ja halvoin lainoin. Joissakin länsimaissa veden toimituksen ja vesiverkon ylläpidon hinta kustannetaan käyttäjämaksuin, mutta suurimmassa osassa maita näin ei ole. Muita veteen liittyviä kustannuksia avustetaan n. 20–40 prosenttia kokonaiskustannuksista, mutta kasteluveteen hinnasta jopa 80 prosenttia saatetaan kattaa avustuksin.

IMV arvioi vesitukiin kulutettavan OECD-maissa yhteensä 15 miljardia dollaria (arvio vuodelta 2001).

YK:n kehitysohjelman UNDP:n arvion mukaan vesituet poistamalla maailman vedenkulutus laskisi 20–30 prosenttia ja Aasian joissakin osissa jopa puoleen. Tukien poistamisella olisi suuri vaikutus paitsi ympäristön, myös ihmisten vedensaannin ja valtioiden talouden turvaamisen kannalta.

Vesitukien aiheuttamat ongelmat

Ylenmääräinen veden kanssa läträäminen aiheuttaa ongelmia ihmisille, mutta erityisesti ympäristölle. Maanviljelijät ympäri maailman maksavat vain noin viidenneksen käyttämänsä veden hinnasta. Alihinta aiheuttaa sen, ettei vettä resurssina juurikaan arvosteta, sitä ei säästetä tai kierrätetä.

Maaperän suolaantuminen on suurimpia vesitukiin liittyviä ongelmia. Se liittyy viljelysmaan liikakasteluun kuivilla alueilla. Vuonna 2000 arvioitiin, että 20 prosenttia maailman keinokastelluista alueista kärsii jonkinasteisesta suolaantumisenesta. Tämä on kaksi prosenttia kaikesta viljelyalasta. Kun maa on liian suolaantunut se muuttuu suola-aavikoksi, minkä seurauksena maanviljelijä joutuu etsimään uutta viljelysmaata. Euroopassa on noin miljoona hehtaaria suolaantumisen aavikoittamaa maata, pääsääntöisesti Välimeren alueella.

Joillakin alueilla liikakastelu saattaa kyllästyä maaperän vedellä niin, etteivät kasvit saa tarvitsemaansa happea ja kuolevat. Tämä koskee lähinnä ojittamattomia tai huonosti ojitettuja viljelysmaita. Noin 10 prosenttia keinokastellusta viljelysmaasta kärsii vesikyllästyksestä, mikä on laskenut tuottavuutta jopa 20 prosenttia. Myös tämä aiheuttaa maa-alueiden hylkäämistä ja uusien peltojen perustamista. Liikakastelu liittyy myös malarian paluuseen joillekin alueille.

Pohjavesivarastojen ja jokien kuivuminen aiheuttaa isoja ongelmia tietyillä alueilla. Kun vettä pumpataan liikaa, tyhjentyvät maanalaiset vesivarannot varsinkin kuivilla alueilla, joissa sademäärä on vähäinen. Rannikkoalueilla tyhjentyviin pohjavesivarastoihin saatetaan päästä suolaista merivettä, jolloin pohjavedestä tulee käyttökelvotonta. Joista saatetaan ohjata kasteluvettä suoraan viljelyksille, jolloin joet ja niistä riippuvaiset järvet kuivuvat ja vaarantavat myös suuret ekosysteemit. Tästä esimerkkinä Aral-järvi, johon laskevat joet valjastettiin kuivilla alueilla tapahtuvan riisin- ja puuviljanviljelyn kasteluun. Aral, joka aiemmin oli maailman neljänneksi suurin suolainen järvi, on nyt kutistunut neljäsosaksi siitä mitä se ennen oli. Järven ekosysteemi on tuhottu, kuten myös monien ihmisten elinkeino kalakantojen kuoleman myötä. Järven kuivumisella ja

muuttumisella osittain suola-aavikoksi on myös ollut vaikutus alueen ilmastoon.

Veden alhainen hinta kannustaa maanviljelijöitä viljelemään alueelle epäsoivia lajikkeita. Esimerkiksi paljon vettä vaativia puuvillaa ja riisiä on alettu kasvat-
taa aivan liian kuivilla alueilla.

Veden tuhlaus maanviljelyssä johtaa monissa paikoissa siihen, että lähialueiden asukkaat joutuvat kärsimään ainakin jonkinasteisesta vesipulasta.

Vedenkulutuksen tukeminen EU:ssa

EU:ssa on vuonna 2000 säädetty **vesipuitedirektiivi**, jossa määritetään veden käyttöä ja hinnoittelua. Artiklassa 9 säädetään, että vettä ei tulisi myydä alle kustannushinnan vaan periaatteella ”käyttäjä maksaa”, mutta erityisesti kasteluveden tukiaiset sotivat tätä periaatetta vastaan. Silti monissa eteläisen Euroopan maissa ympäristölle haitalliset vesituet ovat yhä laajalti käytössä, eivätkä täten ole linjassa EU-direktiivien kanssa. Saksan Nordrhein-Westfalenin osavaltiossa artikla 9 sai veden hinnoittelun muuttumaan ja nyt hinnat kattavat kustannukset. Myös Tsekin tasavallasta löytyy esimerkkejä hinnoittelun muutoksesta kestävämpään suuntaan.

EU-maissa on käytössä joitakin ympäristölle haitallisia vesitukia, jotka ovat niin sanottuja budjetin ulkopuolisia tukia eli eivät suoraan näy menoerinä budjetissa. Alennettu arvonlisävero juomavedelle on käytössä useissa EU-maissa, mutta ei Suomessa. Veden eri toimitusmaksut teollisuudelle, maanviljelykselle ja kotitalouksille on käytössä esimerkiksi Virossa ja Kreikassa, ja vettä myydään kastelutarkoituksiin alle kustannushinnan esimerkiksi Espanjassa, Italiassa, Portugalissa, Kreikassa ja Kyproksella. Esimerkiksi Maltalla pohjaveden hyödyntämisestä ei tule erillistä maksua. Näistä tuista erityisesti alennettu juomaveden hinta sekä kasteluv-
den tuki ovat erityisen haitallisia ympäristölle.

Juomaveden alennetun arvonlisäveron ideana EU:ssa on pienituloisten kotitalouksien tukeminen, mutta täälläkin tuki hyödyttää enimmäkseen hyvin toimeentulevia ihmisiä. Samalla tuki lisää veden tuhlausta. Tuki ei siten sosiaalisesta motiivistaan huolimatta hyödytä heitä joille se on suunnattu. Tilanne on huomioitu EU:ssa mietintöinä siitä, että käytettäisiin enemmän huonommassa asemassa oleville suoraan suunnattuja sosiaalipoliittisia tukia kuin veden verovähennyksiä.

Kasteluv-
den tuki on suurin syy veden tuhlaukseen. Eteläisessä Euroopassa 60 % puhtaasta makeasta vedestä menee viljelysmaiden keinokasteluun. Maanviljelijät viljelevät kasveja joista saa suurempaa voittoa, mutta nämä kasvit voivat olla alueelle epäsoivia. Kasteluv-
esien tuet tulisikin suunnata vettä säästäviin kastelujärjestelmiin.

Espanjassa kasteluveden tukien, jotka ovat arviolta 165 miljoonaa euroa vuodessa, alkuperäisenä ideana oli saada keinokastellusta maanviljelyksestä suurempia voittoja. Nykyään tämä ei enää päde, sillä matalat hinnat vaikuttavat myös vesijärjestelmien infrastruktuuriin, joka monin paikoin on vanhentunut ja tehoton. Tietyillä alueilla tuesta on luovuttu. Esimerkiksi Genil Cabran ja Fuente Palmeran kasteluosuuskunnat Guadalquivir-joen valuma-alueella pinta-alaan perustuva tuki muutettiin osittain kiinteäksi ja osittain kulutukseen perustuvaksi summaksi. Viljelijät maksavat nyt enemmän käyttämästään vedestä ja vedenkulutus on pudonnut alueella noin 30 prosenttia.

Vesien tuet Suomessa

Suomessa vettä on niin paljon, ettei siihen edes osata kiinnittää huomiota. Vesihuolto on pääsääntöisesti kuntien vastuulla. Pääkaupunkiseudun kuntien HSY-kuntayhtymä huolehtii vesihuollosta pääkaupunkiseudulla. Vesihuollon toiminta rahoitetaan sekä käyttömaksuilla että muilla tuloilla sekä tuilla ja avustuksilla, mutta tukien ja avustuksien osuus on hyvin pieni. Omistajakunnat ovat lainoittaneet HSY:n toimintaa todennäköisesti markkinahintaa edullisemmin lainoin. Vesilaitokset taas tuottavat omistajakunnilleen voittoa, eivätkä investoi riittävästi laitteistojen uusimiseen ja huoltoon. Suomessa ei kuitenkaan esiinny ympäristölle haitallisia vedenkulutukseen liittyviä tukiaisia.

Suosituksia:

- Suomen tulee osana EU:ta ajaa vesipuitedirektiivin noudattamisen parantamista esimerkiksi lisäämällä seuranta. Tulee myös nostaa keskusteluun veden tuhlausta lisäävät tukijärjestelmät kuten kastelutuet ja veden alennettu arvonlisävero, joiden kustannustehokkuus ja kestävyys tulisi arvioida tarkasti.
- Vesien käyttäjien tulisi tukea niiden suojelua ”pilaaja maksaa” -periaatteella.
- Suomen ja EU:n tulee olla aktiivinen kansainvälisissä vesivarantojen säilymistä koskeissa neuvotteluissa sekä panostaa vedensaannin globaalin eriarvoisuuden kitkemiseen.
- Ekologinen vesitalous ja sen ohessa sanitaatio tulee ottaa huomioon niin kehitysyhteistyön toteutuksessa kuin yksityisellä sektorilla. Suomen rahoittamat kehitysyhteistyöhankkeet tulee arvioida etukäteen paikallisten vesivarojen kestävä käytön näkökulmasta. Vedensäästöön ja kuiva-sanitaation kehittämiseen investoimalla voidaan saavuttaa monia hyötyjä erityisesti kuivilla ja maanviljelystä riippuvaisilla alueilla.

4.3. Biopolttoaineet tulevat – mutta kenen ehdoilla?

Vaikutusalue	Kyseenalaisten tukien mittakaava vuodessa
Suomessa	Yritystuet palmuöljydieselin tuotantoon.
EU:ssa	5500-8400 miljoonaa euroa*; veronalennukset ja -vapautukset, markkinahintasäätely.
Maailmassa	yli 18 000 miljoonaa euroa**; tuontituet, markkinahintasäätely.
Mitä väliä?	Liikenteen päästövähennyksiä tavoitellaan globaalien ruokaturvan, ilmastonmuutoksen kiihtymisen ja sademetsien sekä niiden biodiversiteetin tuhoutumisen kustannuksella, eikä epäsuoria maankäytön muutoksia olla tutkittu riittävästi. Biopolttoaineuusi aiheuttaa maa- ja ihmisoikeusloukkauksia.

* GSI/IISD 2013; IEA 2012, arviot vuodelta 2011.

** IEA 2012; arvio vuodelta 2011.

Biopolttoaineita ovat kaikki eläin- ja kasvipärisestä biomassasta valmistetut nesteet ja kaasut, joita voidaan käyttää polttoaineena liikenteessä. Etanolin ja biodieselin tuotanto on kasvanut nopeasti – rivakammin kuin tuotannon vaikutuksia on ehditty syvällisesti tutkia. Markkinat ovat paisuneet valtioiden tukiaisten ansiosta, sillä erityisesti kehittyneet maat ovat halunneet tarjota viljelijöilleen uudenlaisen leivänsyrjän. Biopolttoaineiden globaalit markkinat lähes tuplaantuivat vuoden 2009 noin 35 miljardista eurosta (45 mrd dollarista) vuoden 2011 noin 64 miljardiin euroon (83 mrd dollariin). Luku ylittää esimerkiksi kahvin maailmanmarkkinat. 70 prosenttia markkinoista oli vuonna 2010 Yhdysvaltain ja Brasilian hallussa.¹³

Kansainvälinen energiajärjestö IEA arvioi globaalien biopolttoainetukien olleen vuonna 2011 yli 18 miljardia euroa. Vuoteen 2035 mennessä niiden arvioidaan kasvavan yli 50 miljardiin euroon vuodessa.

13 Summat on vaihdettu Yhdysvaltain dollareista (USD) euroiksi ko. vuoden viimeisen päivän vaihtokurssin mukaan.

Poliittista vääntöä epäsuorista maankäytön muutoksista

EU:n uusiutuvan energian direktiivin mukaan kymmenen prosenttia EU:n liikenteen polttoaineista tulisi olla uusiutuvia, eli etanoli- tai biodieselpohjaisia, vuoteen 2020 mennessä. EU-parlamentti päätti syyskuussa 2013, että enintään kuusi prosenttia tuotannosta saa olla peräisin ruokakasveista, kuten soijasta, öljypalmusta, vehnästä, maissista, sokeriruo'osta tai -juurikkaasta. Perinteisille biopolttoaineille asetettu katto johtuu EU:n heräämisestä niiden merkittäviin ympäristöön ja ruokaturvaan kohdistuviin haittavaikutuksiin.

Niin kutsuttuja toisen sukupolven biopolttoaineita, jotka ovat ruokaturvan kannalta vähemmän kyseenalaisia tai hyödyntävät muun teollisuuden sivutuotteita, kehitellään muun muassa levistä, jätteistä ja puun selluloosasta. EU-parlamentti esittää, että EU:n tulisi asettaa 2,5 prosentin alaraja edistyneiden, ei-ruokakasveista peräisin olevien biopolttoaineiden osuudelle. Tutkijoiden mukaan edistyneemmät biopolttoaineet eivät kuitenkaan ole valmiita markkinoille vielä vuonna 2020.

EU:n biopolttoaineteollisuutta ajaa politiikka ja ylläpitää julkinen raha. Biopolttoaineiden tuotantoa tuetaan, koska halutaan nopeuttaa siirtymistä ympäristöystävällisempiin liikennepolttoaineisiin, vähentää kasvihuonekaasupäästöjä, vahvistaa energiaturvaa sekä turvata Euroopan maaseutukehitys ja viljelijöiden työpaikat. EU:ssa biopolttoaineiden puolesta lobbavaa teollisuuskoneistoa johtavat European Biodiesel Board (EBB) ja ePURE (European renewable ethanol), joista ensimmäisen ainoa suomalaisjäsen on Neste Oil ja jälkimmäisen Altia.

EU-parlamentti on vaatinut lisäneuvotteluja jäsenmaiden kesken, ennen kuin lopullinen päätös biopolttoainekiintiöstä tehdään. Mikäli neuvottelut venyvät huhtikuun 2014 yli, on pelkona lainsäädäntöprosessin venyminen europarlamenttivaalien yli, vuoteen 2015.

EU:n polttoaineiden laatudirektiivi tähtää siihen, että liikenteen polttoaineiden hiilijalanjälki pienenee 6 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämänhetkellä politiikalla vuonna 2020 perinteiset biopolttoaineet kattavat liikenteen polttoaineista 8,6 prosenttia, josta 23 prosenttia on etanolia, 70 prosenttia biodieseliä ja vain 7 prosenttia edistyneempiä biopolttoaineita. Institute for the European Environment policy (IEEP) selvitti, ettei tällä saavuteta päästövähennyksiä, vaan kasvihuonekaasupäästöt saattavat jopa kasvaa 31–65 hiilidioksiditonnia vuodessa.

Ainoastaan jätteistä saatavat polttoaineet tarjoavat keinon tuottaa biopolttoainetta ilman suoria tai

epäsuoria maankäytön muutoksia. Biopolttoaineiden kasvavan kysynnän aiheuttamat epäsuorat maankäytön muutokset (ILUC; *indirect land-use change*) ovat osoittautuneet niin suuriksi ja vaikeasti ennustettaviksi, että EU:n päätöksentekoon on vaadittu lisää tarkkuutta ja tieteeseen nojaamista.

ILUC-vaikutuksia – erityisesti ilmastopäästöjä ja maa- ja metsäkäytön muutoksia – ei ole edes tutkimustiedon lisääntyneenä huomioitu EU:n uusiutuvan energian direktiivissä. Eurooppalaiset maksavat siis biopolttoaineista, joiden ilmasto-, ympäristö- ja sosiaaliset haittavaikutukset ovat jopa suurempia kuin fossiilisten polttoaineiden. Tämä osoittaa, ettei hyvä aikomus riitä takaamaan tuen haittattomuutta ympäristölle.

EU:n biopolttoainetuet

IEA laski EU:n biopolttoainetukien olleen vuonna 2011 noin 8,4 miljardia euroa – lähes puolet globaaleista tukista. IISD:n (International Institute for Sustainable Development) alaisen Global Subsidies Initiative (GSI) selvityksen mukaan EU-tukiaiset biopolttoaineille ovat suuremmat kuin kokonaisinvestoinnit biotuotantolaitoksiin; siten valtaosa rahasta menee raaka-aineisiin eikä itse tuotannon kehittämiseen.

GSI:n mukaan biopolttoaineita tuettiin vuonna 2011 EU:ssa 5,5–6,9 miljardilla eurolla. Tästä budjettitukea (veronalennuksia tai -vapauksia) annettiin yhteensä reilut kaksi miljardia euroa, josta 562 miljoonaa euroa etanolille ja 1,5 miljardia euroa biodieselille. Markkinahintaa sääteleviä tukia etanoli sai 318–736 miljoonaa euroa ja biodiesel 3–4 miljardia euroa. Kokonaistuki etanolille oli 0,9–1,3 miljardia euroa ja biodieselille 4,6–5,6 miljardia euroa. Valtaosan tukista kattavat veronmaksajat, eivät polttoaineiden kuluttajat.

EU:n biopolttoainepolitiikan globaalivaikutukset

Biopolttoainetuotanto kasvattaa maatalouden ympäristövaikutuksia. Näihin kuuluvat rehevöitymistä aiheuttavien nitraattien ja fosfaattien lisääntyneet valumiset vesistöihin ja pohjaveteen, torjunta-aineiden aiheuttama saastuminen, maaperän köyhtyminen, luonnon monimuotoisuuden häviäminen sekä ekosysteemien heikkeneminen maisematasolla. Vaikutukset riippuvat kuitenkin viljelykasvista ja -alueesta.

Ilokaasu eli dityppioksidi (N₂O) on ilmastoa lämmittävä kasvihuonekaasuna 300 kertaa hiilidioksidia voimakkaampi. Nitraattilannoitteita hyödyntävä biopolttoaineiden tuotanto saattaa jopa kiihdyttää ilmastomuutosta enemmän kuin mitä voidaan säästää korvaamalla fossiiliset polttoaineet.

EU:n biopolttoaineiden kulutus on yhä riippuvaisempi tuonnista. 40 prosenttia biodieselistä ja 20 prosenttia etanolista tuodaan muualta. Siten EU:n biopolttoaineita ajava politiikka vaikuttaa tuontiin paljon vientiä voimakkaammin. Se lisää biodieselin ja etanolin sekä niiden raaka-aineiden kuten rypsin, soijan, vehnän ja maissin tuontia. Myös kasviöljyjen, kuten palmu- ja soijaöljyn tuonti kasvaa. Palmuöljystä leijonanosa tuodaan Indonesiasta ja Malesiasta. EU:n kysyntä nostaa ruokakasvien hintaa, mikä vaikeuttaa köyhien toimeentuloa etelässä.

Ruokaturva, kasvihuonekaasupäästöt ja viljelyyn tarvittava maa-ala ovat puhuttaneet viime vuosien biopolttoainekeskustelussa. Erityisesti biodieselin aiheuttamat ongelmat – paikallisväestön maa-omistuksen polkeminen ja sademetsien häviäminen – ovat lisänneet motivaatiota kehittää toisen ja kolmannen sukupolven polttoaineita. Indonesian ja Malesian suosademetsien raivaaminen palmuöljyn tuotantoon aiheuttaa niin valtavat hiilidioksidipäästöt, ettei biodieselin käyttöä pystytä toistaiseksi perustelemaan ilmastonmuutoksen hillinnällä.

Suomen valtio omistaa enemmistön öljy-yhtiö Neste Oilista. Neste Oil pyrkii ostamaan palmuöljynsä viljelmiltä, joiden tieltä ei ole kaadettu sademetsää, mutta käytännössä pyrkimys ei ole täysin toteutunut. Esimerkiksi vuonna 2012 palmuöljyjätti IOI hävitti saksalaisen kansalaisjärjestö Rainforest Rescuen mukaan Indonesian Keski-Kalimantanilta 7000 hehtaaria luonnontilaista sademetsää ja tuhat paikallista ihmistä menetti toimeentulonsa. Puolelle alueesta istutettiin öljypalmuja. IOI toimittaa palmuöljyä elintarvikeyrityksille kuten Nestlé ja Unilever, mutta myös Neste Oilille. Vuonna 2012 Neste Oilin jalostamasta uusiutuvasta raaka-aineesta 64,5 prosenttia eli 1,4 miljoonaa tonnia oli palmuöljyä.

Neste Oil hakee kuumeisesti korvaajaa palmuöljylle muun muassa kotimaisesta puubiomassasta ja erilaisista jätteistä. Vaihtoehtoja on kuitenkin haettu myös esimerkiksi jatropha-pensaasta, joka siirtäisi maankäytön ja toimeentulon ongelmat Kaakkois-Aasiasta Afrikkaan. Kehitysrahoitusyhtiö Finnfundin kautta myös Suomen kehitysyhteistyövaroilla rahoitetaan biopolttoaineiden tuotantoa eri puolilla Afrikkaa.

Biopolttoaineteollisuus on lisääntynyt EU:ssa 365 prosenttia vuosina 2006–2012, mikä on suoraa seurausta biodieseliä ajaneesta EU-politiikasta. Suomessa palmuöljytuotanto kasvoi samalla aikavälillä käsittämättömät 1730 prosenttia. Vaikka palmuöljytuotannon epäkohdat ovat laajalti tiedossa, on se ylivoimaisesti halvimmalla kasviöljynä edelleen myös kaikkein houkuttelevin. Kesäkuussa 2013 tonnin palmuöljyä sai lähes kolmanneksen halvemmalla kuin tonnin rypsi- tai soijaöljyä.

Mikäli palmuöljyn käyttö jatkuu EU:ssa nykyisellään, tulee sen käyttö raaka-aineena lisääntymään sekä EU-prosessoidussa että tuontibiodieselistä. Vuoteen 2020 mennessä EU:n biodieselsektori kuluttaa 2,6–2,7 miljoonaa tonnia palmuöljyä – 40 prosenttia enemmän kuin vuonna 2012. Vaikka esimerkiksi Neste Oil vähentäisi palmuöljyn käyttöä huomattavasti, on markkinoille tunkua; viimeisimpänä italialainen, osin valtio-omisteinen öljy-yhtiö Agip-Eni on sijoittamassa 100 miljoonaa euroa palmuöljydieselin jalostamiseen. Tuotanto uhkaa 180 000 sademetsähehtaarin tulevaisuutta Indonesiassa ja Malesiassa.

Suosituksia

- Suomen tulee ajaa ruokakasvipäristen biopolttoaineiden käytön vähentämistä kansallisesti ja EU-tasolla. EU-parlamentin päätös 6 prosentin ylärajasta on liian korkea, ja ylärajaa tulisi laskea asteittain ja luopua siitä kokonaan. Palmuöljyn käytöstä tulisi luopua, sillä tuotannon sertifiointia edistämään perustettu Kestävän palmuöljyn yhdistys RSPO ei ole pystynyt takaamaan vastuullisia tuotantotapoja.
- Suomen ja EU:n tulee edistää tutkimusyhteistyötä epäsuorien maankäytön muutosten (ILUC) vaikutuksista, erityisesti kasvihuonekaasupäästöjen, biodiversiteettikadon ja tuottajamaiden paikallisväestön maa-omistuksen osalta.
- Julkiset tuet ruokakasvipäristen biopolttoaineiden tuotannolle ja jalostukselle tulisi lopettaa ja kaikki biopolttoaineiden tuet arvioida laajasti niiden ympäristö-, ilmasto- ym. vaikutusten osalta. Haitalliset tuet tulisi suunnata uudelleen.
- EU:n maataloustukea ei tulisi myöntää biopolttoainetuotantoon käytettävien ruokakasvien viljelyyn.
- Suomen tulee ajaa tiukempia hiilidioksidipäästötandardeja ajoneuvoliikenteelle. Tällä saavutettaisiin taloudellisia ja ilmastohyötyjä.
- Suomen tulisi tukea ja edistää teknologiakehitystä edistyneempien biopolttoaineiden ja vaihtoehtoisten ratkaisujen tuottamiseksi markkinoille. Jätepohjaisten materiaalivirtojen hyödyntämisellä voisi olla paljon mahdollisuuksia sekä Suomen omilla että EU-markkinoilla.

Maataloustukea biodieselille

Eurooppalaisia etanolin ja biodieselin raaka-aineen viljelijöitä tuetaan epäsuorasti yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) tilatukijärjestelmän (SPS; *Single Payment Scheme*) kautta. Biopolttoainetuotantoon, pääasiassa rypsinviljelyyn, valjastettu maa-ala on lähes Pohjois-Pohjanmaan maakunnan laajuinen, yhteensä 3,6 miljoonaa hehtaaria. Jos tuotantoa ei olisi, olisi tukea joko osoitettu enemmän ruokakasvien viljelyyn tai sitä olisi jaettu vähemmän.

Global Subsidies Initiativen raportin (2013) mukaan EU:n SPS-maataloustukea jaetaan biopolttoainetuotantoon yhteensä noin miljardi euroa. Tästä miljardista hyötyvät lähinnä suurimmat maatalousmaat Saksa (400 miljoonaa €) ja Ranska (250 miljoonaa €). Tiedot maankäytöstä ovat vuodelta 2008, joten summa voi olla myös paljon suurempi.

Vedenkulutus kasvaa biopolttoainetuotannon tahdissa

Biopolttoainetuotannon vedenkulutusta ja sen osuutta tukiaisista on mahdoton arvioida tarkasti. Kastelua vaativien viljelykasvien – vehnä, maissi, durra, sokeriruoko, öljypalmu ja jatropa – vedenkulutus on suurin, noin 17 litrasta/kg jopa 110 litraan/kg (jatropa). Veden ehtymisen vaikutukset ovat vakavimpia kehitysmaiden köyhillä alueilla, joilla ihmiset ovat suoraan riippuvaisia viljelykelpoisesta maaperästä ja paikallisista vesiresursseista.

EU:n biopolttoainetuotannon globaalin vesijalanjäljen arvioidaan olevan yli 82 kuutiokilometriä. Tästä alle puolet on Euroopan omien vesivarantojen kulutusta ja yhtä suuri osa soijaöljyn tuotantoon kuluva Brasilian vesiresursseja. Vertailun vuoksi: suurimman EU-maan Saksan vuosittaiset makeat vesivarat ovat noin 188 km³. Pelkästään Indonesian ja Malesian palmuöljyviljelyn aiheuttama vesijalanjälki EU:lle (2,9 km³) vastaa 1,7 miljoonan suomalaisen vuosittaista vesijalanjälkeä.¹⁴

Öljypalmuplantaasit reunustavat yhä useampia maanteitä Nicaraguassa.
Kuva: Kirsi Chavda/Kepa.

¹⁴ Pohjautuu Lappeenrannan teknillisen yliopiston laskelmaan, jonka mukaan suomalaisen keskimääräinen vesijalanjälki on 1727 m³/v. <http://www.lut.fi/green-campus/vihreat-tutkimukset/vesijalanjalki> (18.10.2013)

EU:n biopolttoainepolitiikka heikentää ruokaturvaa Nicaraguassa

Euroopan unioni asetti vuonna 2003 tavoitteen uusiutuvan energian osuuden lisäämisestä liikenteen polttoaineissa energian saannin turvaamiseksi ja ilmastopäästöjen hillitsemiseksi. EU:n biopolttoainestrategia vuodelta 2006 tähtää biopolttoainekysynnän lisäämiseen alueella sekä niiden tuotannon kasvattamiseen niin unionin sisällä kuin kehitysmaissa. Vuonna 2012 EU myönsi ruokakasvien polttoaineviljelyn aiheuttavan ei-toivottuja maankäytön muutoksia ja jopa lisäävän kasvihuonekaasupäästöjä, joten biopolttoainetavoitteissa otettiin takapakkia.

EU:n politiikka oli merkittävä tekijä maailman biopolttoainemarkkinoiden kasvussa. Myös Nicaraguan hallitus näki niissä mahdollisuuden. Se antoi 2006 asetuksen, jossa se sitoutui luomaan edellytykset 200 000 hehtaarin öljypalmuviljelmien perustamiselle Atlantin rannikolle biodieselin raaka-aineen tuottamiseksi. Kaikkiaan se katsoi yli kahden kolmasosan eteläisen Atlantin rannikon pinta-alasta sopivan öljypalmin viljelyyn. Alue on säädetty autonomiseksi, alkuperäiskansojen hallinnassa olevaksi yhteisömaaksi.

Voitot yrityksille, haitat paikallisille

Eteläisen Atlantin rannikon palmuöljyn tuotanto on kahden yrityksen, Cukra Development Corporationin ja Río Escondidon käsissä. Niille on myönnetty lupa noin 7 000 hehtaarin viljelyyn, mutta viljelmien kokonaispinta-alasta ei ole virallista tietoa, sillä yritykset ostavat satoa enenevässä määrin myös yksittäisiltä sopimusviljelijöiltä.

Voitot palmuöljyn tuotannosta päätyvät yrityksille, haitat paikallisille yhteisöille. Öljypalmuplantaasit on perustettu alueille, joilla paikalliset asukkaat aiemmin viljelivät ruokakasveja omaan käyttöönsä, joten ne ovat heikentäneet paikallisyhteisöjen ruokaturvaa. Myös pohjavesivarannot ovat hupenneet plantaasiyritysten vedenoton myötä.

Öljypalmuplantaasit aiheuttavat myös ympäristöuhoa. Öljypalmuyritysten käyttämien agrokemikaalien varastoinnissa on vakavia puutteita. Maanmuokkaus hävittää hedelmällistä maa-ainesta ja luo sairauksia levittävien hyönteisten lisääntymiselle otollisia seisovan veden alueita. Viljelyjätteiden avokompostointi on johtanut kärpäspopulaation räjähdysmäisen lisääntymiseen. Yritysten mekaanisilta työpajoilta valuu maahan raskasmetalleja sisältäviä nesteitä ja niiden jätevedet kuormittavat alueen vesistöjä. Työntekijöillä ei ole asianmukaisia saniteettitiloja, joten ulosteperäiset bakteerit saastuttavat vesistöjä, joista paikallisyhteisöt ottavat talousvetensä.

Öljypalmuplantaasien leviäminen uhkaa myös alueen luonnon monimuotoisuutta, sillä suojelualueiden reuna-alueille ulottuvat plantaasit estävät luonnonvaraisten eläinten siirtymisen suojelualueelta toiselle ja häiritsevät luontaista vesiekosysteemiä. Vaarassa on muun muassa kansainvälisesti tärkeä Bluefieldsin Ramsar-kosteikko.

Nicaraguassa väestön ruokaturvan, luonnon monimuotoisuuden säilymisen ja alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittamisen tulisi ohjata päätöksentekoa. Tällöin öljypalmuplantaasien tilan voisivat vallata esimerkiksi kaakaon perustuva peltometsäviljely sekä yhteisömetsätalous.

Kirsi Chavda

Managua, Nicaragua

Kirjoittaja on Kepa Nicaraguan kehityspoliittinen asiantuntija

Centro Humboldt, 2012. Impacto socioambiental a causa del cultivo de palma africana y la extracción de aceite vegetal en la Región Autónoma del Atlántico Sur (RAAS). (Julkaisematon) http://ec.europa.eu/energy/renewables/biofuels/biofuels_en.htm

EU, jatropha ja murentuneet unelmat

Tutustuin jatropha-kasviin vasta työskennellessäni ruoan turvallisuuteen liittyvässä hankkeessa Bilenesssä vuonna 2006. Kasvista puhuttiin ylistäen: se tekisi Mosambikista omavaraisen biopolttoainetuottajan ja rikastuttaisi samalla pienviljelijät. Bilenen alueen maatalousjohtaja suosittelee hanketta kannustamaan paikallisia pienviljelijöitä viljelemään jatrophaa. Emme kuitenkaan suostuneet ehdotukseen, viljelijöiden ensisijaisena tavoitteena kun oli turvata ruoantuotanto eikä suinkaan viljellä bioenergiakasveja.

Vuonna 2006 jatropha-innustus levisi maassa saaden kannustusta erilaisilta hallinnollisilta tahoilta aina presidenttiin saakka, joka aktiivisesti edisti uuden viljelykasvin tunnettua. Uusi viljelykasvi oli lupaava pienviljelijöille, sillä jatrophaa mainostettiin helppona ja hyvän sadon tuottavana kasvina. Jatrophasta saisi kaksi dollaria kilolta, mikä tekisi siitä kilohinnaltaan puolitoista dollaria tuottoisamman yleisiin ruokakasveihin verrattuna.

EU:n katalysoima jatropha-kampanja

EU on biopolttoainepoliittikkansa vuoksi osasyllinen jatropha-kuumeeseen. EU:n energiapoliittiset tavoitteet ohjaavat tuotantoa eteläisiin maihin, joissa tavoitteita ja hankkeita on helppo viedä eteenpäin. Mosambikin poliittinen eliitti oli helppo saada innostumaan lupauksilla jatrophan tuomista eduista ja kansainvälisten investointien antamista nopeista tuotoista. Vuonna 2007 Mosambik olikin yksi jatrophan suurimmista tuottajista.

Biopolttoaineisiin investoivat tahot olivat hakenneet viljelylupaa viidelle miljoonalle hehtaarille maata, joka vastaisi seitsemäsosaa koko maan viljelykelpoisesta pinta-alasta. Eurooppalaiset yritykset olivat suurimpina sijoittajina jatropha-viljelmillä: Eneterra, MoçamGalp ja SGC Energia (Portugali), ESV Bio Africa Lda, Sun Biofuels ja Viridesco (Britannia), AVIAM,

Moncada Energy Group ja SAB (Italia) sekä Green Power Holding (Sveitsi).

Pienviljelijät kärsivät

Lupaukset helpoista tuotoista ja poliittinen ohjaus saivat monet pienviljelijät vaihtamaan alaa ruokakasvien viljelystä jatrophan viljelyyn. Vuoteen 2010 mennessä kuitenkin selvisi, ettei jatrophan viljely nostaisi heitä köyhyydestä. Jatrophalla ei ollut kunnon markkinoita Mosambikissa. Yritykset eivät lunastaneet lupauksiaan jatrophan ostamisesta pienviljelijöiltä, ja epäonnistuvat samalla jatrophan tuotantokustannusten arvioinnissa. Myös globaali finanssikriisi sai monen sijoittajan vetäytymään jatropha-hankkeista.

Pienviljelijät velkaantuivat. Nyt heillä on vähemmän viljelyalaa ruoantuotantoon ja varastot täyttyvät jatrophalla, jota kukaan ei osta. Myös jatrophan viljely osoittautui käytännössä paljon luvattua vaatimammaksi niin kastelun kuin lannoituksenkin osalta. Vuonna 2011 kansainvälinen bioenergiapäätös FACT myönsi jatropha-innostuksen perustuvan katteettomiin lupauksiin. Kepan mosambikilaisen kumppanin Justica Ambientalin ja kansallisen viljelijäliiton UNAC:in yhteisessä raportissa tultiin siihen tulokseen, ettei mikään jatropha-kampanjan lupauksista pienviljelijöille toteutunut, ja että kasvin viljely johti monilla alueilla pikemminkin huonompaan toimeentuloon ja ruokaturvan heikkenemiseen. EU:n biopolttoainetavoitteiden myötä paikalliset viljelijät siis ryhtyivät kalliiseen viljelykokeiluun ruokkiakseen eurooppalaisia lentokoneita ja autoja, köyhtyen itse entistä enemmän. Yksikään taho ei joutunut tästä vastuuseen.

Humberto Ossemane
Maputo, Mosambik

Kirjoittaja on Kepa Mosambikin kehityspoliittinen asiantuntija

5. TUET VS. ILMASTONMUUTOS & ENERGIA

Vuonna 2013 sekä Suomi että moni kansainvälinen rahoituslaitos tunnusti fossiilisten polttoaineiden tuista luopumisen merkityksen taistelussa ilmastonmuutosta ja energiapolitiittista jähmettymistä vastaan. Valtavat tuet kivihiihen, öljyn ja maakaasun etsintään ja tuotantoon sekä saastuttavan liikenteen kasvattamiseen syövät pohjan ilmastopoliittisilta tavoitteilta. Investointeja suunnataan puhtaaseen energiaan ja liikkumiseen aivan liian hitaasti. Myös monikansallisten yritysten, kehityspankkien ja rahoituslaitosten käsissä on rahasummia, jotka tulisi käyttää kestäväen kehityksen edistämiseen, ei sen vesittämiseen.

5.1. Fossiilisten polttoaineiden tuet: hiilenmustaa tukipolitiikkaa

Vaikutusalue	Kyseenalaisten tukien mittakaava vuodessa
Suomessa	0,9–2 miljardia euroa*; teollisuuden ja liikenne-polttoaineiden veronalennukset, turpeen tuet, päästöoikeuksien ilmaisjako jne.
EU:ssa	Vaihtelevat jäsenmaiden välillä; vero- ym. helpotukset, julkiset tutkimus- ja kehitystuet, lupamenettelyt, matalakorkoiset lainat jne.
Maailmassa	400 miljardia – 1 400 miljardia euroa**; tuotantotukia yli 75 miljardia euroa, loput kulutustukia ja esim. rahoituslaitosten, kehityspankkien ja vientiluottolaitosten tukia sekä sotilaallisia tukia.
Mitä väliä?	Uusiutumattoman energian tukeminen paitsi kiihdyttää ilmastonmuutosta, myös syventää köyhyyttä, pilaa ympäristöä ja vaarantaa ihmisten terveyden. Tukien poistolla voitaisiin saavuttaa globaalitasolla jopa 4,5 miljardin tonnin eli 13 %:n hiilidioksidipäästövähennykset.***

* VM 2013 YM 2013; 2 mrd:n luvussa mukana myös liikennepolttoaineiden tuet sekä maatalouden energiaveron palautus.

** OECD, IEA, World Bank & OPEC 2010; Oil Change International 2012; IMF 2013. Arviot globaaleista tuista ovat konservatiivisia, mutta silti heittelevät miljardoilla.

*** IMF 2013.

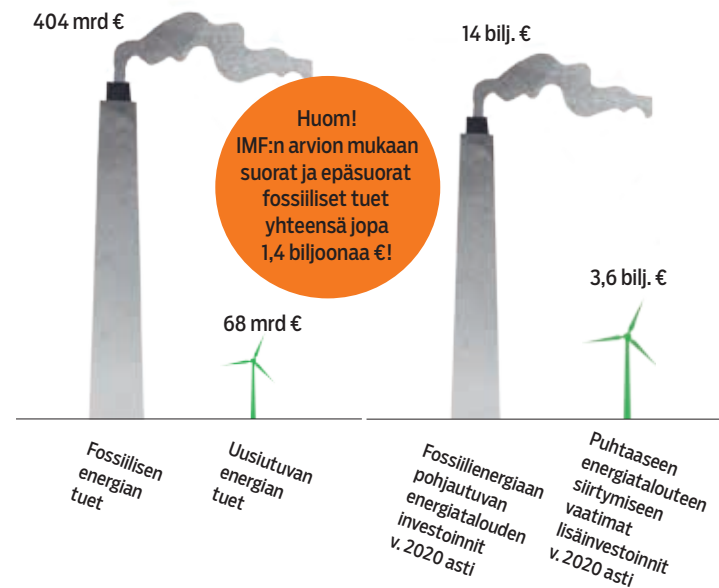
Energiaa koskevat tuki- tai verotuspäätökset ovat merkittäviä sekä ilmastonmuutoksen torjunnan että ympäristön saastumisen kannalta. Energiaa tukemalla tai verottamalla saadaan potentiaalisesti aikaan suuria vaikutuksia ihmisten käyttäytymisessä, mutta myös työn ja toimeentulon yhteiskunnallisessa kehityksessä. Energiasektorin tuilla on vankka kannattajakuntansa energiaintensiivisen teollisuuden sekä muun elinkeinoelämän parissa, eikä rakennemuutosta ole helppo tehdä.

Sektorilla on kuitenkin valtaisa potentiaali muuttua uutta teknologiaa hyödyntäväksi ja ympäristön kannalta kestävämmäksi, mikäli julkinen mielipide ja päättäjät saadaan vakuutettua tukipolitiikan ristiriitaisuuksista. Energiaa tarvitaan aina, eikä se koskaan ehdy – mutta vanhat energianlähteemme kyllä ehtyvät, ellei muutosta tapahdu.

Fossiilisten ja uusiutuvien polttoaineiden tuet globaalisti

Suorat tuet globaalisti

Energiatalouden investoinnit

Lähteet: International Energy Agency (IEA) 2013: Tracking Clean Energy Progress 2013. IEA Input to the Clean Energy Ministerial.

International Monetary Fund (IMF) 2013: Energy Subsidy Reform – Lessons and Implications.

Kehittyneiden maiden poliittinen tahto pelkkää puhetta?

Fossiiliset polttoaineet – hiili, öljy ja maakaasu – saavat maailmanlaajuisesti enemmän tukia kuin mikään muu elinkeinoelämän sektori. Kansainvälinen valuut-

Mitä ovat energiatuet?

Helposti tunnistettavat tukimekanismit	Kuvaus	Esimerkkejä
Kauppan välineet	Kiintiöt, tekniset rajoitukset, tullit.	Tuontitullit raakaöljylle ja öljytuotteille, mikä tekee kotimaisesta öljytuotannosta kannattavampaa
Säätely & säädökset	Hintakontrollit, takuut, markkinoille pääsyn rajoitukset, etuoikeutetut lupamenettelyt tai pääsy resursseihin.	Bensiinin hinnan säätely maailmanmarkkinahintaa alhaisemmaksi.
Verohelpotukset	Maksujen hyvitykset ja vapautukset, nopeutetut korvaukset, hiilidioksidiverohelpotukset ja alennukset.	Polttoaineerovapaus kansainväliselle lento-, raide- tai vesiliikenteelle.
Lainat	Matalakorkoiset tai etuoikeutetut lainat tuottajille.	Lainatakuut energiainfrastruktuurin rahoitukselle.
Suorat rahasiirrot	Määrärahat tuotantoon tai kulutukseen.	Sosiaaliset maksuohjelmat lämmön tai sähkön kulutukseen.
Riskirahoitus	Taloudellisen vastuun rajoittaminen.	Vakuutukset tai vahingonkorvaukset tuottajille alle markkinahinnan.
Alehintaiset julkiset energiapalvelut	Suorat investoinnit energiainfrastruktuuriin, julkinen tutkimus ja kehitys.	Seismisten tietojen anto öljy- tai kaasuvarojen etsintään.

tarahasto IMF arvioi energiatukien yltävän maailmanlaajuisesti 1,4 biljoonaan euroon (1,9 bilj. dollariin), mikä vastaa 2,5 prosenttia maailman bruttokansantuotteesta ja kahdeksaa prosenttia kaikkien valtioiden yhteenlasketuista tuloista. Jos fossiilienergian verotuet sekä sen käytön negatiiviset ulkoisvaikutukset – kuten ympäristö- ja terveyshaittojen aiheuttamat kustannukset niille, jotka on jätetty päätöksenteon ulkopuolelle – jätetään laskuista, jää tukisummaksi 370 miljardia euroa (480 miljardia dollaria).

IMF:n mukaan monien maiden ylläpitämät valtavat energiatuet uhkaavat niiden koko talouden kestävyttä. Julkista rahaa käytetään fossiilienergian tukemiseen enemmän kuin koulutukseen ja terveydenhuoltoon, mikä rapauttaa yhteiskunnallista kehitystä. Kehittyneiden maiden osuus kaikista tukiaisista on 40 prosenttia ja öljytuottajamaiden noin kolmasosa. OECD arvioi kaikkien 34 jäsenvaltionsa yhteenlasketujen vuosittaisten fossiilisten polttoaineiden tukien olevan välillä 40–70 miljardia euroa, mutta laskelmassa ei ole huomioitu ulkoisvaikutuksia, kuten saastumista.

Global Subsidies Initiativen (GSI) mukaan globaalit fossiilisten polttoaineiden tuet liikkuvat 600 miljardin dollarin eli yli 450 miljardin euron kieppeillä. Tästä noin 100 miljardia dollaria eli vajaat 80 miljardia euroa on tuottajatukia.

G20-maiden johtajat päättivät Pittsburghin huipukokouksessa 2009, että tehottomat ja ympäristörasitusta lisäävät fossiilienergiatuet poistetaan vaiheittain ja tukijärjestelmää järjkeistetään hyödyttämään ensisijaisesti köyhimpiä. Vuonna 2010 Uusi-Seelanti perusti maaryhmän nimeltä Friends of Fossil Fuel Subsidy

Reform (FFSR), jonka tavoitteena on edistää luopumista fossiilisten polttoaineiden tehottomista tukijärjestelmistä. ”Ystävämaat” tässä virkamiesverkostossa ovat Uuden-Seelannin ohella Costa Rica, Tanska, Etiopia, Norja, Ruotsi, Sveitsi ja Suomi. Ryhmä kokoontuu huippukousten ja OECD-tapaamisten yhteydessä.

Myös YK:n pääsihteerin asettama korkean tason kestävä kehityksen paneeli (High Level Panel on Global Sustainability), jonka toisena puheenjohtajana toimi presidentti Tarja Halonen, suositteli vuoden 2012 raportissaan fossiilienergiatukien poistamista käytöstä asteittain ja muiden haitallisten tai kauppaa vääristävien tukien vähentämistä vuoteen 2020 mennessä.

Yhdysvaltalaisen Oil Change Internationalin vuonna 2012 tekemän vertailun mukaan teollisuusmaiden tuet fossiilille polttoaineille ovat viisi kertaa suuremmat kuin kansainvälinen ilmastorahoitus. Vertailussa käytettyjen OECD:n tietojen perusteella kehittyneet maat käyttivät vuonna 2011 fossiilienergiatukiin 58 miljardia Yhdysvaltain dollaria, kun ilmastorahoitukseen kanavoitiin 11 miljardia dollaria.

Euroopan unionissa fossiilisia polttoaineita tuetaan laajalti. Esimerkiksi Saksassa veronmaksajat tukivat vuonna 2011 hiilituotantoa kahdella miljardilla eurolla. Toisaalta, EU-komission ja Euroopan neuvoston puheenjohtajat José Manuel Barroso ja Herman Van Rompuy ottivat heinäkuussa 2013 kantaa fossiilisten polttoaineiden tukien poistamiseksi. He esittivät, että G20-ryhmän tulisi tukien ohella ottaa rakenneuudistuksessa huomioon vihreä kasvu, kasvattaa ilmastorahoitusta, lisätä markkinoiden läpinäkyvyyttä ja edistää investointeja energiainfrastruktuuriin.

Haitallinen tuki (VM & YM 2013)	Sektori	Milj. €	Punainen (P) vai keltainen (K) tuki?
Energiaintensiivisen teollisuuden veroleikkuri	Energia	120	P
Teollisuuden ja kasvihuoneiden alempi sähköverokanta (II)	Energia	400	P
Turpeen alempi verokanta	Energia	129	P
Lämmitykseen käytetyn maakaasun normia alempi verokanta	Energia	68	P
Nestekaasun verovapaus	Energia	10	P
Päästöoikeuksien ilmaisjako EU:n päästökaupassa	Energia	180	P
Dieselpolttoaineen normia alempi verokanta	Liikenne	505	P
Työkoneiden kevyen polttoaineen normia alempi verokanta	Liikenne	409	P
Ilmailupolttoaineiden verottomuus	Liikenne	63	P
Polttoaineverotuksen poikkeama kotimaan kaupallisessa vesiliikenteessä	Liikenne	41	P
Maatalouden energiaveron palautus	Maatalous	50	P
Yhteensä		1975	

Suomessa fossiilista energiaa tuetaan VM:n selvityksen mukaan lähes 900 miljoonalla eurolla vuodessa. Selvitys ei ota huomioon ulkoisvaikutuksia tai esimerkiksi säädösten suomia epäsuoria tukia. Ympäristöministeriön selvitys antoi mitattavissa olevien tukien summaksi vaatimattomammat 717 miljoonaa euroa. Mikäli mukaan lasketaan myös liikenteen polttoaineverotuet ja -vapaudet, saadaan fossiilienergiatukien summaksi lähes kaksi miljardia euroa.

Turpeen tuesta taistellaan yhä

Turpe on Suomen energiapolitiikan ikuinen kiistakapula. Turpeella tuotetaan vuodesta riippuen noin 6-7 prosenttia Suomessa käytetystä energiasta. Luonnonsuojeluliitto on jo pitkään ajanut turpeen energiakäytöstä luopumista, sillä turpe on kivihiltäkin pahempi kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttaja. Turpeenotto myös tuhoaa suoluontoa ja pilaa vesistöjä. Suomen energiantuotannon hiilidioksidipäästöt vähenisivät lähes viidenneksen, mikäli turve korvattaisiin uusiutuvilla energiamuodoilla.¹⁵

Turpeen tuki on verotukea, jonka suuruus vuonna 2012 oli 129 miljoonaa euroa, 20 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2009. Energiaverodirektiivissä ei turvetta – puuperäisten polttoaineiden tavoin – ole määritelty energiatuotteeksi, joten sen verotus ei vastaa muiden fossiilisten polttoaineiden verotusta.

Energiaverouudistuksen myötä turve otettiin verotuksen piiriin vuoden 2011 alussa, ja sen veroa ryhdyttiin nostamaan asteittain (HE 53/2011). Muutoksella pyritään lisäämään energiaverotuksen ympäristöohjaavuutta. Nykypäätöksin turpeen vero nousee myös vuonna 2015.

Turveteollisuus katsoo turpeen olevan kotimaista hitaasti uusiutuvaa energiaa, jonka tukeminen on välttämätöntä erityisesti kahdesta syystä. Perinteisesti turvetuotannon ylläpitoa perustellaan sen työllisyys- ja elinkeinopoliittisilla vaikutuksilla: energiaomavaraisuuden, huoltovarmuuden ja maaseudun elinvoimaisuuden säilyttämisellä.

Toinen perustelu liittyy kivihileen. Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ja maa- ja metsätalousministeriön (MMM) mukaan kivihileen alhainen hinta ja turpeen verotus aiheuttavat turpeen korvaamisen tuontikivihilellä. Verotuen poisto lopettaisi turpeen käytön, mikä lisäisi kivihileen käyttöä ja johtaisi metsähakkeen käytön voimakkaaseen vähenemiseen. Turpeen käyttöä metsähakkeen seospolttoaineena pidetään välttämättömänä niin kauan, kun voimalaitoskanta ei saada uudistettua. Ministeriöiden mukaan turpeen verottaminen kivihileen lailla vaarantaisi Suomen uusiutuvan energian tavoitteen saavuttamisen.

Turvetuotanto työllistää suoraan vain muutamia tuhansia suomalaisia. Turpeen korvaaminen esimerkiksi puupohjaisilla biopolttoaineilla kuitenkin säilyttäisi Suomalaisen tiedeakatemian mukaan suuren osan teollisuuden työpaikoista, ja uusiutuvan energian hajauteen tuotannon kehittäminen taas loisi tuhansia uusia työpaikkoja ympäri Suomen. Turpeen korvaaminen kivihilellä on lyhyellä tähtäimellä väistämätöntä, mutta hiilidioksidipäästöjen kannalta jopa positiivista. Taloudelliset investoinnit tulisikin suunnata voimakkaammin kivihileen korvaamiseen uusiutuvilla energialähteillä sekä biopolttoaineiden puhtaan polttoprosessin kehittämiseen turpeesta riippumattomaksi. Puuperäisen bioenergian rinnalla tulee kehittää esimerkiksi jätteiden ja lannan energiakäyttöä, jotta kuitupuun lisääntyvä poltto energiaksi voidaan välttää.

¹⁵ Tutustu Luonnonsuojeluliiton turvekantoihin verkossa: <http://www.sll.fi/mita-me-teemme/suot/turpeenkaivu-1>

Miksi energiatukia on olemassa?

Kestävän kehityksen näkökulmasta tuet fossiiliselle energialle vaikuttavat täysin perusteettomilta. Kuten kaikkien tukien, on niidenkin lähtökohtaisesti ollut tarkoitus edistää tiettyjä poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia tai ympäristötavoitteita tai helpottaa markkinoiden toimintaa. Ja kuten muiden haitallisten tukien, myös energiatukien tehokkuus ja onnistunut kohdentuminen voidaan useimmiten kyseenalaistaa.

Tyypillisiä motiiveja energiatukien oikeuttamiseksi ovat:

- **Köyhyyden vähentäminen & energiansaannin turvaaminen kaikille.** Tuet kuluttajille, jotta heillä olisi varaa puhtaampaan tai hyötysuhteeltaan parempaan energiaan. Esimerkiksi kivihiilen tuettu korvaaminen nestekaasulla.
- **Kotimaisen energiahuollon ja -tuotannon vahvistaminen,** pyrkimyksenä vähentää riippuvuutta tuontienergiasta tai lisätä kotimaisten yritysten vientiä.
- **Teollisuuskehityksen ja työllisyyden tukeminen,** tavoitteena investointien lisääminen ja kilpailukyvyyn parantaminen.
- **Kansallisten resurssien uusjako,** esimerkiksi kuluttajatuet energiahintojen alentamiseksi.
- **Ympäristönsuojelu,** pyrkimyksenä siirtyä uusiutuvaan tai vähäpäästöisempään energiaan.

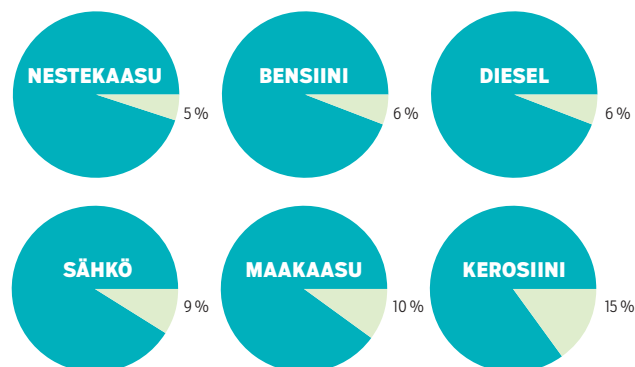
Miten energiatuet todellisuudessa vaikuttavat?

- Valtion verotaakka kasvaa suhteettomasti, jos kotimaan hinnat ovat markkinahintaa alhaisemmat.
- Halpa energia kannustaa tuhlaavaan kulutukseen.
- Kansalliset tuet pahentavat hintojen heilahtelua ja heikentävät ennakoitavuutta globaalimarkkinoilla.
- Markkinat vääristyvät ja reilu kilpailu vaikeutuu.
- Laajoja haitallisia vaikutuksia ympäristölle.
- Polttoaineiden laadun huonontaminen ja salakuljetus lisääntyvät.
- Suhteettoman suuret hyödyt keskiluokalle ja rikkaille, koska heillä on pääsy energiaan ja tukiaisiin.
- Investoinnit energiainfrastruktuurin kehittämiseen vaarantuvat, jos energia myydään halvalla.
- Vienti voi heikentyä samalla kun kotimaisesta energiankäytöstä tulee tehotonta.

Fossiilienergiatuet kasvattavat globaalia eriarvoisuutta

Energiatukien on yleisesti ottaen tarkoitus lisätä köyhimpien maksukykyä ja pääsyä turvallisen energian piiriin. Siinä ne eivät valitettavasti toimi. Lähes puolet (43 %) polttoainetuista menee rikkaimmalle 20 prosentille väestöstä, kun köyhin viidennes saa ainoastaan 7 % tuista. Erot ovat erityisen rajuja bensiinin kohdalla, jonka kulutustuista vaurain viidennes saa yli 60 % ja köyhin viidennes vaivaiset 3 %. Köyhillä ei ole autoja ja he asuvat yleensä sähköverkon ulkopuolella, joten heidän mahdollisuutensa hyötyä tuista ovat olemattomat.

Kaikista fossiilisten polttoaineiden tuista vain murto-osa hyödyttää köyhintä viidennestä maailman väestöstä.
Arviot vuodelta 2010 (IEA 2011).

5.2. Kehityspankit tukevat eilisen energiamuotoja

Kehityspankit ovat julkisia rahoituslaitoksia, joiden tarkoituksena on tukea yleistä hyvinvointia edistäviä investointeja. Monet pankkien tukemista hankkeista ovat kuitenkin ympäristölle haitallisia jopa siinä määrin, että niistä saatu muu sosiaalinen tai taloudellinen hyöty pitkällä tähtäimellä mitätöityy negatiivisten ympäristövaikutusten takia. Myös suomalaisten veronmaksajien rahat kulkevat valtion budjetista pankkien monopolivisia virtoja pitkin kohteisiin ympäri maailmaa, joten tukia on äärimmäisen hankala hahmottaa.

Maailmanpankin tavoitteet ja toiminta eivät kohtaa

Maailmanpankki (World Bank Group) koostuu viidestä kansainvälisestä organisaatiosta, joiden omistajia ovat niiden jäsenmaat. Suurin omistajajoukko, 188 maata, on Kansainvälisellä jälleenrakennus- ja kehityspankilla IBRD:llä (International Bank for Reconstruction and Development). Suomi on jäsenmaana IBRD:n lisäksi kaikissa muissa neljässä rahoituslaitoksessa. Nämä ovat: Kansainvälinen kehitysjärjestö (IDA), Kansainvälinen rahoitusyhtiö (IFC), Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) ja International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID).

Maailmanpankkiryhmän organisaatiot myöntävät luottokelpoisille valtioille lainoja, köyhimmille maille korotonta luottoa sekä apurahaa ja yksityiselle sektorille rahoitusta ”kestävän kasvun investointeihin” kehittyvissä maissa. Maailmanpankki tarjoaa lisäksi riskivakuutuksia ja takauksia kehitysmaihin investoiville ulkomaisille yrityksille.

Maailmanpankin virallisena tavoitteena on ”lopettaa äärimmäinen köyhyys sukupolvessa sekä edistää yhteistä hyvinvointia”. Pankki on herännyt myös ilmastonmuutokseen ja luvannut luopua kivihiilen tukemisesta. Lupaus ei ole kuitenkaan vielä näkynyt vuoden 2013 lainanannossa ja rahoituksessa – päinvastoin.

Kivihiltä tuetaan välillisesti

Yhdysvaltalaisen Oil Change International -järjestön mukaan tilivuonna 2013 (heinäkuu 2012 – kesäkuu 2013) Maailmanpankki lainasi lähes 7 miljardia Yhdysvaltain dollaria – lähes 5,4 miljardia euroa – energiainvestointeihin¹⁶. Summasta 2,7 miljardia dollaria meni fossiilille polttoaineille, 1,7 miljardia puhtaille energiamuodoille kuten aurinko- ja tuulienergialle, ja 2,6 miljardia muihin energiahankkeisiin kuten suurten

vesivoimalaitosten rakentamiseen. Tosin vuonna 2010 Maailmanpankki rahoitti pelkästään fossiilienergiaa lähes 8 miljardilla dollarilla.

Huomionarvoisinta on se, että pankki rahoitti julkisin varoin uusien fossiilisten polttoainereservien etsintää ja tunnettujen esiintymien laajentamista 336 miljoonalla dollarilla eli lähes 260 miljoonalla eurolla. Ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta uusien esiintymien käyttöönotto olisi kuitenkin tuhoisaa ja hävittäisi lopullisesti mahdollisuutemme säilyttää globaali lämpeneminen alle kahdessa celsiusasteessa.

Instituutio	Milj. \$ (USD)	Hanke	Kohdemaat	Hyväksytty
MIGA	150	Overseas Private Investment Corporation: Apache Egypt	Egypti	2.10.2012
IFC	100	Petroceltic	Egypti, Algeria, Bulgaria	8.4.2013
IFC	43,8	Petronova	Kolumbia	30.8.2012
IFC	34	Transglobe	Egypti	28.2.2013
IFC	8	Transglobe	Egypti	28.2.2013

Maailmanpankin rahoittama öljy- ja kaasuesiintymien etsintä tilivuonna 2013 (heinäkuu 2012–kesäkuu 2013). Lähteet: Oil Change International sekä öljy-yhtiöiden ja IFC:n verkkosivut.¹⁷

Maakaasun ja suurten vesivoimahankkeiden tuet ovat kasvussa. Vuosina 2012–2013 maakaasun rahoitus lähes tuplaantui 590 miljoonasta dollarista 1,16 miljardiin dollariin. Suurten vesivoimalaitosten tukemiseen kului 333 miljoonaa vuonna 2012 ja vuonna 2013 jo 844 miljoonaa dollaria.

Maailmanpankin johtoryhmässä päätettiin loppuvuodesta 2013 luopua kivihiilen tukemisesta. Pankki tukee nytkin kivihiilen tuotantoa näennäisesti vähän, 62 miljoonalla dollarilla tilivuonna 2013. Kehityspoliittisesti perusteltujen lainojen sekä rahoitusvälittäjän kautta pankki kuitenkin tukee aktiivisesti jopa uusia kivihiihankkeita. Esimerkiksi Indonesiassa Maailmanpankin rahoittama Indonesia Infrastructure Guarantee Fund myönsi julkisen 33,9 miljoonan dollarin tuen Central Java Power Project -hankkeelle eli 2000 megawatin hiilivoimalalle, jonka rakentaminen on viivästynyt maanhankintavaikeuksien takia.¹⁸

Instituutio	Milj. \$ (USD)	Vastaanottaja	Hyväksytty
IBRD	29,6	Indonesian hallitus	11.9.2012
IFC	28	Oyu Tolgoi LLC, Mongolia	28.2.2013
IDA	4,2	Kosovon hallitus	10.5.2013

Maailmanpankin suora rahoitus kivihiihankkeille tilivuonna 2013.

¹⁶ Yhdysvaltain dollarit muunnettu euroiksi tilivuoden viimeisen päivän, 30.6.2013, valuuttakurssin mukaan.

¹⁷ OPI: <http://www.opic.gov/projects/apache-corp>; Petroceltic: <http://www.petroceltic.com/>, <http://www.ventures-africa.com/2013/04/uks-petroceltic-secures-500m-facility-for-egypt-algeria-expansion/>; Petronova: <http://www.petronova.com/About-Us/Oil-Gas-in-Colombia/default.aspx>; IFC: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/home (28.10.2013)

¹⁸ The Jakarta Globe 13.5.2013: <http://www.thejakartaglobe.com/business/new-west-java-power-plant-faces-delays/> ja 17.10.2013: <http://www.thejakartaglobe.com/business/investment-for-central-java-power-plant-to-soar/>

Köyhät eivät hyödy Maailmanpankin investoinneista

Hyödyttävätkö Maailmanpankin investoinnit öljy- ja kivihiilihankkeita toteuttavien maiden köyhiä pankin tavoitteiden mukaisesti? Oil Change Internationalin mukaan ainoastaan 8 prosenttia Maailmanpankin lainoista tilivuonna 2013 edisti köyhien energiansaantia joko tuottamalla heille energiapalveluja, lisäämällä energiaverkostoa syrjäseuduille tai tekemällä energias- ta edullisempaa.

Eriyisen heikosti köyhiä hyödyttävät fossiiliener- gia- ja vesivoimahankkeet: tilivuonna 2013 vain yksi prosentti hanketuista – yksi ainoa hanke – kohdistui energiansaannin lisäämiseen köyhille kansalaisille. Energiaeriarvoisuuden vähentämisessä tehokkaimpia ovat hajautetun uusiutuvan energian hankkeet, mutta niidenkin rahoituksesta vaivaiset 14 prosenttia tuki ta- savertaista pääsyä energiaan.

Myöskään muiden sosiaalisten, tasa-arvo- ja ym- päristövaikutusten osalta Maailmanpankkiryhmän toiminta ei aina toteuta tavoitteitaan. Esimerkiksi vih- reiden kansanedustaja Oras Tynkkynen on nostanut eduskunnassa esiin Kansainvälisen rahoitusyhtiön IFC:n rahoituskriteerejä ja Suomen vastuuta osaomis- tajana siitä, että kestävä kehityksen periaatteita nou- datetaan.¹⁹

Suomelle lisää valtaa johtokuntajäsenyyden myötä?

Valtioneuvosto linjasi tulevaisuusselonteossaan vuonna 2009, että Suomi ajaa ”kehitysrahoituksen muuttamista ilmaston kannalta kestäväksi kansainvälisissä kehitys- pankeissa ja muilla foorumeilla” ja että ”julkinen kehi- tysrahoitus päästöjä tuottavalle fossiilisten polttoainei- den käytölle ajetaan vaiheittain alas”.

Suomen valtion vuoden 2014 talousarvioesi- tyksessä on varattu ulkoasiainministeriön budjetista 102,8 miljoonaa euroa Maailmanpankkiryhmälle. Summasta valtaosa, reilut 92 milj. euroa, allokoidaan Kansainväliselle kehitysjärjestölle IDA:lle.

IDA myönsi toukokuussa 2013 rahoitusta Koso- vooon rakennettavalle ruskohiilivoimalalle. Hanketta vastustavan kansalaisjärjestöverkosto KOSID:n mukaan hiilivoimala ei ole taloudellisesti saati työllisyyden kan- nalta paras tai edullisin vaihtoehto turvata Kosovon energiansaanti. Hankkeella odotetaan lisäksi olevan ilmasto-vaikutusten ohella vakavia vaikutuksia paikal- listen ihmisten terveyteen.²⁰

Suomi on tällä hetkellä mukana Maailmanpankin

johtoryhmässä, minkä tulisi lisätä vaikutusmahdolli- suksiamme pankin lainanantoperiaatteisiin ja -päätök- siin. Kehitysministerinä ollessaan Heidi Hautala korosti usein Maailmanpankin toimintaan vaikuttamisen mer- kitystä. Tätä kirjoitettaessa meneillään olevan kolmivuo- tiskauden ajan johtokunnassa Pohjoismaita ja Baltiaa edustavan Satu Santalan tehtävä on haastava, sillä todel- liset päätökset tehdään usein kokousten ulkopuolella.²¹

Suomen viralliset linjaukset Maailmanpankissa ovat kuitenkin hallituksen ja erityisesti valtiovarainmi- nisteri Jutta Urpilaisen johtaman valtiovarainministe- riön vastuulla. Yhteistyötä VM tekee kehitysministeri Pekka Haaviston sekä ulkoasiainministeriön kanssa.

Euroopan kehitys pankkien investoinnit kaukana ilmastotavoitteista

Euroopan unionin jäsenmaat ovat Eurooppa 2020 -stra- tegiassaan sitoutuneet ilmasto- ja energiatavoitteisiin, joiden mukaan hiilidioksidipäästöjä vähennetään 20-30 prosenttia vuoden 1990 tasosta. Energiatohokkuutta ja uusiutuvan energian osuutta koskevia tavoitteita taas on höllennetty. Euroopan investointipankilla (EIP) ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehitys pankilla (EBRD) on energiaraoituksensa ja -lainoituksensa kautta mer- kittävä rooli siinä, saavuttaako EU tavoitteensa ja millä keinoin. EU-komissio arvioi, että matalahiiliseen yhteis- kuntaan siirtyminen tulee vaatimaan 270 miljardin vuo- tuiset investoinnit seuraavien 40 vuoden ajan.

Euroopan investointipankki EIP on maailman suurin julkinen rahoituslaitos. EIP lainaa rahaa pää- omamarkkinoilta ja lainaa sitä edelleen alhaisella ko- rolla hankkeille, joiden avulla kohennetaan EU:n, sen naapurimaiden tai kehittyvien maiden infrastruktuuria, ympäristöä tai energiantarjontaa. EIP:n lainoituksen painopisteet ovat innovoinnissa ja osaamisessa, pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksensaannissa, resurssi- tehokkuudessa ja strategisessa infrastruktuurissa.

BankWatch-verkoston tutkimuksen mukaan EIP:n lainoista vuonna 2010 noin 24 prosenttia eli yli 17 miljardia euroa myönnettiin energiasektorille. Vuos- sina 2007–2010 EIP:n lainat fossiilisten polttoaineiden hankkeille olivat 16 miljardia euroa, kun vastaavasti uu- siutuvien hankkeiden lainaosuus oli 13 miljardia euroa. Sitten EIP on onnistunut nostamaan uusiutuvan energian osuutta, mutta se ei ole vähentänyt fossiilisia polttoaineita käyttäviä hankkeita, joiden määrä tuplaan- tui vuodesta 2007 vuoteen 2010. Suhteellisesti fossii- lienergian tuet vähenivät 51 prosentista (2002–2006) 33 prosenttiin.

Maailman luonnonvarainstituutin WRI:n mukaan EIP oli vuonna 2012 maailman viidenneksi suurin kivi-

¹⁹ Oras Tynkkynen blogi & kirjallinen kysymys hallitukselle 15.12.2004: <http://www.orastynkkynen.fi/?p=133>

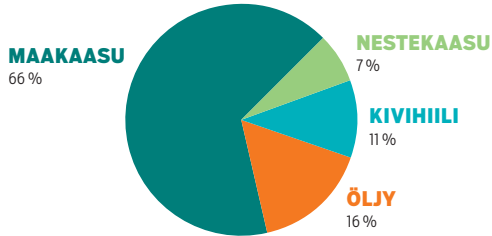
²⁰ Kosovo Civil Society Consortium for Sustainable Development (KOSID): <http://www.kosid.org/publications-2>;

Oras Tynkkynen blogi 17.9.2013: <http://www.orastynkkynen.fi/?p=5016>

²¹ Ulkoasiainministeriön blogi 8.10.2013: <http://blogit.ulkoministerio.fi/vainreilundollarintahden/mita-maailman-pankin-johtokunta-tekee/> ja Kepan uutiset 12.4.2013: <http://www.kepa.fi/uutiset/9875>

hiilivoimalaitosten rahoittaja. Maailman luonnonsäätiö WWF:n laskujen mukaan EIP:n rahoittamien kivihiili-hankkeiden määrä oli vuosina 2007–2012 yhteensä 11 ja tukisumma 1,88 miljardia euroa.

EIP:n lainat fossiilille polttoaineille 2007–2010

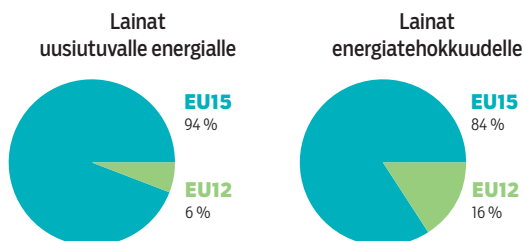
Energiatehokkuushankkeet eivät ole saaneet vahvaa tukea EIP:ltä. Vain viisi prosenttia kaikista energialainoista on kohdistettu energiatehokkuuden lisäämiseen.

Kestävää kehitystä tuetaan rikkaissa maissa enemmän kuin köyhissä

Erityisen heikkona näyttäytyy EIP:n toiminta uusissa jäsenmaissa (EU12), joissa energiainvestointeja tehtiin vähän ja niistäkin huomattavasti pienempi osa uusiutuvaa energiaa ja energiatehokkuutta edistäviin hankkeisiin kuin vanhoissa jäsenmaissa (EU15).

Vuosina 2007–2010 15 % EIP:n energiasektorin lainoista eli reilut 7 miljardia euroa myönnettiin EU:n ulkopuolelle. Lähes 40 prosenttia tuesta meni Välimeren alueelle ja 15 prosenttia Aasiaan, kolme neljänestä tästä Kiinaan. Ylivoimaisesti eniten lainaa myönnettiin fossiilisten polttoaineiden tuotantoon (38 prosenttia)

EIP:n lainat uusiutuvalla energialle ja energiatehokkuudelle alueittain v. 2007–2010

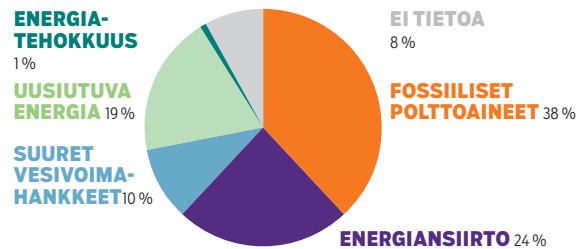

Vähiten kehittyneille maille ei EIP:n lainoista ole ollut iloa puhtaasti energiakehityksen kannalta. Uusiutuvan energian lainoista 40 prosenttia annettiin Turkille ja 36 prosenttia Aasiaan. Vain 158 miljoonaa euroa kohdistettiin Afrikan (poisluken Etelä-Afrikka), Karibian ja Tyynenmeren maihin, ja tästäkin summasta 75 prosenttia meni yksittäiseen hankkeeseen Keniassa.

Köyhyyden, eriarvoisuuden ja kestävä kehityksen näkökulmasta EIP:n lainapolitiikassa on paljon kehitet-

tävää. Myös ilmastokestävyyden osalta EIP toimii eriarvoisesti. Vuoden 2008 ilmastotoimintaohjelmansa puitteissa EIP on lisännyt ilmastorahoitusta, mutta vuonna 2010 valtaosa siitä jaettiin vanhoille EU-jäsenmaille. EU:n ulkopuolelle suunnatuista varoista 60 prosenttia investoitiin ainoastaan kolmeen maahan: Kiinaan, Turkkiin ja Venäjälle. Kehitysmaiden ilmastotoimiin EIP investoi heikosti.

EIP:n energiasektorin lainat EU:n ulkopuolelle sektoreittain v. 2007–2010

Jälleenrakennus- ja kehitysrahaa saastuttavalle teollisuudelle

Vaikka Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD on kasvattanut sijoituksiaan energiatehokkaisiin hankkeisiin, valuu varoja yhä runsaasti ympäristölle haitallisiin projekteihin – erityisesti maissa, joiden ympäristölainsäädäntö on puutteellinen tai sosiaaliset haittavaikutukset helppo sivuuttaa syrjäisen sijainnin ja siten vähäisen kansainvälisen huomion johdosta. EBRD rahoittaa öljy-, kivihiili- ja maakaasuhankkeita, ydinvoimaa, kaivoksia ja terästuotantoa. Pankki on ajoittain taipunut kansalaisliikkeiden painostuksen alla ja vetäytyneet kiistanalaisimmista hankkeista, kuten toukokuussa 2013, kun 123 miljoonan euron laina maanalaisten vesivoimalan rakentamiseen Kroatian peruttiin. Voimaa suunniteltiin luonnoltaan merkittävälle Natura 2000 -alueelle.

Esimerkiksi Mongoliassa, Gobin autiomaassa, EBRD on sijoittanut vuodesta 2010 lähtien yli miljoona dollaria kaivostoimintaan. Hiili-, kulta- ja kuparikaivoksilla on peruuttamattomia vaikutuksia paimentolaiskulttuuriin. Paimentolaiset menettävät toimeentulonsa kaivosinfrastruktuurin pirstoissa laidunmaat ja veden ja maaperän saastuessa.²²

Kivihiilen tukeminen pian historiaa

Maailmanpankin ohella sekä EIP että EBRD ilmoittivat loppuvuodesta 2013 luopuvansa kivihiilihankkeiden rahoittamisesta. Kyseessä on suuri voitto kansalaisjärjestöille ja -liikkeille, jotka ovat vuosia kampanjoineet

22 CEE BankWatch 2012; katso myös video verkossa: <http://bankwatch.org/our-work/projects/mining-boom-mongolia>

fossiilisten polttoaineiden rahoitusta vastaan²³. Kehityspankkien seuraava askel on luopua investoinneista öljyyn ja liuskekaasuun sekä ympäristölle haitallisiin vesivoimahankkeisiin ja kohdentaa varat niiden sijaan uusiutuvaan energiaan ja energiansäästöön.

Myös Yhdysvallat, Tanska, Islanti, Norja, Ruotsi ja Suomi tekivät syyskuussa 2013 yhteisen ulostulon luvaten luopua julkisista tuista uusien kivihiihivoimaloiden perustamiseen – paitsi erikoistapauksissa²⁴. Jää nähtäväksi, mitä nämä erikoistapaukset ovat, ja kuinka usein niitä on. Tuista olemassaoleville kivihiihivoimaloille ei luovuta, mutta maat sopivat yhteisen työn jatkami-

sesta kansallisten fossiilienergiatukien vähentämiseksi sekä yhteistyöstä Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform -verkostossa.

Ilmastonmuutoksen etenemisnopeus ja vakavuus sekä energiatalouden rakennemuutoksen tärkeys tunnustetaan laajalti, mutta poliittiset toimet tilanteen parantamiseksi ovat hitaita. Investoinnit esimerkiksi aurinkoenergian kilpailukyvyyn parantamiseen sekä energiansiirron, hajauttamisen ja varastoinnin kehittämiseen ovat täysin riittämättömiä pikaisen siirtymän mahdollistamiseen.

Suosituksia:

- Kaikkien julkisten rahoituslaitosten tulee päivittää lainanantonorminsa vastaamaan EU:n ilmastotavoitteita ja tähdättävä vähähiilisen yhteiskunnan saavuttamiseen vuoteen 2030 mennessä.
- Investoinnit uusien öljy- ja liuskekaasureservien etsintään, öljynporaukseen (erityisesti arktisella ja muilla herkkillä alueilla) ja öljyntuotannon lisäämiseen tulee lopettaa välittömästi.
- Suomen tulee lopettaa myös nykyisten kivihiih-hankkeiden tukeminen ja vaikuttaa aktiivisesti siihen, ettei fossiiliseen energiaan investointi ”poikkeustilanteissa” muodostu käytännöksi Euroopan investointipankissa, Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankissa tai Maailmanpankissa. Myös kansantaloudellisesti merkittävälle fossiilienergiainvestointeille on löydettävä muita vaihtoehtoja poliittisten ohjauskeinojen kautta.
- Suurten vesivoimalaitosten rakentamista tulisi rahoittaa ainoastaan perusteellisen ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin osoitettua, ettei hankkeella ole merkittäviä haittavaikutuksia, tai että mahdolliset vaikutukset voidaan tehokkaila varotoimilla ehkäistä. Rahoituslaitosten tulee ottaa käyttöön vesivoiman kestävyyskriteerit sekä EU:n sisällä että ulkopuolella.
- Lainanannon tulee olla tasavertaista ja tukea kestävä kehitystä tasapuolisesti sekä EU-maiden välillä että EU:n ulkopuolella.
- Uusiutuvaa energiantuotantoa, energiatehokkuutta ja hajautettua pientuotantoa kehittäviin hankkeisiin tulisi investoida rohkeasti ja riittävästi siten, että uusista innovaatioista tulisi kannattavia.
- Kehittyviin maihin tehtävien investointien tulisi poikkeuksetta kohdistua uusiutuvaan energiaan ja puhtaaseen teknologiaan, jotta riippuvuuden synty fossiiliseen energiaan tai saastuttavaan elämäntapaan voitaisiin välttää. Tämä on kaikkien, ei ainoastaan kehitysmaiden etu.
- Kaivoshankkeisiin tulisi investoida ensisijaisesti maissa, joiden ympäristö- ja kaivoslainsäädäntö, viranomaisvalvonta sekä maa- ja ihmisoikeudet ovat kunnossa. Investointien edellytyksenä kehittyvien maiden kaivoshankkeisiin tulisi olla perusteellinen ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arviointi sekä takeet siitä, että hankkeen paikallisetkin hyödyt ovat suurempia kuin haitat.
- Suomen ja EU-maiden tulee lunastaa lupauksensa kehitysmaiden ilmastonmuutoksen hillintä- ja sopeutumistoimien rahoittamisesta.

23 Katso WWF:n tiedote aiheesta 11.12.2013: <http://wwf.fi/jarjesto/viestinta/uutiset-ja-tiedotteet/WWF-Euroopan-jalleenrakennus-ja-kehityspankin-rahoitus-kivihiihille-loppeu-1946.a>

24 Valkoisen talon tiedonanto asiasta julkaistiin 4.9.2013: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/09/04/joint-statement-kingdom-denmark-republic-finland-republic-iceland-kingdo>

5.3. Liikenne & infrastruktuuri

Vaikutusalue	Kyseenalaisten tukien mittakaava vuodessa
Suomessa	Yli 2 miljardia euroa*; yksityisautoilun, lento- ja vesiliikenteen sekä työkoneiden käytön tukemiseen.
EU:ssa	Yli 150 miljardia euroa**; lähinnä tieliikenteen kehittämiseen ja lentoliikenteen verohelpotuksiin.
Maailmassa	430-680 miljardia euroa***; mm. budjetti- ja verotukia lentoliikenteelle, valtateiden ja yksityisautoista riippuvaisen infrastruktuurin rakentamiseen, saastuttavaan vesiliikenteeseen, jne.
Mitä väliä?	Liikkumismuotomme ja käytössämme oleva infrastruktuuri määräävät sen, millaista energiaa käytämme. Kaikista globaaleista kasvihuonekaasupäästöistä yli 13 % syntyy liikenteestä.

* VM 2013, YM 2013

** EEA 2007

*** WRI 2014; arvio vuodelta 2010, data: IMF, OECD, ITF ja valtioiden budjetit.

Liikenteen vaikutukset ympäristöön ovat merkittävät. Liikenne- ja viestintäministeriön (LVM) liikennepoliittisen selonteon mukaan Suomessa liikenne aiheuttaa noin 20 prosenttia kasvihuonekaasupäästöistä. Vuonna 2011 kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöt olivat 13,22 miljoonaa hiilidioksiditonna, joista 90 prosenttia syntyy tieliikenteessä. Yksityisautoilu yksin aiheuttaa 60 prosenttia tieliikenteen kasvihuonekaasupäästöistä. Yksityisautoilun aiheuttamien suurien päästömäärien ohella liikenneinfrastruktuurin rakentaminen tuottaa ympäristöhaittoja, kuten elinympäristöjen häviämistä ja pirstaloitumista. Liikenne kuluttaa valtavasti luonnonvaroja sekä tuottaa jätettä ja terveys- ja meluhaittoja. Suomessa kuljetetaan vuosittain 120–130 miljoonaa tonnia maa-ainesta teiden ja katujen rakentamiseen.

Liikennesektorille asettuja tavoitteita pidetään haasteellisina. EU:n päästövähennystavoitteisiin on kirjattu, että Suomen on vähennettävä liikenteen päästöjä 16 prosentilla vuoteen 2020 mennessä vuoden 2005 tasoon verrattuna. EU:n asettama tavoite liikenteen kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi on 60 prosenttia vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoden 1995 tasoon. LVM:n liikennepoliittisen selonteon mukaan tavoitteiden saavuttaminen vaatii ajoneuvokannan nopeaa uusiutumista. Selonteon mukaan myös ajoneuvo- ja

polttoaineteknologiaa täytyy pyrkiä kehittämään ja hyödyntämään täysimääräisesti. Maankäytön suunnittelua täytyy kehittää sekä pyrkiä siirtymään henkilöautoilusta kestävämpiin kulkumuotoihin. Nykyisin 43 prosenttia henkilöautomatkoista on alle viiden kilometrin mittaisia.

Suomen ja EU:n liikenteelle ja infrastruktuuriin suunnatut tuet eivät suurimmalta osin tue kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteita. Tukipolitiikassa on havaittavissa kaksi päälinjaa. Ensinnäkin, tuet kannustavat yksityisautoiluun, josta on alkanut muodostua ongelma kehitysmaissakin. Kasvava yksityisautoilu lisää kasvihuonekaasu- ja pienhiukkaspäästöjä. Toiseksi, lentoliikennettä tuetaan paljon ja polttoaineverohelpotukset mahdollistavat lentoliikenteen kasvun, millä on merkittäviä vaikutuksia ilmastonmuutokseen. Kansainvälisessä lentoliikenteessä käytettävät polttoaineet ovat maailmanlaajuisesti valmiste- ja arvonnalisöverottomia.

Suomen kansalliset tuet

Suomessa tuetaan yksityisautoilua esimerkiksi polttoaineverotuksella ja työmatkakuluvähennyksellä. Sekä dieselpolttoaineen verotukea että työmatkakuluvähennystä suunnitellaan pienennettäväksi 10 prosenttia vuodessa, ja työmatkavähennyksen osalta selvitetään maaseutualueiden erityispiirteet huomioivia uudistamismalleja. Valtiovarainministeriö on lisäksi ehdottanut taksien autoverohuojennusta ja tuontiautojen verovapautta poistettaviksi. Liikenne- ja viestintäministeriö vastustaa tukien pienentämistä, sillä uudistus johtaisi sen mukaan joukko- ja tavaraliikenteen kustannusten kasvuun sekä haittaisi elinkeinoelämän kilpailukykyä.

Suomessa tuetaan myös lentoliikennettä eri tavoin. Vuonna 2008 määrättiin, että yksityiset huvi-ilmailussa käytettävät polttoaineet ovat veronalaisia. Kaupallisen lentoliikenteen polttoaineet ovat kuitenkin verottomia

Haitallinen tuki (VM & YM 2013)	Milj. € (2011)	P/K?
Dieselpolttoaineen normia alempi verokanta	505	P
Työkoneissa käytetyn kevyen polttoaineen normia alempi verokanta	409	P
Työmatkakuluvähennys	630	P
Autoetu	300-800	P
Kilometrikorvaus (ylikompensoiva osuus)	170	P
Ilmailupolttoaineiden verovapaus	63	P
Pysäköintietu (ei arvioitu)	P	
Polttoaineverotuksen poikkeama kotimaan kaupallisessa vesiliikenteessä	41	P
Taksien autoverohuojennus	27	K
Muuttotavarana tuotujen autojen veronalennus	16	P
Matkailuautojen verovapaus		K
Yhteensä	> 2 161	

ja huoltovarmuusmaksuttomia (HE 91/2012). Lentoliikennepalveluita tuetaan paikallisin järjestelyin esimerkiksi tukemalla lentoasemien toimintakustannuksia tai osallistamalla lentoyhteyksien markkinointiin. Esimerkiksi Seinäjoen lentokenttä sai valtion rahoitusta vuonna 2011 2,7 miljoonaa euroa ja vuonna 2012 yhden miljoonan. Myös kunnat tukevat tappiollisia lentokenttiä.

EU:n myöntämät tuet liikennesektorille

Euroopan laajuisen liikenneverkon toimeenpanoviraston myöntämät TENT-T-tuet on tarkoitettu EU:n nimeämien merkittävien liikenneverkostojen kehittämiseen. Tukea voi hakea ohjelmakausittain EU:n TEN-budjetista. Tukea voi saada infrastruktuurin rakentamiseen tai ohjausjärjestelmien kehittämiseen. Suomi on saanut TEN-budjetista tukea vuosille 1995–2003 yhteensä noin 258 miljoonaa euroa. Keskimäärin tukea on saatu 14 miljoonaa euroa vuosittain. Tuet on käytetty suurimmaksi osaksi infrastruktuurin rakentamiseen. Suomessa liikennepoliittiset painopisteet ovat olleet ratahankkeissa.

EAKR- tuet ovat Euroopan aluekehitysrahaston myöntämiä tukia liikennehankkeille. Suomi sai Euroopan aluekehitysrahastolta tukea vuosina 2007–2013 yhteensä 54,2 miljoonaa euroa.

Liikenteen on arvioitu kuluttavan EU25-alueella 30,7 prosenttia energiasta, mikä on enemmän kuin millään muulla sektorilla. EU-tasolla liikennetukia jaettiin Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) mukaan vuonna 2005 yhteensä 270–290 miljardia euroa, joista suoria budjetitukia oli 229 miljardia euroa ja verotukia 40–65 miljardia euroa. Transport & Environment -järjestö laski, että EU tukee lentoliikennettä ja -teollisuutta jopa 32–40 miljardilla eurolla vuodessa, minkä päälle tulevat jäsenmaiden kansalliset tuet.

Ainoastaan raideliikenteen tuet, reilut 70 miljardia euroa, eivät kuulu haitallisiin tukiin, sillä niiden avulla pyritään siirtämään liikkumisen painetta teiltä raiteille.

EU:n liikennetuet EEA:n mukaan v. 2005:

Sektorit	Tukea (miljardia €)	Tuen kohde/tukimekanismi
Tieliikenne	125	Infrastruktuurin kehittäminen, dieselin alempi verokanta
Lentoliikenne	27–35	Polttoainevero- ja arvonlisäverovapaus
Rautatieliikenne	73	Infrastruktuurin kehittäminen, hinnanalennukset
Vesiliikenne	14–30	Polttoaineverohelpotukset, infrastuktuurin kehittäminen
Yhteensä	239–263	

Koko maailman liikennetukia on hankala arvioida, ja ne ovat usein päällekkäisiä fossiilisten polttoainetukien kanssa. World Resources Institute (WRI) arvioi tuoreessa tutkimuksessaan liikennesektorin julkisen rahoituksen määräksi 569–905 miljardia dollaria eli 430–680 miljardia euroa vuodessa. Arvio on karkea ja perustuu vuoden 2010 lukuihin. Summasta 98 prosenttia tulee valtioiden omista budjeteista ja 2 prosenttia kansainvälisen kehitysavun kautta, joka on suunnattu lähinnä teiden ja valtateiden rakentamiseen. Noin puolet kansallisista tuista jaetaan Yhdysvalloissa, Kiinassa ja Japanissa. Julkinen rahoitus liikenteelle on pysynyt suhteellisen tasaisena viimeisen vuosikymmenen ajan.

Kulutus- ja liikkumiskäyttäytymistämme ohjailee osaltaan teollisuus. Yli puolet globaalista rahoituksesta liikenteelle – WRI:n arvion mukaan yhteensä jopa yli kaksi biljoonaa dollaria – tulee yksityiseltä sektorilta. Kolme neljännestä 814–1200 miljardin dollarin (614–905 miljardin euron) yksityisestä rahoituksesta käytetään rikkaissa maissa.

Itse liikkumisen hinnan ohella myös liikennevälineen hinnalla on merkitystä. Autoteollisuuden tukemista on perinteisesti perusteltu sen työllistämisaikutuksilla. Esimerkiksi Australiassa valtio tukee autoteollisuutta 18 dollarilla (noin 12 eurolla) jokaista lähes 23 miljoonaa australialaista kohden vuodessa. Perusteena on kansainvälisen kilpailukyvyyn ja 40 000 työpaikan säilyttäminen²⁵. Summa on mitätön, jos sitä verrataan esimerkiksi Saksan (66 euroa/henkilö) tai Yhdysvaltojen (70 euroa/henkilö) autoteollisuuden tukiin. Jokaista valmistettua autoa kohden tukea annetaan Yhdysvalloissa noin 2100 euroa, Australiassa 1500 euroa ja Saksassa vajaat tuhat euroa. Ei siis ole ihme, että autoteollisuus ja sitä kautta yksityisautoilu pitää yhä pintansa.

Suosituksia:

- Suomen on lakkautettava liikennesektorin haitalliset tuet mahdollisimman nopealla siirtymäaika- taululla. Tukien vähentäminen 10 prosentin vuosivauhtia ei riitä vastaamaan ilmastonmuutoksen asettamiin haasteisiin.
- Liikennesektorin investoinnit tulee ohjata päästötönnän liikenteen kehittämiseen, tehokkaampaan ja ekologisempaan infrastruktuurin sekä energiaa säästäviin liikennetukisuihin. Investointien siirrolla, ei lakkauttamisella, taataan myös elinkeinoelämän kilpailukyvyyn säilyminen sekä luodaan uutta liiketoimintaa.
- Suomen on sekä kansallisesti että EU:ssa ajettava kaupallisen lentoliikenteen polttoainevero- ja arvonlisäverovapauden poistoa. Liikenteen polttoaineita tulisi verottaa tasapuolisesti niiden päästökertoimen mukaan.

25 Australiassa pääministeri Tony Abbotin loppuvuodesta 2013 tekemä ehdotus autoteollisuuden tukien leikkaamisesta ei saanut innostunutta vastaanottoa teollisuudelta. <http://www.smh.com.au/federal-politics/political-news/industry-calls-on-abbott-government-to-keep-car-subsidies-20131203-2ynmb.html>; <http://www.abc.net.au/news/2013-11-04/car-industry-subsidies-worthwhile-study-concludes/5066938>

6. YRITYSTUET

Vaikutusalue	Kyseenalaisten tukien mittakaava vuodessa
Suomessa	100–500 miljoonaa euroa* ympäristölle haitallisia, turhia ja rakennemuutosta haittaavia tukia
EU:ssa	Ei arvioitu
Maailmassa	Ei arvioitavissa
Mitä väliä?	Yritysten valta globaalissa taloudessa on ylittänyt julkisen vallan, mutta rahoitus siihen tulee kansalaisilta. Esimerkiksi Kiinan ydinteollisuuden tuet ovat jopa yli 30 % maan teollisuustuotannon arvosta**. Valtaosa yritystuista valuu ympäristöä tuhoavalle teollisuudelle, eikä yritysten yhteiskunta- ja ympäristövastuukysymyksiä ole huomioitu riittävästi lainsäädännössä tai maailmankaupan säännöissä.

* Pietarinen 2012; ei sisällä verotukia, jotka moninkertaistaisivat arvon.

** Haley, U. & G. Haley 2013: Subsidies to Chinese Industry: State Capitalism, Business Strategy, and Trade Policy. Oxford University Press.

Nykyisessä hallitusohjelmassa todetaan, että ”[y]ritystukien toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus uusien kotimaisten ja kansainvälisten haasteiden edessä selvitetään ja tehdään selvityksen pohjalta tarvittavat muutokset ja tukisäästöt.”

Yritystukien säätelystä vastaa EU, joka seuraa Maailmankauppajärjestö WTO:n globaaleja sääntöjä. Yritystuen määrittely on olemassa:

1. rahoitusta, joka tulee markkinaehtoista rahoitusta edullisemmin valtiolta tai muulta julkiselta taholta kuten kunnilta,
2. rahoitusta, joka annetaan valikoivasti eli ei kaikille yrityksille,
3. rahoitusta, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua ja
4. rahoitusta, joka saattaa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Yrityksiä tuetaan avustusten, lainojen ja takauksen ohella myös verotuksen ja pääomasijoitusten kautta. Muuhun kuin rahalliseen tukeen lukeutuu mm. alihinnoittelu. Tuki on EU-lainsäädännön mukaan kiellettyä, mutta periaatekieltoa voidaan kiertää poikkeuksin, joilla vedotaan esimerkiksi ympäristö- tai sosiaalisiin syihin, yleishyödyllisyyteen tai väliaikaisuuteen (TEM 2012). Periaatteessa tukia voitaisiin myöntää vain, jos markkinat eivät toimi tai yritysten kilpailuasetelmaa tulee tasoittaa. Yritystukien laajuuden ja tiedon näkymättö-

myden vuoksi globaalitason yritystukiin ei tässä voida paneutua.

Teollisuusneuvos Matti Pietarisen selvityksen mukaan Suomen valtion budjetista jaettiin vuonna 2011 suoria rahallisia yritystukia noin 1,23 miljardia euroa. Lisäksi tuetuista yrityspalveluista tuli valtiolle kustannuksia noin 100 miljoonaa euroa. Viimeisen vuosikymmenen aikana yritystuet lisääntyivät yli 50 prosenttia eli 4,5 prosenttia vuodessa.

Yritysten energiantuhlausta tuetaan Suomessa miljoonilla

Samalla kun Ruotsissa tuetaan pääosin (85 prosenttia tuista) ympäristöystävälliseen energiantuotantoon siirtymistä ja Tanskassa työllisyyttä, valuu Suomen yritystuista leijonanosa energiaintensiiviselle teollisuudelle sekä varustamoille ja telakoille. Yritystukien tarkoituksena on ensisijaisesti edistää tuottavuutta vahvistavaa rakennemuutosta. Lisäksi niillä tulee olla hyvä kustannus-hyöty-suhde. Reilun kilpailun kannalta ongelmallista on esimerkiksi se, jos tukia saavat toistuvasti samat yritykset.

Ylen MOT-toimituksen mukaan uusiutuvan energian suorat investointi- ja tuotantotuet kasvoivat viidenneksen vuonna 2012, mutta samalla energiaintensiivisen teollisuuden epäsuorat verotuet tuplaantuivat. Ylen MOT:n mukaan pelkkiä energiaverovähennyksiä on vuonna 2012 haettu tullilta 190 miljoonan euron arvosta, eli tuplasti uusiutuvan energian tukien verran.

Kaivosyhtiöiden rahoittajina veronmaksajat

Kaivostoimintaa edistetään Suomessa verovaroin melko avokätisesti. Lisäksi kaivosyhtiöt saavat epäsuoraa tukea mm. esiintymien hyödyntämisoikeutta helpottavan kaivoslainsäädännön kautta. Vuonna 2012 kaivostoiminnan tukemiseen oli varattu 30 miljoonan euron määräraha. Tekes:n (Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus) Green Mining-ohjelmassa on lisäksi vuosille 2011–2016 budjetoitu yhteensä 60 miljoonaa euroa kaivosteollisuuden kehittämishankkeisiin. Näistä monet keskittyvät kaivoshankkeiden kestävyys- turvaamiseen ja osaamisen edistämiseen, mitä voi pitää ympäristön kannalta hyödyllisenä, mikäli kaivostoimintaa joka tapauksessa ylläpidetään. Toisaalta tuesta ovat nauttineet myös kaivosyhtiöt, joiden hankkeet eivät ole olleet kestävä kehityksen mukaisia.

MOT:n vuoden 2012 yritystukiselvityksen mukaan kaivoshankkeita on tuettu Suomessa vuodesta 1998 lähtien yhteensä vajaalla 32 miljoonalla eurolla. Lainoja on myönnetty sadoilla tuhansilla euroilla. Esimerkik-

si Talvivaaran kaivosta on tuettu suorilla avustuksilla lähes seitsemällä miljoonalla eurolla vuoteen 2011 mennessä. Kaivosyhtiöiden tuet koostuvat pääasiassa Tekes:n tutkimus- ja kehitystuista, kehittämistuesta (laki 1068/2000), palkkatuista sekä työ- ja elinkeinoministeriön myöntämästä yrityksen kehittämisavustuksesta (laki 1336/2006). Lisäksi valtio avustaa infrastruktuurin rahoittamisessa ja valtiollinen erityisrahoituslaitos Finnvera edullisen rahoituksen järjestämisessä kotimaisille toimijoille.

Kaivosten, kuten kaiken resurssi-intensiivisen teollisuuden, epäsuoraksi tuen muodoksi tulee laskea niiden kevennetty ympäristöhaittojen korvausvelvollisuus.

Tehottomia, haitallisia ja rakennemuutosta hidastavia tukia

TEM:n selvityksen mukaan 15 prosenttia eli 184 miljoonaa euroa (2011) kaikista yritystuista on elinkeinopoliittisesta näkökulmasta tehottomia. Tästä summasta lähes 100 miljoonaa euroa on lisäksi potentiaalisesti ympäristölle haitallisia, sillä ne vähentävät kaupallisen maa- ja meriliikenteen kustannuksia (kauppa-alustuki, kuljetustuki ja telakoiden innovaatiotuki).

Selvityksen mukaan lähes 500 miljoonaa euroa on huonosti vaikuttavia tai rakennemuutosta hidastavia tukia. Merkittävin tähän ryhmään kuuluvista tuista on energiaverotuki, 320 miljoonaa euroa (2011). Pietarinen toteaa, että energiaverotuki ”suosii perinteisen teollisuuden nykyistä rakennetta sekä energiankulutusta eikä sen säästämistä” (2012).

Pietarinen suosittaa kaikkien tehottomien tukien lakkauttamista sekä kaikkien teollisuuden verotukien (noin 7 miljardia euroa) toimivuuden ja tarkoituksenmukaisuuden selvittämistä.

Rakennemuutoksen edistämisen tulisi olla ehdoton vaatimus yritystuista myönnettäessä. Tuottavuuden ohella kestävä kehityksen periaatteet on saatava osaksi tukijärjestelmää, sillä rahaa valuu nyt ympäristöä tuhoaviin ja ilmastonmuutosta edistäviin toimintoihin moninkertaisesti enemmän kuin ympäristön kannalta kestävään yritystoimintaan.

Suosituksia:

- Suomen tulee lakkauttaa työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) selvityksen identifioimat 184 miljoonaa euroa tehottomia tukia sekä luopua asteittain kaikista lähes 500 miljoonasta eurosta huonosti vaikuttavia tai rakennemuutosta (eli siirtymistä vähähiiliseen yhteiskuntaan) estäviä tukia.
- Tuet tulisi kohdistaa kestävä kehitystä edistävään yritystoimintaan ja erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille.

riille yrityksille. Cleantech-kasvuyritysten käynnistämisen ja verkostoitumisen tukeminen luo uusia markkinoita ja kasvattaa kansainvälistä investointihalukkuutta Suomeen.

- Yritystuen saamiselle täytyy asettaa tiukat ympäristö- ja kestävyyskriteerit, jotka koskevat myös cleantech-alaa sekä ulkomailla operoivia yrityksiä.
- Suomen tulee selvittää kaikkien yritystukien, niin budjetti- kuin verotukien (7 miljardia euroa), tarkoituksenmukaisuus.
- Suomen on EU:ssa ja kansainvälisissä neuvotteluissa muun muassa WTO:ssa ajettava läpinäkyvyyden lisäämistä, yritystukien avointa raportointia ja rekisteröintiä sekä monikansallisten yritysten ympäristö- ja yhteiskuntavastuunkantoa.
- EU:n tulee sisällyttää solmimiinsa kansainvälisiin vapaakauppa- ja investointisopimuksiin lauseke, joka rajoittaa ympäristölle haitallisin menetelmin valmistettujen tuotteiden markkinoille pääsyä.

Ydinvoiman tuet: Suomi ja Britannia

Suomen neljästä ydinreaktorista Loviisan kaksi reaktoria omistaa valtio-omisteiseen Solidiumiin kuuluva sijoitusyhtiö Fortum Oyj ja Olkiluodon kaksi reaktoria Teollisuuden Voima Oyj eli TVO, jolla on myös rakenteilla kolmas ja suunnitteilla neljäs ydinreaktori. TVO:n suurin omistaja on energiayhtiö Pohjolan Voima Oy. Muita omistajia ovat mm. Fortum Power and Heat Oy sekä Kemira Oyj.

Ydinvoimaa tuetaan valtion ydinjätehuoltorahastosta (VYR). Rahasto toimii työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa. VYR:n tarkoitus on kerätä, säilyttää ja sijoittaa ne varat, jotka tulevaisuudessa tarvitaan ydinjätteistä huolehtimiseen. Rahaston pääoma muodostuu lakisääteisistä maksuista, jotka kerätään ydinvoimayhtiöiltä eli ydinjätehuoltovelvollisilta. Näillä on kuitenkin oikeus lainata rahastolta vakuuksia vastaan enintään 75 % omasta rahasto-osuudestaan.

Vuonna 2012 Fortum Oyj sai VYR:lta ja TVO:lta lainaa yhteensä 940 miljoonaa euroa. TVO vastaavasti sai samana vuonna VYR:lta 882 miljoonaa euroa lainaa.

Ydinvoimaloiden rakentaminen on kallista. Rakenteilla ja pahasti aikataulusta myöhässä olevan Olkiluoto 3:n rakennuskustannusarvio on noussut 2,5 miljardista eurosta 8,5 miljardiin euroon.

Britanniassa suunnitteilla olevan ydinvoiman tuet ovat kuitenkin omassa luokassaan. Hinkley Pointin kaksi tulevaa reaktoria maksavat 19 miljardia euroa, josta valtio takaa 65 %. Tukiaisia korotetaan inflaation myötä, joten ne kasvavat vuosikymmeniä. Britannia on lisäksi luvannut maksaa sähköstä tuottajille takuuhinnan, joka on noin kaksinkertainen nykyiseen markkinahintaan verrattuna. Tuki eli syöttötariffi tulee käynnistysvuonna 2023 olemaan 110 euroa megawattitunnilta, mikä on huomattavasti enemmän kuin tuet aurinko- ja tuulivoimalle.

Euroopan komissio aikoo kuitenkin selvittää, onko tuki EU-säädösten mukaista vai loukkaako se kilpailua ja markkinoiden toimintaa.

7. HAITALLISISTA HYÖDYLLISIIN – TUKIREFORMIN ESTEET & MAHDOLLISUUDET

Ympäristölle mahdollisesti haitallisen tuen tunnistaminen on vasta alkua. Sen jälkeen voimme kysyä, saadanko tuen poistolla todennäköisesti aikaan merkittäviä ympäristöhyötyjä? Ja edelleen, voiko tuen poisto hyödyttää kestävästä kehitystä? Ympäristöministeriön selvityksessä todetaan, että *”mikäli tuen poistamisesta aiheutuvat taloudelliset ja sosiaaliset haitat ovat suuremmat kuin saavutettavat ympäristöhyödyt, ei tukea kannata poistaa”*. Tasapainottelu tarkasteltavan aikavälin kestävyuden, haittojen todellisen mittakaavan ja taloudellisten hyötyjen välillä on järki- ja politiikkakeskustelun lisäksi arvokeskustelua.

Kuten biodiversiteettisopimus CBD toteaa, *”tehotomien, joskaan ei välttämättä sellaisinaan ympäristölle haitallisten, tukien tunnistaminen ja uudistaminen voi vapauttaa merkittäviä varoja käytettäväksi kiireellisempiin ympäristötoimiin”*.

Matkan mutkat & miten niistä selvittäään

Tukien myöntäminen on huomattavasti helpompaa kuin niiden lakkauttaminen, sillä tärkeitä intressiryhmiä tai kansalaisia – tuen saajia – ei tahdota suututtaa. OECD on listannut ympäristölle haitallisten tukien uudistuksen tiellä havaittuja esteitä, jotka nojaavat hämääntävään paljon sitkeisiin mielikuviin muutoksen mahdottomuudesta:

- Voimakkaiden, tukia saavien tahojen erityisintressit ja voitontavoittelu;
- Myyjit ja muutoksen pelko (ja sen vaikutuksilla pelottelu);
- Poliittisen tahdon puute sekä huolet kilpailukyvyssä säilymisestä ja sosiaalisista vaikutuksista;
- Läpinäkyvyyden, tiedonjaon, ymmärryksen ja jopa kiinnostuksen puute;
- Lainsäädännölliset, hallinnolliset ja teknologiset esteet;

- Saavutetuista eduista kiinni pitäminen; tottunut tuensaaja kokee tuen oikeudekseen.

Kuten keskusteluissa siitä, vaikuttaako ihminen ilmastomuutokseen tai ovatko ihmiset sukupuolestaan tai alkuperästään riippumatta tasavertaisia keskenään, ovat tukipoliittisessa diskurssissa yhtä lailla vastakkain faktat ja mielikuvat, kaikkien etu ja harvojen saavutettava etu.

Miksi haitallisista tuista on välttämätöntä ja myös kannattavaa luopua?

International Institute for Sustainable Development (GSI/IISD) on koonnut kuuden suuren tutkimuksen tulokset polttoainereformien taloudellisista ja ympäristövaikutuksista maailman tasolla. Kaikkien tutkimusten mukaan fossiilisten polttoaineiden tukiuudistus kasvatti bruttokansantuotetta (BKT) sekä OECD- että ei-OECD-maissa. Jokainen tutkimus myös osoitti että reformi johtaa hiilidioksidipäästöjen vähenemiseen, parhaimmillaan 18 prosentilla. Koska tutkimuksissa ei huomioitu kaikkia epäsuoria tukia, olisivat todelliset päästövähennykset mahdollisesti esitettyäkin suuremmat.

Muita ympäristövaikutuksia, kuten epäsuoria maankäytön muutoksia tai vaikutuksia veden tai ilman saastumiseen, ei reformien osalta olla juuri tutkittu. Myöskään sosiaalisiin vaikutuksiin ei olla keskitytty, vaikkakin tarkasteltujen kuuden tutkimuksen mukaan reformin vaikutukset köyhimpiin väestönosiin ovat todennäköisesti joko neutraaleja tai positiivisia.

Selvityksen esittelemien esimerkkien valossa on melko yksiselitteistä, että globaaliin oikeudenmukaisuuteen ja tasavertaisuuteen pyrkiminen, ilmastomuutoksen hillitseminen, planetaaristen rajojen kunnioittaminen ja luonnonvarojen ylikulutuksen lopettaminen ovat painavia syitä luopua kaikista kestäväälle kehitykselle haitallisista tuista. Kysymys ei enää ole miksi, vaan miten ja kuinka nopeasti.

Politiikkauudistuksen tahmeuden taustalla ovat edunsaajien voimakkaat intressit, kaavoihin kangistuneisuus sekä ihmisten sopeutumiskyvyn aliarviointi. Poliitikoilta vaaditaan nyt rohkeutta tehdä tarvittavat uudistuspäätökset, jotta myös sopeutumistoimiin voidaan panostaa alusta alkaen. Sekä Suomen että EU:n tasolla vaaditaan pikaisia lisäselvityksiä eri sektoreiden haitallisten tukien sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristövaikutuksista. Tukia on tarkasteltava yhdessä muiden politiikkatoimien kanssa ja osana niitä; esimerkiksi veropolitiikkaan on kiinnitettävä erityishuomiota.

OECD myös listasi edellä mainittujen esteiden ylittämiseksi keinoja, joita IEEP (Institute for European Environmental Policy) analysoi edelleen tuoreessa reformitutkimuksessaan:

- **Läpinäkyvyyden lisääminen** sekä tukien jaossa että niiden todellisten vaikutusten tarkastelussa, myös tukiuudistuksen vaikutusten tarkastelussa → uudistuksen hyödyt, voittajat ja aikaansaavat parannukset tulisi tuoda esiin mahdollisimman hyvin;
- **Myyttien ja harhaluulojen haastaminen** tutkitun tiedon ja lukujen avulla, jolloin asiallista muutoskeskustelua voidaan käydä;
- **Vahvojen intressiryhmien lobbausvoiman vähentäminen;**
- **Vaihtoehtoisten, tehokkaampien ratkaisujen tunnistaminen** tukien tavoittelemien sosiaalisten vaikutusten saavuttamiseksi;
- **Innovatiivisten ja menestyksekkäiden reformien levittäminen ja kokeileminen;**
- **Nykyisten tukien uudelleensuuntaaminen ja tukien parempi suunnittelu** → kausiarvioinnit, mm. ehdollisten tukien kokeilu (ehdoksi esim. energiatehokkuuden lisääntyminen);
- **Poliittisten ja taloudellisten tilaisuuksien hyödyntäminen**, jolloin aika on erityisen kypsä muutokselle: esim. talouskriisi, kansallinen talous-/verouudistus, kansainväliset ja EU-sitoumukset ja sopimukset, jopa luonnonkatastrofi;
- **Tarvittavat siirtymätoimenpiteet**, kuten kompensatiot, neuvonta, koulutukset ja asteittainen muutos, joiden kuitenkin täytyy olla huolellisesti suunniteltuja, seurattuja ja ajallisesti tarkkaan rajattuja. OECD:n esittämiä, poliittista hyväksyntää helpottavia lähestymistapoja siirtymäajan tueksi ovat:
 - *Luottamus olemassa olevaan sosiaalitukeen, erityisesti reformeissa, joiden pelätään vaikuttavan negatiivisesti vähätuloisiin;*
 - *”Toiseksi parhaan” reformin toteuttaminen, mikäli tavoiteltua uudistusta ei pystytä viemään läpi kaikessa kattavuudessaan ainakaan nopealla aikataululla;*
 - *Taloudellinen monipuolistaminen uusien työpaikkojen ja alojen luomiseksi, mikäli uudistus uhkaa elinkeinojen tai kokonaisen teollisuudenalan olemassaoloa;*
 - *Osittainen, mahdollisimman lyhytaikainen kompensatio uudistuksen ”häviäjille”, jotta reformi on helpompi hyväksyä;*
 - *Tukiuudistuksen paketointi olennaiseksi osaksi suurempaa uudistusta, kuten veroreformia tai budjettileikkausta.*

Euroopan unionille kestäväälle kehitykselle haitallisten tukien lakkauttaminen ja tukipolitiikan uudelleenarviointi on välttämätöntä, jotta Eurooppa 2020 -tavoitteet²⁶ voidaan saavuttaa:

- **EU:n on parannettava resurssitehokkuutta ja huomioitava luonnonresurssien hupeneminen.** Luonnonvaroille on asetettava riittävä markkinahinta ja niiden ylikulutus lopetettava, mikä voidaan estää puuttamalla resurssi-intensiivisen teollisuuden tukiin.
- **Ympäristö- ja terveyshaittoihin on puututtava, sillä ne tulevat lopulta kalliiksi.** Tukien haittavaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, kasvihuonekaasupäästöihin ja veden- ja ilmanlaatuun aiheuttavat myös terveystalouksia. Esim. Yhdysvaltain tiedeakatemia (US National Academy of Sciences) arvioi fossiilisten polttoaineiden tukien aiheuttaneen vuonna 2005 Yhdysvalloissa yli 120 miljardin dollarin suorat terveydenhoitokustannukset.
- **Taluskriisin vuoksi suuria säästöjä tarvitaan.** Verotukien poisto lisää verotuloja ja vähentää kestävyysvajetta. Varoja on lisäksi löydettävä **vähähiiliseen yhteiskuntaan siirtymiseen.** Haitallisten tukien lakkauttaminen ja kohdistaminen nk. vihreän talouden nopeaan edistämiseen olisi taloudellisesti kannattavaa.
- **Kilpailukykyä voidaan parantaa investoimalla ”ekoinnovaatioihin” ja vihreään teknologiaan.** EU:n kilpailuaseman vahvistaminen saastuttavia aloja tukemalla ei ole pitkällä tähtäimellä kannattavaa. Tukireformi piristäisi ja tervehdyttäisi EU:n sisäistä kilpailua ja loisi uudenlaisia markkinoita.
- **Politiikan tehokkuus lisääntyy turhat ja kustannustehottomat tuet poistamalla.** Samalla kansalaisten luottamus verorahojen järkevään käyttöön vahvistuu.
- **Poliittista johdonmukaisuutta, hyviä hallintotapoja ja vastuunkantoa kaikessa EU-politiikassa tulee lisätä,** mikä koskee myös kauppayhteistyötä kehittyvien maiden kanssa sekä kehitysapua. Huonolla politiikalla rapautetaan kehitysyhteistyön tuloksellisuutta ja hidastetaan YK:n vuosituhtavaroitteiden saavuttamista.
- **EU on virallisesti sitoutunut haitallisten tukien lopettamiseen.** Kansainvälisten ja EU:n omien sitoumusten²⁷ noudattaminen on ensiarvoista paitsi tavoitteiden itsensä, myös poliittisen uskottavuuden ja luottamuksen säilyttämiseksi.

Uudet verot & kannustimet

Haitallisista tuista hyödyllisiin siirryttäessä tulee myös edistää ympäristöohjaavaa verotusta. Suomessa tällaisia ympäristöveroja olisivat ympäristöjärjestöjen jo aiemmin ehdottamat uraanivero, jätteenpolton verotus, jäteveron korotus, haitallisten aineiden vero (esim. PVC, ftalaatit, klooratut liuottimet), mainosvero, pakkausvero ja lan-

noite-/kemikaalivero.²⁸ Myös kasvihuonekaasuverotus tai tehokkaammin toimiva päästökauppa ohjaavat kohti päästövähennyksiä.

Ympäristöhaittaverojen käyttöönotto vastaisi hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan ”[v]erotuksella vahvistetaan talouskasvua ja työllisyyttä, parannetaan yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä ohjataan tuotantoa ja kulutusta kohti vihreämpää taloutta ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan.”

²⁶ Eurooppa 2020 -strategiassa tavoitteena on mm. kestävä kasvu eli resurssitehokkaampi, vihreämpi ja kilpailukykyisempi talous. Kestävyystavoitteet verkossa: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/sustainable-growth/index_fi.htm

²⁷ EU lupaa luopua haitallisista tuista mm. seuraavissa sitoumuksissa: CBD COP 10, Pittsburghin G20-sitoumus, Rio+20 -loppuasiakirja, sekä EU:n oma Roadmap for a Resource Efficient Europe (COM(2011)571).

²⁸ Greenpeacen, WWF:n, Luonto-Liiton ja Suomen luonnonsuojeluliiton leikkauslista haitallisille tuille 16.2.2012: http://www.sll.fi/ajankohtaista/liitto/2012/kehysriihi_leikkauslista_lopullinen_16-02-12.pdf?view=searchterm=ymparistojarjestojen+leikkauslista

Rohkeita uudistuksia & odottamattomiakin onnistumisia

Uusi-Seelanti: Maatalous- ja kalastustuet romukoppaan

Uuden-Seelannin maatalous oli pitkään massiivisen tukipolitiikan suojeluksessa. Markkinoita vääristeltiin tuotteiden hintakannustimien ja muiden tukiaisten avulla, mikä johti ylituotantoon ja maa-alueiden tuotavuuden heikkenemiseen. Osana uutta talousreformia vuonna 1984 valtio poisti kaikki maataloudelle suunnatut tuet.

Uuden talousreformin siirtymäaika oli seitsemän vuotta, jonka aikana valtio tuki maanviljelijöitä myöntämällä rakennemuutoslainoja ja sosiaalietuuksia. Uudistuksen riskeistä huolimatta tulokset olivat kiistattomia. Maan arvo nousi vuoteen 1995 mennessä 86 prosenttia. Keinolannoitteiden käyttö väheni puoleen. Arviolta vain yksi prosentti maanviljelijöistä on lopettanut maanviljelyksen. Nykyisin maanviljely on tuottavampaa, tehokkaampaa ja innovatiivisempaa, ja työllisyys jopa lisääntynyt.

Tukipolitiikan aiemmin syömät rahat ohjattiin ympäristön hyväksi muun muassa tulvien ja eroosion ehkäisyyn, soiden suojeluun ja vahingoittuneiden maa-alueiden kunnostukseen. Vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ovat olleet positiivisia.

Uuden-Seelannin uutta talousreformia seurasivat myös kalastussektorille suunnatut muutokset, kun vuonna 1986 maa poisti kaikki kalastustuet. Lupapohjaista menetelmää muutettiin siten, että myös yksityinen kalastaja pystyi ostamaan olemassa olevia kalastuslupia tai siirtämään niitä muille. Uudella järjestelmällä haluttiin auttaa niitä kalastajia jotka halusivat jatkaa ammatinharjoittamista, mutta myös niitä jotka halusivat lopettaa kalastuksen. Näillä toimenpiteillä Uusi-Seelanti onnistui palauttamaan kalastussek-

torin kannattavaksi ja suojelemaan kalavarantoja ylikalastukselta.

Valtavat rakenteelliset muutokset tukipolitiikassa vaativat kaikkien asianosaisten ottamista mukaan päätöksentekoon, riittävää ja yhdessä sovittua siirtymäaika, valtion turvaverkkoa sekä sen hyväksymistä, että muutos vaatii joka tapauksessa sopeutumista.

Latvia: fossiilienergiasta paikalliseen puubiomassaan

Latviassa sijaitseva Tukumsin kaupunki teki 3,7 miljoonan euron sijoituksen paikallisesti tuotetulla puuhakkeella toimivaan kaukolämmitysjärjestelmään, kun paikallinen hallinto päätti liittyä Baltic Biomass Network -projektiin. Fossiilisten polttoaineiden käytöstä siirryttiin kokonaan uusiutuvaan energiaan. Kunnallisessa omistuksessa oleva yritys asensi kaksi uutta biomassalla toimivaa lämmityskattilaa, joilla korvattiin vanhat, raskaalla polttoöljyllä toimivat kattilat. Kaasuputket asensi paikallinen yritys itse kehittämässä teknologian avulla.

Lämmitysenergian tuotantotehokkuus on kasvanut merkittävästi. Latvian lainsäädäntö kieltää avohakkuut sekä energiapuuplantaasit, joten vaikutukset biodiversiteettiin on minimoitu. Tukums on onnistunut siirtymään uusiutuvan energian tuotantoon, jolloin energian hinta on tasainen ja paikallinen työllisyys on kasvanut. Ennen kaikkea kasvihuonekaasu- ja pienhiukaspäästöt ovat vähentyneet merkittävästi.

Lisää esimerkkejä: <http://www.wellspent.eu/>

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kansallisen leikkauslistan kärjessä ilmastonmuutosta edistävät tuet

Suomella on esimerkiksi teknologiaosaamisen ja tasokkaan koulutuksen ansiosta loistavat mahdollisuudet muuttua kestäväen kehityksen mallimaaksi. Mutta todelliseen Cleantech-edelläkävijyyteen on vielä pitkä matka, ja se vaatii väistämättä talouden rakennemuutosta. Tukipolitiikkaa muuttamalla voimme edistää ympäristön ja ihmisten hyvinvointia, vähentää kansalaisten välistä eriarvoisuutta sekä luoda ponnahduslaudan uusille innovaatioille ja yritystoiminnalle. Myös kilpailukyvyyn kannalta on kannattavaa katsoa pitkälle tulevaisuuteen. On myös huomioitava, että luonnon monimuotoisuus on itseisarvo. Kaikkea ei voi, eikä pidäkään mitata rahassa. Ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnit on sisällytettävä strategiaohjelmiin ja ympäristöjärjestöt otettava mukaan ohjelmatyöhön.

Suomessa tuki uudistus tulisi aloittaa seuraavista kokonaisuuksista:

- Energiaintensiivisen teollisuuden tukikokonaisuus, yhteensä 685 miljoonaa euroa vuonna 2014**
 - Energiaintensiivisen teollisuuden veroleikkuri 205 milj. €. Tuesta 80 % menee sähkölle ja 20 % fossiilisille polttoaineille.
 - Teollisuuden ja kasvihuoneiden alempi sähköverokanta (veroluokka II) 465 milj. €.
 - Kaivosteollisuuden veroleikkuri ja alempi sähköverokanta (veroluokka II) 15 milj. €.
- Työmatka-autoilun tuet, jotka kannustavat yksityisautoiluun**
 - Työmatkakuluvähennys: yksityisautoilun nettovaikutus yhteensä 455 milj. € vuonna 2014. Joukkoliikenteen käytön tukia ei tule leikata.
 - Kilometrikorvauksen ylikompensoiva osuus noin 170 milj. €.
 - Autoetu vähintään 300 milj. €. Vapaan autoedun veroedusta on luovuttava.
 - Pysäköintietu eli ilmainen pysäköintioikeus työpaikalla tulee poistaa tai muuttaa verotettavaksi tuloksi.
- Liikenteen polttoaineiden verotuet, yhteensä yli miljardi euroa vuonna 2014**
 - Dieselpolttoaineen normia alempi verokanta (josta vähennetty henkilöautojen käyttövoimavero) 507 milj. €.
 - Työkoneissa käytetyn kevyen polttoaineen normia alempi verokanta 474 milj. €.
 - Polttoaineverotuksen poikkeama kaupallisessa vesiliikenteessä noin 40 milj. €.
 - Ilmailupolttoaineiden verovapaus yli 63 milj. €, tulee liittää osaksi EU:n päästökauppaa.
- Turpeen alempi verokanta, yhteensä 88 miljoonaa euroa vuonna 2014.**
 - Turpeen tuki on lakkautettava, sillä kokonaisympäristövaikutuksiltaan turve on jopa pahempi kuin kivihiili. Kilpailukyvyyn ja alueellisen työllisyyden haasteisiin voidaan vastata tukemalla esimerkiksi puhdasta, hajautettua energiantuotantoa.
- Maatalouden energiaveron palautus, yhteensä 50 miljoonaa euroa vuonna 2014.**

Kaikki maataloustuet on muutettava ympäristöperusteisiksi ja ympäristötuen kriteerejä on tiukennettava.
- Yritystuet, yhteensä vähintään 180 miljoonaa euroa vuodessa.**

Kaikki tehottomat, huonosti kohdennetut ja kestävä kehitystä edistävää rakennemuutosta hidastavat tuet (jopa 500 milj. €) on poistettava ja yritystukien myöntöperusteita tiukennettava. Yritysten yhteiskunta- ja ympäristövastuun seurantaan tulee varata nykyistä enemmän resursseja.
- Metsätalouden haitallisten tukien talousvaikutukset eivät ole merkittäviä (alle 80 milj. € vuodessa), mutta niiden vaikutukset luonnon monimuotoisuudelle se sijaan ovat. Nykyinen tukipolitiikka estää metsänhoidon muuttumisen ympäristön kannalta kestäväksi. Myös kansainvälisen metsäkehitysyhteistyön sekä teollisen metsätalouden tukien sosiaaliseen ja ympäristökestävyyteen tulee kiinnittää enemmän huomiota.**

Euroopan unionissa ajettava kestävämpää energia- ja luonnonvarapolitiikkaa

Suomen tulee ajaa EU:ssa aktiivisesti sosiaalisesti ja ympäristön kannalta kestävämpää energia- ja luonnonvarapolitiikkaa sekä johdonmukaisempaa kauppaa- ja kehityspolitiikkaa. Johdonmukaisuutta vaaditaan sekä komissiolta että kaikilta jäsenmailta, jotta muun muassa kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen velvoitteet sekä ilmastotavoitteet voidaan saavuttaa. Tukipolitiikkaa muuttamalla voidaan vaikuttaa myös kasvavaan taloudelliseen eriarvoisuuteen sekä EU:n sisällä että globaalissa etelässä.

1. **Fossiilisen energiantuotannon tuet on lakkautettava.** EU rahoittaa muun muassa Euroopan investointipankin (EIP) ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) kautta uusia öljy- ja maakaasuhankkeita erityisesti uusissa EU-jäsenmaissa sekä Euroopan ulkopuolella. Myös nykyisten kivihiihankkeiden tukeminen tulisi lopettaa.
2. **Fossiilisten liikennepolttoaineiden verotuet sekä yksityisautoilua lisäävien infrastruktuurihankkeiden tukeminen tulee lopettaa.** Koko EU:n alueella tulee edistää ympäristö- ja ilmastoystävällisiä, yhtenäisiä liikenne ratkaisuja.
3. **Maataloustuet tulee muuttaa ympäristöperusteisiksi.** Tukipolitiikkaa uudistamalla EU:ssa voidaan puuttua maataloussektorin eriarvoistumiseen sekä puuttua globaalin ruokaturvan heikentymiseen.
4. **Kaivos- ja luonnonvarasektorin tukien edellytyksenä tulee aina olla varmistus siitä, että toiminta on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä, resurssitehokasta sekä ympäristölainsäädäntöä noudattavaa.** Tämän takeena on oltava perusteellinen ja riippumaton sosiaalisten ja ympäristövaikutusten arviointi. Kehityspankkien rahoituksen läpinäkyvyyttä on lisättävä. Kansalaisjärjestöt on osallistettava prosesseihin niiden vastuullisuuden varmistamiseksi.
5. **Ruokakasveista valmistettävien biopolttoaineiden tukeminen ei ole kestävä.** EU:n uusiutuvan energian direktiiviä tulee muuttaa niin, että poliittinen ohjaus kohdistuu jättepohjaisten raaka-aineiden hyödyntämiseen, eikä esimerkiksi palmuöljyyn.
6. **Kalastustukipolitiikkaa on uudistettava.** Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toiminnan tulee noudattaa kestävä kehityksen periaatteita ja päätösten täytyy perustua tieteellisiin tutkimustuloksiin. Kalastuskapasiteettia lisäävistä tuista on luovuttava ja varat ohjattava suojeleluun, tutkimukseen ja kalakantojen elinvoimaisuuden seurantaan.
7. **Kehitysmaiden kanssa solmittavien taloudellisten yhteistyösopimusten on oltava yhteismitallisia EU:n kehityspoliittisten tavoitteiden sekä kestävä kehityksen edellytysten kanssa.** Ohjelmien täytyy noudattaa EU:n kehityspoliittisen johdonmukaisuuden linjauksia, ja sopimusten sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristövaikutukset on arvioitava etukäteen.
8. **Suomen rahoittamien kehitysyhteistyöhankkeiden tulee perustua kattavaan ekologisen ja sosiaalisen kestävyden etukäteisarviointiin.**

Liite: Euroopan unionin haitallisesti vaikuttavat tukimekanismit

Sektori	Politiikkamekanismi	Tukiesimerkki	Haittavaikutuksia	Milj. euroa (jos arvioitu)
Kauppa	Kaupparoliittiset sopimukset (EPA, GSP)	Tuonnin verovapaus	Sosiaaliset ja ympäristövaikutukset sekä toimeentulon menetykset kehittyvissä kumppanimaissa	Epäsuoria, ei arvioitavissa
Maatalous	Yhteinen maatalouspolitiikka (CAP)	Suorat viljelytuet, verohelpotukset	Ympäristön pilaantuminen ja vesistövaikutukset EU:ssa, globaalin kilpailun estäminen, lihansyönnin lisääntyminen	83 000*
Kalastus	Yhteinen kalastuspolitiikka (CFP)	Suorat kalastajatuet, innovaatiotuet	Kalakantojen heikentyminen ja lajien uhanalaistuminen sekä niistä johtuvat ekologiset häiriöt merissä, Länsi-Afrikan kalastuselinkeinojen tuhoutuminen ja siirtolaisuuden lisääntyminen	1 253–3 400**
Metsätalous	Valtioiden oma metsäpolitiikka, EU Forest Action Plan (FAP)	Metsätalouden suorat budjettituet, metsäteiden rakennustuet	Luonnon monimuotoisuuden häviäminen ja heikentyminen, ilmastovaikutukset, ekologiset ja sosiaaliset haittavaikutukset kehittyvissä maissa (maaoikeudet, elinkeinot)	Ei arvioitu koko unionin alueelta
Fossiiliset polttoaineet	Energiapolitiikka, polttoainesäädökset	Budjetti-/investointituet	Hiilidioksidi- ja pienhiukkaspäästöt ilmakehään, vesien saastuminen ja happamoituminen, terveysvaikutukset jne.	Ei arvioitu koko unionin alueelta
Biopolttoaineet	Uusiutuvan energian direktiivi, polttoaineiden laadudirektiivi, CAP	Budjetti-/investointituet, markkinahintaa säätelevät tuet	Ruokakasvien hinnannousu, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset kehittyvissä maissa (mm. sademetsäkato)	5500 – 8400***
Liikenne	Liikennesäädökset	Polttoaineverojen kevennykset, lentokenttätuet	Hiilidioksidi- ja pienhiukkaspäästöt ilmakehään, terveysvaikutukset	166000 – 190000 ****
Vesi	Vesipuidedirektiivi	Veden halpa hinta, kastelutuet, vapautukset vesi- ja korvausmaksuista	Vesivarantojen tuhlaus ja vesipula, maaperän köyhtyminen ja suolaantuminen	Ei arvioitu
Jätteet	Jätepuitedirektiivi	Jätehuollon laiminlyönnin salliminen	Ympäristön pilaantuminen, vesistö- ja terveysvaikutukset	Ei arvioitu
Kaivos-toiminta	Ympäristö- ja maankäyttölupa-lainsäädäntö	Kaivosten budjettituet	Ympäristön pilaantuminen ja vesistövaikutukset, sosioekonomiset vaikutukset	Ei arvioitu

* OECD 2013;

** IEEP 2002, Oceana 2011, WWF ym. 2011, Sumaila ym. 2013;

*** GSI/IISD 2013;

**** EEA 2007

Lähdeluettelo

- Arola, H. 2014: Komissio tutkii Saksan ja Britannian energiätuet. Helsingin Sanomat 4.1.2014.
- Ayres, A. 2012: Freshwater Impacts of Proposed Biofuel Policy in Germany. Ecologic Institute. July 6. <http://www.ecologic.eu/6775>
- BankWatch 2011: Carbon Rising – European Investment Bank energy lending 2007-2010. <http://bankwatch.org/sites/default/files/EIB-carbon-rising.pdf>
- Barde, J-P. & O. Honkatukia 2003: Environmentally harmful subsidies. Contribution to the ERE 2003 yearbook.
- Berezan, E. 2009: Etelä-Amerikka: vihreä autiomaan leviää. Uutinen Global. finland-sivustolla 19.10.2009. <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=178794>
- Best, A., B. Görlach, E. Interwis, U. Becker, R. Gerige & A. Rau 2005: The Use of Subsidies, Taxes and Charges in the EU transport Sectors. Ecologic – Institute for International and European Transport Policy. Final Draft, November 4, 2005. Berlin. E-julkaisu: <http://ec.europa.eu/environment/enveco/taxation/pdf/Harmful%20Subsidies%20Report.pdf>
- Beurskens, L., M. Hekkenberg & P. Vethman 2011: Renewable energy projections as published in the National Renewable Energy Action Plans of the European Member States. ECN-EEA. & Oil World 2013: Excerpts from the database underlying the Oil World 2013 Annual Report. Hamburg.
- Bull, G., M. Bazett, O. Schwab, S. Nilsson & A. White 2006: Subsidies to Industrial Forest Plantations: Impacts and Implications. http://www.forest-trends.org/documents/files/doc_1152.pdf.
- CBD 2011: Incentive measures for the conservation and sustainable use of biological diversity. Case studies and lessons learned. CBD Technical Series No. 56. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Montreal. <http://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-56-en.pdf>
- Chappelle, S. 2013: REDD+ in Madagascar: You can't see the wood for the carbon. Field case study in Madagascar, July 2013. Basta! & Friends of the Earth France. <http://www.amisdelerre.org/REDD-in-Madagascar-You-can-t-see.html>
- Crilly, R. & A. Esteban 2012: Jobs lost at sea. Overfishing and the jobs that never were. The new economics foundation, London.
- Crutzen, Mosier, Smith & Winiwarter 2008: N2O release from agro-biofuel production negates global warming reduction by replacing fossil fuels. Atmospheric Chemistry and Physics 8: 389-395.
- EurActiv.com 12.9.2013: Food price fears push EU lawmakers to put a lid on biofuels growth. <http://www.euractiv.com/print/sustainability/food-price-fears-push-eu-lawmake-news-530400>
- Euroopan aluekehitysrahaston rakennerahastot.fi-sivusto: http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/fi/02_eu_rr_ohjelmat/01_eakr/
- Euroopan jälleerakennus- ja kehityspankki EBRD (päiv. 10.12.2013): <http://www.ebrd.com/pages/sector/powerenergy/the-switch-from-coal.shtml>
- Euroopan komission kalastussivusto (päiv. 16.11.2012): EU:n ulkopuolisten maiden kanssa tehdyt kahdenväliset sopimukset. http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/agreements/index_fi.htm
- Euroopan komissio 2013: Valokeilassa Euroopan unionin politiikka: Maatalous. Euroopan komission julkaisuja 2013, Bryssel.
- Euroopan komissio ja Euroopan investointipankki 2013: talouden luotonsaantia lisätään: EIP:n pääomalisäyksen ja komission ja EIP:n yhteisten aloitteiden täytäntöönpano. Komission ja EIP:n yhteinen kertomus Eurooppa-neuvostolle 27. ja 28. kesäkuuta 2013. Ladattavissa: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/eib_fi.pdf
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/60/EY, annettu 23.10.2000, yhteisön vesipolitiikan puitteista. Ladattavissa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:327:0001:0072:FI:PDF>
- Euroopan unionin maataloussivusto (päiv. 1.1.2014): http://europa.eu/pol/agr/index_fi.htm
- Euroopan unioni, EIP-sivusto (29.10.2013): http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/eib/index_fi.htm
- Eurooppa 2020 -sivusto (29.10.2013): http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_fi.htm
- European Commission 2004: Court of Auditors. Special Report No 9/2004 on Forestry Measures within Rural Development Policy, together with the Commission's replies. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:067:0001:0028:EN:PDF>
- European Commission Joint Research Centre 2008: Biofuels in the European Context: Facts and Uncertainties. http://ec.europa.eu/dgs/jrc/downloads/jrc_biofuels_report.pdf
- Joint Research Centre 2010: Impacts of the EU Biofuel Target on Agricultural Markets and Land Use – A Comparative Modelling Assessment. European Commission, Brussels, 108.
- European Commission 2011: Third Annual Report on Implementation of the European Fisheries Fund (2009). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0037:FIN:EN:PDF>
- European Commission 2011: Commission staff working paper. EU 2011 Report on Policy Coherence for Development. Brussels, 15.12.2011. SEC(2011) 1627 final.
- European Commission 2011: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Increasing the impact of EU Development Policy: An Agenda for Change. Brussels, 13.10.2011. COM(2011) 637 final.
- European Commission Joint Research Centre (päiv. 19.4.2012): European Soil Portal – Soil Data and Information Systems. <http://eusols.jrc.ec.europa.eu/library/themes/Salinization/>
- European Commission 2013: TEN-T projects in figures. E-julkaisu: http://tenea.ec.europa.eu/download/publications/tenea_numbers_201306_final.pdf
- European Commission 19.9.2013: EU welcomes outcome of Joint Committee meeting with Mauritania. http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/mare/itemdetail.cfm?item_id=12040&subweb=343&lang=en
- European Environment Agency 2007: Size, structure and distribution of transport subsidies in Europe. EEA Technical report No 3/2007, Copenhagen. E-julkaisu: http://www.eea.europa.eu/publications/technical_report_2007_3
- European Forest Institute (EFI) 2004: Evaluating Financing of Forestry in Europe. EFFE (QLK5-CT-2000-01228). Final Report. http://www.efi.int/files/attachments/effe_final_report_30.1.5.pdf
- European Forest Institute (EFI) 2012: Annual Report 2012. http://www.efi.int/portal/virtual_library/annual_reports/
- FAO 2010: The State of the World Fisheries and Aquaculture (SOFIA). Rome.
- Farmsubsidy.org 2011: 2011 Farm subsidy Data Harvest: Millionaires and Missing Money. <http://farmsubsidy.openspending.org/news/features/2011-farm-subsidy-data-harvest/>
- Fishsubsidy.org 2013: <http://fishsubsidy.org/eff/?sort=amountEuAllocatedEuro&query=country%3AFI&year=2013>
- Global Subsidies Initiative (GSI)/International Institute for Sustainable Development (IISD) 2010: Untold Billions: Fossil-fuel subsidies, their impacts and the path to reform. A Summary of Key Findings. April 2010, IISD, Geneva, Switzerland.
- GSI/IISD 2012: State of Play on Biofuel Subsidies: Are policies ready to shift? June 2012.
- GSI/IISD 2013a: Biofuels – At What Cost? A review of costs and benefits of EU biofuel policies. April 2013.
- GSI/IISD 2013b: Addendum to Biofuels – At What Cost? A review of costs and benefits of EU biofuel policies. August 2013.
- GSI/IISD 2013c: The EU Biofuel Policy and Palm Oil: Cutting subsidies or cutting rainforest? September 2013.
- GSI/IISD 2013: Fossil Fuels – At What Cost? Verkkoisivut: <http://www.iisd.org/gsi/fossil-fuel-subsidies/fossil-fuels-what-cost>
- Goetzl, A. 2006: Subsidy or incentive? The detailed analysis of subsidies affecting the tropical forest sector requires a well-thought-out framework. IITOP Tropical Forest Update 16/3.
- Green Budget Europe 14.7.2010: Green Budget Europe's Response to the EU Commission Consultation on the Common Agricultural Policy. Green Budget Germany, Berlin.
- Green Budget Germany 2010: Green Budget Germany's Response to the European Commission's Green Paper on Reform of the Common Fisheries Policy. G.B.G., Berlin. <http://www.foes.de/pdf/GBG%20response%20on%20green%20paper.pdf>
- Griggs, D., M. Stafford-Smith, O. Gaffney, J. Rockström, M. C. Öhman, P. Shyamsundar, W. Steffen, G. Glaser, N. Kanie & I. Noble 2013: Sustainable development goals for people and planet. Comment in Nature, 21 March 2013, Vol. 495: 305–307.
- Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2014. Helsinki 2013.
- Helsingin seudun ympäristöpalvelut –kuntayhtymän tilinpäätös 2012. Ladattavissa: http://www.hsy.fi/tietoahsy/Documents/Toimintakertomukset/Tilinpäätös_2012_allekirjoitettu.pdf

- Hoare, A. 2006: EU subsidies for forestry practices during the 1990s. How EU taxpayers money gets lost in subsidising the forestry sector. A FERN/Taiga Rescue Network report, September 2006.
- Honkatukia, O. 2013: Fossiilisten polttoaineiden tuet Suomessa. Esitys 17.4.2013, valtiovarainministeriö.
- Hyyrynen, M. 2013: Ympäristön kannalta haitalliset tuet Suomessa. Ympäristöministeriön raportteja 13/2013.
- Institute for the European Environment policy (IEEP) 2011: Anticipated Indirect Land Use Change with Expanded Use of Biofuels in the EU. http://www.ieep.eu/assets/786/Analysis_of_ILUC_Based_on_the_National_Renewable_Energy_Action_Plans.pdf
- Institute for Miljøvurdering/Environmental Assessment Institute 2005: Environmentally Harmful Subsidies. Eds. Kjellingbro & Skotte. IMV, Copenhagen.
- International Energy Agency (IEA) 2012: World Energy Outlook 2012. Paris. IEA/OECD.
- IEA 2013: Tracking Clean Energy Progress 2013. IEA Input to the Clean Energy Ministerial. http://www.iea.org/publications/TCEP_web.pdf
- IEA, OECD & World Bank 2010: The scope of fossil fuel subsidies in 2009 and a roadmap for phasing out fossil-fuel subsidies. An IEA, OECD and World Bank Joint Report. Prepared for the G-20 Summit, Seoul (Rep. Of Korea) 11-12 November 2010.
- International Monetary Fund (IMF) 2013: Energy Subsidy Reform – Lessons and Implications.
- International Scientists and Economists Statement on Biofuels and Land Use 2011. A letter to the European Commission.
- IPCC 2013: Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Stocker, T. F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S. K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex & P. M. Midgley (toim.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom & New York, NY, USA.
- Kepa ry 2008: Kauppapolitiikan globaalit kipupisteet. Köyhyyden ja kaupan kytkökset, osa III.
- Kepan uutiset 23.10.2013: Haavisto: Avoimuuden avulla poliittista tukea kehitystehtäville. <http://www.kepa.fi/uutiset/10284>
- Laakso, T. 2013: Stora Enson ja maattomien välit kiristivät jälleen Brasiliassa. <http://maailma.net/29.4.2013>. http://maailma.net/artikkelit/stora_enson_ja_maattomien_valit_kiristyvät_jälleen_brasiliassa
- Lefevre, B. D. Leipziger & M. Raifman 2014: The Trillion Dollar Question: Tracking public and private investment in transport. Working Paper. World Resources Institute, Washington, DC. E-julkaisu: wri.org/publication/trillion-dollar-question-transport.
- Lehmann, M. 2012: Addressing incentives that are harmful for biodiversity. TEEB Workshop for North Africa and the Middle East, Beirut, Lebanon, 21-23 February 2012.
- Liikenne ja viestintäministeriön liikennepoliittinen selonteko: http://www.lvm.fi/docs/fi/1985456_DLFE-15510.pdf
- Kjellingbro, P.M. & M. Skotte 2005: Environmentally Harmful Subsidies. Linkages between subsidies, the environment and the economy. Institut for Miljøvurdering/Environmental Assessment Institute.
- Knirsch, J., D. Mittler, M. Kaiser, K. Sack, C. Thies & L. Edwards 2006: Deadly Subsidies. How government funds are killing oceans and forests and why the CBD rather than WTO should stop this perverse use of public money. Greenpeace International.
- Maan ystävä (Suomen, Ruotsin, Uruguayn, Brasilian ja Euroopan) 2011: Stora Enso: negative impacts in Brazil and Uruguay. Huhtikuu 2011. <http://www.mjv.se/wordpress/wp-content/uploads/2011/04/Background-SE-apr011.pdf>
- Martini, R. 2012: Fuel Tax Concessions in the Fisheries Sector. OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers, No. 56, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9bdccft30-en>
- McGrath, F., V. Martsynkevich, D. Hoffman, R. Richter, S. Dugersuren & A. Yaylymova 2011: Spirited away – Mongolia's mining boom and the people that development left behind. CEE Bankwatch Network, Prague, Czech Republic.
- Micklín, P. 2007: The Aral Sea Disaster. Annual Review of Earth and Planetary Sciences 35: 47-72.
- Miettinen & Koikkalainen 2012: Maatalous ja ympäristö. Julkaisussa: Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2012.
- de Moor, A. & P. Calamai 1997: Subsidizing Unsustainable Development. Undermining the Earth with public funds. Institute for Research on Public Expenditure (IRPE), tilaajana Earth Council, San José, Costa Rica. <http://www.cbd.int/doc/case-studies/inc/cs-inc-earthcouncil-unsustainable-en.pdf>
- Myers, N. & J. Kent 2001: Perverse Subsidies. How Tax Dollars Can Undercut the Environment and the Economy. Island Press.
- Mäkelä, P., esitys 17.4.2013: Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform. Ulkoasiainministeriö.
- National Academy of Sciences 2010: Hidden Costs of Energy: Un-priced Consequences of Energy Production and Use, Committee on Health, Environmental, and Other External Costs and Benefits of Energy Production and Consumption. National Research Council.
- Neste Oil 22.10.2013: <http://nesteoil.com/default.asp?path=1,41,11991,12243,15658>
- OECD 2005: Environmentally Harmful Subsidies: Challenges for Reform. Organisation for Economic Cooperation and Development, Paris.
- OECD 2007: Subsidy Reform and Sustainable Development. Political Economy Aspects. OECD, Paris.
- OECD & IEA (päiv. : Fossil Fuel Subsidies and Other Support, <http://www.oecd.org/site/tadffss/>
- OECD 2012: Inventory of Estimated Budgetary Support and Tax Expenditures for Fossil Fuels 2013, OECD Publishing. E-julkaisu: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264187610-en>
- OECD 2013: Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2013: OECD Countries and Emerging Economies. OECD Publishing. E-julkaisu: http://dx.doi.org/10.1787/agr_pol-2013-en
- Oil Change International 24.9.2013: <http://priceofoil.org/release-fossil-fuel-subsidies-five-times-greater-than-climate-finance/>
- Oil Change International 2013: World Bank Group Increases Lending for Fossil Fuels and Large Hydro; Continues to Fail on Delivering Energy Access to the Poor. E-julkaisu: <http://priceofoil.org/content/uploads/2013/10/OCI-World-Bank-Energy-Lending-Oct-2013-Final.pdf>
- Parkinson, G. 1.11.2013: Graph of the Day: Nuclear prices itself out of market. Renew Economy: <http://reneweconomy.com.au/2013/graph-of-the-day-nuclear-prices-itself-out-of-market-93110>
- Pearce, D. 2003: Environmentally harmful subsidies: barriers to sustainable development. In: OECD 2003: Environmentally Harmful Subsidies: Policy Issues and Challenges. OECD, Paris.
- Pernick, R., C. Wilder & T. Winnie 2012: Clean energy trends 2012. Clean Edge, Inc.
- Pietarinen, M. 2012: Yritystukiselvitys. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Innovaatio 7/2012. http://www.tem.fi/files/32573/TEMjul_7_2012_web.pdf
- Pieters, J. 2003: When removing subsidies benefits the environment: Developing a checklist based on the conditionality of subsidies. In: OECD 2003: Environmentally Harmful Subsidies: Policy Issues and Challenges. OECD, Paris. http://www.inecc.gob.mx/descargas/dgipea/harmful_subsidies.pdf
- PolitiFact Australia -verkkosivusto 20.8.2013: <http://www.politifact.com.au/truth-o-meter/statements/2013/aug/20/kevin-rudd/memo-anti-car-industry-flat-earth-society-please-n/>
- Rainforest Rescue 27.9.2013: <https://www.rainforest-rescue.org/mailalert/873/please-help-to-stop-the-palm-oil-mafia>
- Rainforest Rescue 22.10.2013: <https://www.rainforest-rescue.org/mailalert/929/oil-giant-threatens-180-000-hectares-of-rainforest?mt=1703&v=0&ref=nl#>
- Simula, M. 2010: REDD+ Partnership. Analysis of REDD+ financing gaps and overlaps. Final draft. <http://reddpluspartnership.org/25159-09eb378a8444ec149e8ab32e2f5671b11.pdf>
- Sjölin, M. & A. Wadeskog 2001: Environmental Taxes and Environmentally Harmful Subsidies. Report prepared for the European Commission, DG Environment and Eurostat, Statistics Sweden.
- Stern, N. 2006: Stern Review on the Economics of Climate Change. Ladattavissa verkosta: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.hm-treasury.gov.uk/sternreview_index.htm
- Stocchetti, M. 2013: Inside the European Consensus on Development and Trade: Analysing the EU's Normative Power and Policy Coherence for Development in Global Governance. Väitöskirja, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitos. Helsinki 2013.
- Stora Enso 2012: Global Responsibility Report. E-julkaisu: http://www.e-julkaisu.fi/storaenso/global_responsibility_report/2012/
- Sumaila, U. R., A. S. Khan, A. J. Dycck, R. Watson, G. Munro, P. Tydemers & D. Pauly 2010: A bottom-up Re-estimation of global fisheries subsidies. Journal of Bioeconomics 12: 201-225.
- Sumaila, U. R., V. Lam, F. Le Manach, W. Swartz & D. Pauly 2013: Global Fisheries Subsidies. European Parliament. E-julkaisu: <http://www.europarl.europa.eu/studies>
- Tervonen, J. & H. Metsäranta 2012: Liikennejärjestelmän tuet. Liikenneviraston tutkimuksia ja selvityksiä 6/2012. E-julkaisu: http://www2.liikennevirasto.fi/julkaisut/pdf3/lts_2012-06_liikennejarjestelman_tuet_web.pdf

- The Forest Rights Act -verkkosivut: <http://www.forestrightsact.com/climate-change/item/10-redd-a-new-danger-for-advocates-and-forest-dwellers>
Transport & Environment 3.7.2013: <http://www.transportenvironment.org/press/commission-defends-€3bn-annual-subsidies-low-cost-airlines>
- Ulkoasiainministeriö 2007: Suomen kehitysmallintuonti 2007. Keskeisten kumppanimaiden vientipotentiaali, kaupanesteet ja keinot kaupanesteiden poistamiseksi.
- Ulkoasiainministeriö 2012: Kehityspolitiikkaa ja -yhteistyötä koskeva kertomus vuodelta 2012. E-julkaisu: <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=114253&GUID={84B9B94C-74E5-4DC0-B73C-355E637DA0A8}>
- Ulkoasiainministeriö 2013a: Kehityspoliittinen metsälinjaus.
- Ulkoasiainministeriö 2013b: Maailman markkinat 2013. Toimittanut Anne Ahonen. Edita Prima Oy, Helsinki.
- UNEP 2008: Reforming Energy Subsidies – Opportunities to Contribute to the Climate Change Agenda. United Nations Environment Programme, Geneva.
- United Nations 2013: The Millennium Development Goals Report 2013. United Nations, New York.
- United Nations Secretary General's High-level Panel on Global Sustainability 2012: Resilient People, Resilient Planet: A future worth choosing. UN, New York.
- Valente, M. 2008: Soija tuo pikavoittoja Argentiinan viljelijöille. Kepan uutiset 11.8.2008. <http://www.kepa.fi/uutiset/6573>
- Valsecchi, C., P. ten Brink, S. Bassi, S. Withana, M. Lewis, A. Best, F. Oosterhuis, C. Dias Soares, H. Rogers-Ganter & T. Kaphengst 2009: Environmentally Harmful Subsidies: Identification and Assessment. Loppuraportti Euroopan komissiolle, marraskuu 2009. Ladattavissa: <http://ec.europa.eu/environment/enveco/taxation/pdf/Harmful%20Subsidies%20Report.pdf>
- Valtiovaraministeriö 2013: Julkisen talouden kestävyys ja rakenneuudistukset. Talouspolitiikan strategia 2013.
- Valtiovaraministeriö 2013: Rakennepoliittisen ohjelman jatkovalmistelu: 2.1b Ympäristön kannalta haitalliset tuet. 14.11.2013 luonnos.
- Withana, S., P. Ten Brink, L. Frackx, M. Hirschnitz-Garbers, I. Mayeres, F. Oosterhuis & L. Porsch 2012: Study supporting the phasing out of environmentally harmful subsidies. Institute for European Environmental Policy (IEEP), Institute for Environmental Studies – Vrije Universiteit (IVM), Ecologic Institute & VITO. Loppuraportti Euroopan komissiolle. Brysseli, 2012.
- World Bank 2009: The Sunken Billions: Economic Justification for Fisheries Reform. World Bank, Washington DC.
E-julkaisu: <http://go.worldbank.org/MGUTHSY7U0>
- World Bank Group -verkkosivut (päiv. 17.10.2013): <http://www.worldbank.org/en/about>
- World Resources Institute 2012: Global Risk Assessment: Data Analysis and Market Research. http://pdf.wri.org/global_coal_risk_assessment.pdf
- WTO:n verkkosivut 2013: Dohan kierros: http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm
- WWF Suomi 2010: Sademetsää lihatiskillä – Soijan tuotannon ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset. Tiedote verkossa: <http://wwf.fi/jarjesto/viestinta/uutiset-ja-tiedotteet/Sademetsaa-Suomen-lihatiskilla-505.a>
- WWF 2011: Reforming Fisheries Subsidies. WWF-World Wide Fund for Nature, Gland, Switzerland. E-julkaisu: http://awsassets.panda.org/downloads/wwf_briefing_on_subsidies_reform.pdf
- WWF 2013: WWF Recommendations on the European Investment Bank's Energy Lending Review. Briefing Paper, February 2013. http://www.eib.org/attachments/consultations/elp_comments_world_wide_fund_for_nature_20130624_en.pdf
- WWF, Birdlife, Greenpeace, Ocean2012, Oceana & Seas at Risk 2011: Reforming EU Fisheries Subsidies. A joint NGO discussion paper and technical resource.
- Yle MOT-yritystukiaineisto 2013. http://ohjelmat.yle.fi/mot/arkisto/mot_yritystukien_kanta_asiakkaat
- Yle MOT: Yritystuet kaivoksille. <https://docs.google.com/spreadsheet/pub?key=0AmuffILRWjvUdFM3cno3RXlybE8zS1ZLWHV2RFYyBmc&output=html&24.8.2012>: Hullut päivät kaivoksilla. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/08/24/hullut-paivat-kaivoksilla>
- Yle uutiset 24.9.2013: Kemijärveltä Brasiliaan – näin suomalainen metsäteollisuus rynnäköi etelään. http://yle.fi/uutiset/kemijarvelta_brasiliaan_nain-suomalainen_metsateollisuus_rynnaki-etelaan/6842143